

UVÍTÁNÍ NA CESTĚ ČINOVNICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Stojiš na prahu nové etapy své skautské stezky. Prožil jsi několik let ve skautském oddíle a před tím třeba ve smečce vlčat. Prožil jsi několik táborů, skládal skautský slib, hrál jsi mnoho her, mnohé se ti dařilo a leckdy jsi také prohrál. Prošel jsi rádcovským kurzem, vedl družinu a chceš se nyní podílet na vedení oddílu či jednou založit vlastní oddíl. Zkušenosti, které jsi získal - skautské i životní - budeš předávat svým následovníkům a mladším bratrům. Rozhodnutí věnovat se výchově je závažné, přinese ti mnoho radostí, ale také hodně obtížné práce. Prvním krokem na činovnické stezce je složení čekatelské zkoušky. Jejím cílem je prověřit tvé znalosti a zjistit, zda jsi schopen svou činností přispět ke zdárnému vývoji dětí i k jejich bezpečnosti.

Dříve, než se pustíš do přípravy, bychom tě rádi seznámili s jedním pojmem, který charakterizuje dobrého vychovatele. Tím, že vedeš a vychováváš druhé, přestáváš být uzavřen sám do sebe, překračuješ hradby svého já a předáváš druhým kus sebe sama, svých schopností, dovedností, znalostí a myšlenek. Pracuješ ne jen pro sebe, ale v první řadě pro druhé a zapojuješ se do předlouhého řetězu hlav a rukou, které si předávají poselství výchovy. Tomuto překročení sebe sama se ve filozofii říká transcendence - přestáváš žít jen pro sebe, ale věnuješ se dobrovolně druhým. Najdeš v tom radost i smysl svého usilování - i když se ti občas nebude vše dařit.

Na cestě za skautským vzděláváním nebudeš sám. Půjdeš společně s řadou vrstevníků a budeš mít řadu průvodců, kteří ti budou pomáhat a předají ti ochotně své zkušenosti i znalosti.

Přejeme ti hodně úspěchů, radosti i síly na nové stezce!

zpravodaj VRJ pro vzdělávání a rozvojové projekty

ČEKATELSKÁ ZKOUŠKA (CITACE Z ŘÁDU)

1. Cíl čekatelské zkoušky

Čekatelská zkouška je základním stupněm činovníckého vzdělávání a je vstupním bodem celého kvalifikačního systému. Všechny ostatní kvalifikační stupně předpokládají minimálně předchozí složení ČZ.

Cílem čekatelské zkoušky je prověřit zralost uchazeče a zjistit, zda je schopen svojí činností přispět ke zdárnému rozvoji dětí a v maximální míře zajistit jejich bezpečnost. Součástí zkoušky jsou základy skautské výchovné metody a metodika běžných činností družiny a oddílu, základy psychologie a pedagogiky a právní minimum.

2. Oprávnění absolventa čekatelské zkoušky

Čekatelská zkouška poskytuje kvalifikaci ke spoluúčasti na vedení oddílu nebo k vedení jednotlivé krátkodobé akce se souhlasem a podle pokynů vůdce (při dodržení všech příslušných předpisů). ČZ není postačující kvalifikací k samostatnému vedení oddílu nebo tábora.

Čekatelská zkouška ve spojení se zvláštním kurzem pro vedení klubů OS je postačující kvalifikací pro vedení klubu OS.

3. Uchazeči čekatelské zkoušky

Uchazeči o složení ČZ musí splňovat následující podmínky:

- věk nejméně 15 let,
- souhlas vůdce střediska a vyjádření vůdce výchovné jednotky, ve které je uchazeč registrován,
- vyjádření lékaře o zdravotní způsobilosti pro práci s dětmi, jehož znění stanoví zpravodaj VRJ pro vzdělávání (ne starší než 12 měsíců, toto potvrzení se nevyžaduje u lékařů a profesionálních pedagogů)
- čestné prohlášení o bezúhonnosti, jehož znění stanoví zpravodaj VRJ pro vzdělávání (čistý trestní rejstřík, není evidován z důvodu drogové závislosti atd.),
- znalosti skautské stezky přiměřené věku, nejméně však v rozsahu I. stupně (potvrzuje vůdce oddílu).

Předseda má právo vstupní podmínky doplnit požadavkem na vypracování písemné práce na téma podle výběru uchazeče.

Adepti jsou povinni se na zkoušku písemně přihlásit, součástí přihlášky je i potvrzení o splnění vstupních podmínek.

4. Příprava na ČZ

Na složení čekatelské zkoušky se může uchazeč připravit dle svého rozhodnutí libovolným (nebo několika) z následujících způsobů:

- účast na ČLK,

- účast na čekatelském kurzu,
- příprava v oddíle, kmeni, středisku,
- samostatná příprava.

5. Zkušební komise ČZ

Pořadatelem ČZ je vždy OJ (nejčastěji ORJ), případně pořadatel ČLK. Pořadatel jmenuje předsedu zkušební komise. Předseda zkušební komise musí mít instruktorskou kvalifikaci, nebo výjimečně vůdcovskou zkoušku a odbornou činovnickou kvalifikaci v jednom ze zkušebních oborů.

Předseda sestavuje komisi, která má nejméně tři další členy. Zkoušející ve všech oborech musejí mít vůdcovskou zkoušku (respektive hospodářskou nebo organizační zkoušku pro zkoušející těchto oborů) a splnit aspoň jednu z následujících podmínek:

1. Odborná činovnická kvalifikace v oboru, který zkouší (např.: psychologie, právo, ...). Odbornou činovnickou kvalifikací pro zkoušení oboru „Bezpečnost“ se rozumí OČK pro obor „Táboření“, případně „Vedení oddílů“
2. Instruktorská kvalifikace.
3. Jiná kvalifikace postačující podle tohoto řádu ke zkoušení u vůdcovských zkoušek.
4. Prokázaná odborná kvalifikace či praxe (skautská nebo civilní) a absolvence kurzu pro členy komisí čekatelských zkoušek. Jejich cílem je seznámení členů zkušebních komisí s příslušnými ustanoveními RVČČJ, které se dotýkají čekatelské zkoušky, a s doporučenou metodikou provedení těchto zkoušek. Podmínky, rozsah a obsah tohoto kurzu stanoví pokyn zpravodaje VRJ pro vzdělávání.

Řádně ustavená komise pro VZ je oprávněna zkoušet i ČZ s tím, že obor „Bezpečnost“ zkouší zkoušející oboru „Táboření“, případně „Vedení oddílů“

6. Organizace čekatelské zkoušky

V rámci jedné ORJ může působit i více komisí.

Adepti mohou vykonat zkoušku i mimo okres, kde jsou registrováni. V takovém případě zasílá zkušební komise zprávu o výsledku zkoušky výchovnému zpravodaji ORJ, v níž je uchazeč registrován.

Celá zkouška probíhá obvykle v jeden den, v případě potřeby může být rozdělena do více dnů. Zkušební komise se sejde nejméně jedenkrát před zahájením zkoušek, překontroluje, zda uchazeči splňují vstupní podmínky, a dohodne organizaci a formu zkoušek.

S dostatečným předstihem (nejpozději však při zahájení zkoušek) předseda uchazeče seznámí:

- s vlastním průběhem zkoušek,
- se systémem činovnického vzdělávání,
- s podstatnými ustanoveními Řádu pro vzdělávání činovníků a činovnic.

7. Forma čekatelské zkoušky

Možné formy zkoušky jsou např.:

- ústní pohovor,
- písemný test,
- řešení modelové situace (teoreticky i prakticky),
- písemná práce,
- samostatné vystoupení k danému tématu (např. pro účastníky kurzu),
- závod, soutěž.

Každý obor může být zkoušen jinou formou. Během celé zkoušky mají být použity nejméně dvě různé formy, z toho alespoň jedna ústní.

Uchazeči s civilní kvalifikací, která je předmětem zkoušky, tuto příslušnou část zkoušky nevykonávají. Podmínky uznání civilní kvalifikace stanoví pokyn zpravodaje VRJ pro vzdělávání.

8. Hodnocení čekatelské zkoušky

Všichni účastníci, kteří prospěli, obdrží kvalifikační průkaz činovníka („činovnická stezka“), kde je uveden celkový výsledek čekatelské zkoušky („prospěl“) podepsaný předsedou zkušební komise. Dále obdrží čekatelský dekret, který podepisuje předseda zkušební komise a pořadatel zkoušek.

PŘEHLED TÉMAT ČEKATELSKÉ ZKOUŠKY - OBSAH

1. Myšlenkové základy skautingu

7

(Jiří Zajíc, Věra Voňavková)

1. Poslání Junáka, tři základní principy skautingu a skautská výchovná metoda
2. Skautský slib a zákon, jeho smysl
3. Cíle skautské výchovy
4. Světové skautské organizace - WAGGGS, WOSM, ISGF
- mezinárodní rozměr skautingu

2. Úvod do pedagogiky a psychologie

13

(Václav Břicháček, Pavel Kosek)

1. Cesty sebepoznání
2. Poznávání dětí
3. Základy vývojové psychologie
4. Rizika doby - alkohol, drogy, sekty, média apod.

3. Metodika

23

(Daniel Vychodil, Václav Břicháček, Pavel Kosek, Tomáš Vodička, Roman Šantora, Václav Nosek)

1. Slib a zákon
2. Družinový systém
3. Příprava programu, plánování akcí
4. Výchova dětí navzájem
5. Učení aktivní činností a práce s hrou
6. Charakteristika skautského vůdce
7. Odměny a tresty
8. Symboly a symbolika
9. Práce se skautskou stezkou
10. Práce s literaturou a tiskem
11. Družinové a oddílové písemnosti výchovného charakteru
(kronika, docházka, stupně, zápisník, časopisy, výsledkové listiny, přehledy bodování apod.)

4. Bezpečnost

37

(Pavel Česák)

1. Bezpečnost v klubovně, v tělocvičně, v terénu, na akcích, při koupání atd.
2. Zacházení s nářadím a elektrickými spotřebiči
3. Pohyb po komunikacích - pěší, na kole
4. Práce s ohněm
5. Chování v krizových situacích

5. Zdravověda**49***(Jana Čenovská, Tomáš Kluh)*

1. Život zachraňující úkony
2. Případy, kdy je nezbytné vyšetření lékařem přes absenci zjevných příznaků (např. úrazy hlavy, úrazy elektrickým proudem, otravy, alergie aj.)
3. Organizace předlékařské první pomoci
4. Základy první pomoci a hygieny - zátěž na děti apod.

6. Organizace a právo**57***(Jan Stejskal, Jakub Procházka)*

1. Systém práva a jeho definice
2. Úmluva o právech dítěte
3. Lesní zákon. Zákon o ochraně přírody a krajiny a prováděcí vyhláška k tomuto zákonu
4. Trestněprávní odpovědnost - vymezení pojmu a její vznik, oznamovací povinnost vůči orgánům činným v trestním řízení
5. Právní subjektivita
6. Systém skautských předpisů organizační úrovně Junáka a jejich úkoly

7. Základy hospodaření**68***(Jan Stejskal)*

1. Systém hospodaření oddílu a střediska
2. Vedení pokladny a vyúčtování malé akce
3. Inventář ve správě oddílu

1. MYŠLENKOVÉ ZÁKLADY SKAUTINGU

1.1 Poslání skautingu, tři základní principy skautingu a skautská výchovná metoda

Poslání skautingu

Východiskem skautingu je přesvědčení, že na světě může být lépe. A že záleží na každém člověku, co pro to udělá.

Posláním skautingu je podporovat rozvoj osobnosti mladých lidí, jejich duchovních, mravních, intelektuálních, sociálních i tělesných schopností tak, aby se mohli stát pilíři lidského společenství, aby byli ochotní a schopní utvářet svět kolem sebe k lepšímu.

Skauting pracuje na „zlepšování“ světa tím, že jednotlivcům pomáhá vstoupit na cestu dobrovolného zájmu o vlastní rozvoj i rozvoj nejbližších lidí.

Tři základní principy

Tři základní principy - tři hodnoty, které skauting bez kompromisů uznává jako principy „lepšího světa“, ke kterému svou výchovou směřuje.

- **Odpovědnost každého jednotlivce vůči sobě**
- **Odpovědnost každého jednotlivce vůči druhým**
- **Odpovědnost každého jednotlivce vůči Bohu**

Tedy - svět může být lepší, bude-li si každý z nás vědom těchto tří odpovědností, povinností, svých základních „úkolů“ na světě, a bude se dle svých možností a schopností snažit je naplňovat. Tři principy jsou tedy hodnoty, ke kterým skauting vychovává, které bez výhrad sám uznává a snaží se ve světě prosazovat (oddíly ve svých obcích, jednotlivé národní skautské organizace ve svých zemích i světové organizace v globálním měřítku).

Co konkrétně tyto principy znamenají?

Odpovědnost vůči sobě je především přesvědčení, že každý z nás je jedinečná lidská bytost, cenná a důležitá. Nejde přitom o to, zda jde o člověka zdravého nebo hendikepovaného, zda se obléká podle poslední módy či má hodně kamarádů, zda pracuje hlavou nebo rukama... Hodnota lidí spočívá prostě v tom, že jsou lidmi. K lidství patří, že nezůstáváme na místě, ale cíleně se rozvíjíme, pracujeme na sobě, posunujeme se na vlastní cestě. Sebeúcta a seberozvoj - to je nejstručnější shrnutí toho, čemu skauting říká „povinnost k sobě“.

Odpovědnost vůči druhým je přesvědčení, že posláním člověka je být s ostatními, být členem společenství. Rozvíjet vztahy, budovat silné mezilidské vazby a pe-

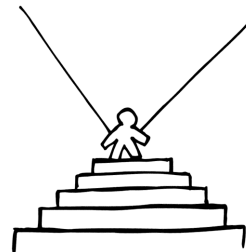
čovat o ně. Uvědomovat si, že to, co děláme, děláme pro druhé a kvůli nim. Vědomě podporovat spolupráci a porozumění a konkrétně a účinně pomáhat tam, kde je to potřeba. Odpovědnost vůči druhým začíná u nejbližších lidí, ale - přiměřeně věku - se rozšiřuje na obec, národ, lidstvo i veškerou přírodu.

Odpovědnost vůči Bohu spočívá na přesvědčení, že existují hodnoty, které jsou těžko popsatelné a dokazatelné, ale přesto mají pro naše životy zásadní význam. Není důležité, jak tyto hodnoty nazveme. Někdo jim říká „Bůh“, jiný „nejvyšší Pravda a Láska“, filosofové je shrnují jako „přesažné hodnoty“. Právě z nich bere svou sílu přesvědčení o jedinečné hodnotě každého z nás (odpovědnost vůči sobě) i přesvědčení o hodnotě každého skutečného vztahu (odpovědnost vůči druhým). Skauting se spoléhá, že lidskou existenci v její každodenní bezprostředně viditelné a hmatatelné podobě nese skutečnost hodnotová, a že v této hodnotové skutečnosti lze teprve ukotvit lidský život.

Skautská výchovná metoda

Zakladatelé skautingu byli přesvědčeni, že lepší svět je svět lidí, kteří tyto tři principy respektují. Skauting je v podstatě metodou, jak vést lidi k poznání tří principů a jejich uplatnění ve vlastním životě. Cest k takovému cíli by mohl být jistě bezpočet. Skauting je jednou takovou cestou, a to mimořádně účinnou. Orientuje se na mladé lidi a využívá soustavu prostředků, jejichž vzájemná provázanost vede k velkým výchovným úspěchům:

- skautský slib a zákon
- učím se tím, že to dělám
- družinový systém
- symbolický rámec
- příroda
- program osobního růstu
- podpora dospělými

Jednotlivé prvky nejsou nijak výjimečné. Výjimečná a působivá je jejich kombinace. Teprve jejich společné působení - i když ne vždy ve stejný čas a na stejném místě - má tu obdivuhodnou výchovnou sílu. Když si dáme záležet na tom, abychom jich do programu zapojili co nejvíc, vzniká synergie, jejich účinek se násobí. V tom je skautská metoda chytrá a jedinečná.

1.2 Skautský slib a zákon, jeho smysl

Skautský slib je veřejným přihlášením se k životní cestě, kterou charakterizují tři skautské principy. Skautský zákon představuje návod, jak na této cestě uspět. Při naplňování skautského zákona nelze zapomínat na to, že zákon není sám o sobě cílem, ale prostředkem ke správnému skautskému životu. Proto jeho konkrétní uskutečňování musí - zejména ve starším a dospělém věku - vycházet z citlivého osobního svědomí, které se skutečně dotazuje Pravdy a Lásky a s jejich pomocí hledá správné řešení.

Skautský slib nepředstavuje pouze jednorázovou událost, na kterou se dá nanejvýš pěkně vzpomínat. Složením slibu na sebe bereme závazek věrnosti znovu a znovu - vždy hlouběji s narůstajícím věkem a odpovědností - tento slib obnovovat. Stejně jako věrnost je nezbytným pomocníkem k jeho naplňování i schopnost přijímat odpuštění a začínat znovu. Jenom tak je možný skutečný růst v Pravdě a Lásce.

K praktickému promýšlení:

Sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce znamená současně nejlépe být k dispozici ostatním a přitom nejlépe rozvíjet své vlastní osobní dispozice. Cesta, při které člověk nejúčinněji rozvíjí sebe i pomáhá druhým, je služba nejvyšší Pravdě a Lásce.

Povinnost není popřením svobody, ale svobodně přijatou zodpovědností. Pak je naplňování zákona konkrétním vyjádřením lásky. Tuto tvořivou podobu života „podle zákona“ nejlépe zpřítomňují vzory, které lze napodobovat a následovat.

Jen život, který žijeme pro druhé, stojí za to žít. Láska si nežadá nešiků (TGM): účinně lze pomáhat bližním i vlasti jenom tehdy, když se vytrvale staráme o svou duchovní, duševní i tělesnou připravenost.

1.3 Cíle skautské výchovy

Cílem skautského hnutí je „přispět k rozvoji mladých lidí, aby plně rozvinuli svůj tělesný, duševní, společenský i duchovní potenciál jakožto jednotlivci, odpovědní občané a členové místních, národních a mezinárodních společenství.“

Tento celkový cíl, který přesně vyjadřuje naplnění všech tří principů skautingu, je v průběhu „skautské kariéry“ přibližován pomocí dílčích cílů přiměřených věku, schopnostem i prostředí, ve kterém člověk žije a vyrůstá.

V prvním období mladšího školního věku jde o posílení schopnosti rozlišovat mezi dobrem a zlem. Současně jde v této etapě o vytvoření a správné užívání základních dovedností sociální komunikace: společně si hrát, projevovat zájem, radost, soucit, dodržovat svou roli, spolupracovat s ostatními, umět vyjádřit svoje potřeby, pocity, očekávání apod. Dále jde o vytváření jednoduchého, ale účinného poznávacího rámce, pomocí kterého může člověk porozumět světu, sobě i své roli v něm. Konečně jde o osvojení dovedností nezbytných pro schopnost přiměřeně se postarat o sebe.

V další etapě jde o rozvoj schopnosti poznávat přírodní i morální řád, vyvozovat z toho důsledky pro vlastní motivace, postoje a jednání i pro jednání ostatních lidí. Nadále je třeba rozvíjet celou řadu praktických dovedností, prostřednictvím kterých se starší dítě může úspěšně zapojit do různých forem spolupráce – od složitějších her, až k velmi užitečným společensky prospěšným aktivitám. Důležitou roli tu hraje přejímání určité zodpovědnosti za mladší členy oddílu i za společnou činnost.

V etapě, která vrcholí dospělostí, je cílem duchovního života schopnost k řešení mravních situací pomocí citlivého svědomí, které se sice zpravidla orientuje na základě objektivního řádu, ale není jeho otrokem. Dokáže se spolehnout i na vnitřní hlas Pravdy, která v některých zvlášť náročných rozhodováních zůstává nejvyšší instancí. K této etapě také patří schopnost navazovat trvalé, celoživotní vztahy, založené na důvěře, úctě, obětavosti a zodpovědnosti. Tím je konkrétně naplňována dospělým způsobem služba Lásce.

Podněty pro skautského vychovatele:

Jsme hnutí, které usiluje o nápravu věcí lidských prostřednictvím výchovy. Je to cesta namáhavá a pracuje s dlouhou perspektivou. Co se v dětství vytvoří, jde pak s jedincem po řadu desetiletí a projevuje se v jeho jednání a postojích mnohdy až po letech, kdy již dávno skautské hnutí opustil.

Přátelství dětí - od družin až po světové přátelství chlapců a děvčat - považujeme za jeden ze zdrojů, jak připravovat půdu pro porozumění různých národů a kultur a tím přispět k míru a spolupráci v celém světě.

Pozitivní činy ve prospěch druhých - u dětí zprvu malé, dobré činy a později u roverů služba ve větší míře a s větší systematickostí jsou základem humanity, tj. obecné lidskosti.

Život v přírodě je vlastně životem v pradávném původním domově člověka, poznáváním přírody se dospívá k uvědomělé ochraně životního prostředí, které chceme zachovat v co nejlepším stavu i pro naše potomky.

Základním znakem vychovatele je neustálé hledání cest, překonávání nejistot a občasná únavy. Není autoritativním velitelem, ale starším kamarádem, spíše průvodcem než vůdcem a výchovu chápe jako své poslání, které je sice obtížné, ale krásné i potřebné.

1. 4 Mezinárodní rozměr skautingu

Již od doby vzniku měl skauting mezinárodní charakter. Skautské hnutí vznikalo v řadě zemí a na prvním jamboree r. 1920 byl R. Baden - Powell zvolen světovým náčelníkem. Svaz junáků - skautů a skautek Československé republiky (SJS-RČS) byl v roce 1922 jedním ze zakládajících členů Mezinárodního skautského bratrstva. A. B. Svojsík byl více než deset let členem jeho Světového výboru.

Dnes existují tři mezinárodní organizace: chlapců (WOSM - World Organization of the Scout Movement / Světová organizace skautského hnutí) se sídlem v Ženevě, dívek (WAGGGS - World Association of Girl Guides and Girl Scouts / Světová asociace skautek) se sídlem v Londýně a old skautů (ISGF - International Scout and Guide Fellowship / Mezinárodní společenství skautů a skautek) se sídlem v Bruselu. Junák je ve všech řádným členem. Ve WOSM je organizováno asi 16 milionů skautů ze 168 států a teritorií, ve WAGGGS je asi 9 milionů skautek 136 zemí světa a ISGF sdružuje dospělé skauty 40 zemí. Světová skautská ústředí pořádají každé tři roky světové skautské konference.

Skauting je rozšířen v naprosté většině zemí, má mnoho milionů členů a je největší mezinárodní organizací dětí na světě. Pořádá řadu akcí, z nichž nejznámější jsou mezinárodní jamboree, na kterých se setkávají a společně táboří skauti z mnoha zemí. Každoročně také probíhá virtuální jamboree na internetu - JOTI. Existují mezinárodní skautské základny, pořádají se odborné semináře, mezinárodní výchovné a vzdělávací kurzy. Skauti a skautky vyspělejších států mají ve svém programu řadu humanitních akcí ve prospěch rozvíjejících se zemí či dětí zdravotně postižených. Základní myšlenkou mezinárodního skautingu je, že přá-

telství dětí "přes hranice" usnadní později společné usilování dospělých o spolupráci a mír. Proto podporujeme společné nebo výměnné tábory, expedice za skauty do jiných zemí, vzájemné dopisování i řadu dalších akcí pro skauty a skautky všech věkových kategorií.

Literatura:

Cestou k pramenům - historie skautingu v obrazech, Václav Nosek, TDC, Praha 2001

Skauting, Skautské prameny, Skauting, Liberec 1995

Poselství skautské výchovy, Skautské výchovy, Skautské prameny, Skauting, Liberec 1991

Skautský oddíl I, V. Břicháček, Skautské prameny, Skauting, Liberec 1992

250 milionů skautů, Laszló Nagy, TDC, Praha 2001

Orbis bene vivendi, Erazim Kohák, TDC, Praha 2001

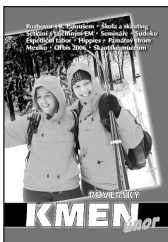
Nikdy nekončící dobrodružství, Jiří Zajíc a kol., TDC, Praha 2006

Tichou poštou, Věra Voňavková a kol., TDC, Praha 2006

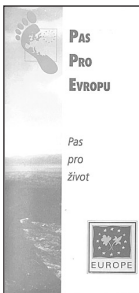

Mezinárodní rozměr skautingu, zahraniční odbor Junáka, TDC, Praha 2006

Roverský kmen (225 Kč/rok)

Dvoutměsíčník určený roverům a rangers – skautům a skautkám od 15 let výše.

V každém čísle najdeš vše, co se týká rovingu – činnost kmenů, jejich podniky, hry, projekty, službu skautskému hnutí i celé společnosti, spoustu dobrého čtení – toulky přírodou, malé i velké výpravy, příspěvky na společné téma – skautské ideály, skautský životní styl. Součástí každého čísla je dvaatřicetistránková příloha formátu A6 - Semínka.

Pas pro Evropu (36 Kč)

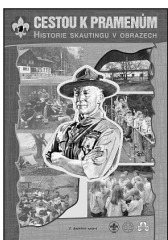
Roverská stezka s programem rozděleným do šesti oblastí: objevování, životní hodnoty, demokracie, kultura, sociální problémy, životní dráha. Ke každé oblasti sestavili autoři metodický lístek, který vypadá jako letenka. Obsahuje příklady projektů pro danou činnost. K letenkám ještě patří malá modrá knížečka – samotný Pas pro Evropu, který slouží jako deník absolvovaných projektů. Když odstartujete alespoň jeden projekt z každé z šesti oblastí, může vám být udělen Euroodznak.

Projekty do Pasu pro Evropu můžete plnit doma, stejně jako se spojit s některým zahraničním kmenem. Pas pro Evropu je prostředkem k poznávání života cizích zemí, k poznávání opravdových poměrů, které jsou pro obyčejného turistu zpoza oken vyhlídkového autobusu nepoznatelné.

Orbis bene vivendi (80 Kč)

Orbis bene vivendi neboli svět dobrého života. Pod tímto názvem se skrývá čítanka textů předního českého myslitele Erazima Koháka. Vybrali jsme pro vás úvahy nad všehomírem, zemí a člověkem, které jsou sesbírány z jeho knih, novinových a časopisových článků nebo rozhlasových či televizních promluv.

Orbis bene vivendi a Orbis pictus. Dva světy dvou moudrých mužů. Ne náhodou si jsou oba názvy tak blízké. Čítanku textů Erazima Koháka provázejí ilustrace – staré rytiny právě Komenského Světa v obrazech.

Cestou k pramenům – historie skautingu (45 Kč)

Stručná a přehledná historie skautingu přiblížená formou comicsu. Český i mezinárodní skauting. Nejdůležitější data a události. Životopisy zakladatelů. Opravené a doplněné vydání.

Publikace zakoupíte na www.skaut.cz/obchod, časopisy je možné objednat na www.skaut.cz/casopisy.

2. ÚVOD DO PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

Psychologie je vědní obor, který studuje duševní život člověka, tj. jeho prožívání, praktické jednání, samostatné tvoření a mezilidské vztahy. I když má tato definice mnoho slabin, pro účely čekatelské zkoušky nám stačí. Od psychologie se mnohdy očekává, že zná jednoduché odpovědi na řadu složitých otázek - třeba zda je možno poznat člověka na první pohled, zda se dva lidé k sobě hodí, zda je možno číst cizí myšlenky, jak úspěšně vychovávat děti apod. Na podobné otázky nejsou - a ani nemohou být - jednoduché návody či odpovědi. Musíš je sám hledat - v literatuře, v pozorování druhých lidí, ve vlastní zkušenosti a vlastním přemýšlení.

Rozhodl ses, že se budeš věnovat dětem ve skautském oddíle či ve smečce vláčet. Není to snadný úkol, čeká tě řada obtíží, ale také mnoho radostí. Je to činnost nesmírně potřebná a záslužná. Bez výchovy by asi lidský svět nemohl existovat a vše, co pro ni uděláš, je dobrý a potřebný čin.

Co potřebuješ znát pro čekatelskou zkoušku?

- Porozumět alespoň trochu sám sobě a hledat odpověď na otázku „Kdo jsem?“. Budeš pak mít větší naději, že porozumíš dětem, které vedeš.
- Vědět, jak si děti všímat, utvářet si o nich přiměřený dojem, pochopit, co potřebují a jak bys na ně měl působit.
- Znat základní pravidla přípravy programu pro družiny i oddíl.
- Sám se stále učit jak z vlastní zkušenosti, tak i od dětí, které vedeš.
- Psychologii se budeš učit po celý život, i když už třeba v oddíle nebudeš a zaměříš se na jiné úkoly a činnosti. Vzdělávání poznávání sebe sama a utváření vlastní osobnosti nikdy nekončí...

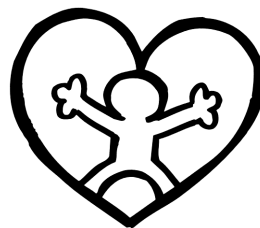
2.1 Cesta sebepoznání

Cesta sebepoznání vyžaduje velké úsilí. Zde najdeš pouze základní náměty pro vlastní uvažování.

a) Minulost aneb Odkud přicházím

Historie každého z nás začíná již dávno před narozením. Neseme v sobě poselství našich předků, od kterých jsme zdělili řadu vlastností tělesných i duševních. Od rodičů i prarodičů jsme se učili, jak žít, napodobovali jsme je a i dnes se mnohdy podle nich chováme. Často však chceme být jiní a opakovaně se o to pokoušíme. Působí na nás místo, odkud pocházíme, školy, do kterých chodíme, ale i dějiny celého rodu, národa a vlastně i celého lidstva. Snaž se odpovědět si na některé otázky o vlastní minulosti. Tak třeba:

- V jakém prostředí jsi vyrůstal a jaká byla tvoje rodina (rodiče, sourozenci, prarodiče), jaké mají názory, vlastnosti či zájmy a oč asi v životě usilují nebo usilovali?
- Jaký byl u vás styl výchovy (byla přesná a přísná pravidla, nebo jsi měl hodně volnosti, jaké byly tresty a jak jste spolu vzájemně vycházeli)?
- Jaké jsou tvé vzpomínky na rané dětství, na co se pamatuješ, na co rád vzpomínáš, čeho ses bál?

- Jak se ti dařilo ve školce a později ve škole, měl jsi hodně kamarádů, jak ses učil jaké jsi měl učitele a jaké bylo tvé postavení mezi spolužáky?
- Jaké jsou tvé životní vzory a koho nebo čeho si vážíš?
- Jaké výrazné životní události jsi prožil?
- Tvá skautská minulost: jak ses dostal do oddílu, co se ti v něm líbilo a co ne, nač si vzpomeneš z prvního tábora, jak ses dostal k vedení?

Podobných otázek je celá řada a jistě tě napadnou další. I na ně si zkus odpovědět.

b) Přítomnost aneb Jaký dnes vlastně jsem

Každý z nás má mnoho vlastností, které se různě prolínají, mění a vytvářejí naši osobnost. Lišíme se od sebe po mnoha stránkách a abychom se v sobě lépe poznali, naznačíme si základní rozměry našeho vnitřního života:

- **Schopnosti**, kterými se rozumí vlastnosti rozumu. Některé předměty ve škole tě baví, snadno se je učíš a v jiných se ti nedaří. Můžeš být zručný, sportovně zdatný, mít technickou představivost, dobře se vyjadřovat, rychle pochopit nové úkoly, mít umělecké sklony atd. Zkus o svých schopnostech uvažovat, hledat své přednosti i slabiny.
- **Temperament**, který zahrnuje citový život, převládající nálady, rychlost a sílu citových reakcí. Tedy např.: jsem „klidáš, vztekloun, zbojník, nadšenec, škarohlíd“, často se hádám, občas se na někoho rozzlobím a dlouho s ním nemluví - anebo se rychle dokážu udobřit a zapomenout na spory. Podobných vlastností máme všichni celou řadu. Zkus o sobě uvažovat i v tomto směru.
- **Charakter**. Za tímto slovem se skrývají vlastnosti naší vůle a morálky. Mohou vyjadřovat vztah k sobě samému (ctížádostivost, sebedůvěra, sebepodceňování aj.), k druhým lidem (spolehlivost, čestnost, spolupráce, upřímnost aj.) a k hodnotám či myšlenkám (usilovat o blaho dětí, rodiny i národů, volby osobních cílů, hledání smyslu života aj.).
- **Zájmy a motivy**, které vyjadřují, co rád děláš, čemu se vyhýbáš, proč a s jakým zaujetím něco děláš, jak dlouho vydržíš u některých činností apod. I o tom je třeba přemýšlet, chceš-li si porozumět.
- **Sociální role**, které popisují, jak se obvykle chováš ve skupině. Někdo chce být šéfem, jiný mluvčím opozice, další stálým kritikem či pomocníkem vedoucího. Jsi spíše šašek či organizátor, máš nápady, nebo se spíše necháš vést, dovedeš v obtížné situaci oddílu zachovat klid, či podlehněš panice? Jsi spíše teoretik, nebo praktik?
- **Obtížné situace**. Každý z nás zná situace, ve kterých se mu nedaří, a naopak jiné, které zvládá bez nesnází. Umíš si poradit v časové tísní, selháváš, když se ti někdo posmívá, sneseš prohru, podléháš únavě? A jak se obvykle chováš, když se ti nedaří plnit úkol?

Podobných otázek stojí před každým z nás celá řada. Je užitečné každý večer (nebo alespoň občas) si sednout a v klidném soustředění si projít minulý den - co jsi dělal, co se ti dařilo a co ne, kdy jsi selhal, co jsi odložil, na co zapoměl, co tě mrzelo a co se ti povedlo. Když si podobný záznam povedeš několik dnů, rychle si všimneš, co se opakuje, a to bude asi pro tebe příznačné.

Také je prospěšné, máš-li někoho, s kým si můžete o sobě povídat, jak se vzá-

jemně vidíte, co si jeden o druhém myslíte, co se vám líbí a co nikoli. Nejlépe se o tom hovoří v setmělé klubovně, v přírodě u ohníčku, ve chvíli dobré pohody. I touto cestou se o sobě mnohé dovídáš. Kromě toho přátelství a vzájemná opora jsou velkými životními hodnotami.

c) Budoucnost aneb Kam směřuji

Nežiješ jen dneškem, ale často myslíš na bližší i vzdálenější budoucnost. Jaký bude program zítřejší schůzky, co musím připravit pro sobotní výlet, jak se přichystat na tábor a co budu dělat při deštivém počasí, ale také jak se připravíš na zítřek do školy, co chceš dělat, až školu dokončíš, a jaká bude tvá profese? Úvahy o budoucnosti bývají obtížné, mnohé plány se ti nesplní, ale čím lépe se budeš znát, tím snáze odhadneš vlastní vývoj a stanovíš si postupné cíle i prostředky, jimiž chceš vytýčené cíle dosahovat. Uvažuj o tom, jaké překážky se mohou na tvé pouti vyskytnout a jak se s nimi vyrovnáš. Jasně formulované cíle jsou vodítko, které pomáhá orientovat se i v neočekávaných situacích. Nebudeš pak jimi zaskočen.

Vytýčené životní mety nejsou nikdy konečné, ale jsou to spíše jakési majáčky, které lemují cestu životem a pomáhají se orientovat. Uvažování o budoucnosti není planým sněním, ale důležitou složkou usilování a hledání cesty životem.

d) Několik vět o jedné vlastnosti čekatele

Převzal jsi řadu povinností v oddíle. Nemůžeš je plnit formálně a ledabyle. Při vedení oddílu musíme všichni v sobě pěstovat pocit odpovědnosti za každý čin i za každou myšlenku. Máš odpovědnost za děti, které přicházejí do oddílu s touhou po dobrodružství, po přátelství i po neočekávaných zážitcích. Máš odpovědnost za jejich zdraví i za jejich budoucí vývoj. Máš odpovědnost za celý oddíl, ale i za tradici a současnost skautského hnutí. Máš odpovědnost před rodiči. Máš dokonce i odpovědnost za budoucnost naší země a za její duchovní tradice. Může se ti zdát, že je to velký a těžko splnitelný úkol. Nebudeš však nikdy sám. Budou kolem tebe zkušení vůdcové i starší skauti, čekají tě různé kurzy, mnohé se dočteš v knížkách i skautských časopisech a mnohé se dovíš při vlastním vzdělávání - a bez vzdělaných činovníků bychom neobstáli.

Měj na mysli činovnícké heslo: Povinnost - odpovědnost - kázeň. A měj též na mysli, že velké ideály se uskutečňují prostřednictvím malých činů v každodenním životě.

2.2 Poznávání dětí

Úkolem čekatele není jen hledat cestu k vlastnímu sebepoznání. Současně usiluje o poznání a pochopení jednotlivých dětí, které vede. Jak při tom postupovat?

Měl bys postupně poznávat prostředí, z kterého skauti přicházejí, seznámit se s rodiči, odhadnout, jak asi děti vychovávají, zda a jak si s nimi hrají, jak do výchovy zasahují prarodiče a zda vůbec mají o děti patřičný zájem. Podobně se musíš orientovat v situaci dětí ve škole, znát jejich prospěch i postavení ve třídě.

Hlavním zdrojem poznávání členů oddílu je jejich opakované a nezaujaté pozorování. Sledujeme je jak v běžných podmínkách, tak i v obtížných. Při únavě, při

neúspěchu, ale i když se jim něco zdařilo. Když si uvědomíš, že některé reakce dítěte se opakují, budeš asi na stopě příznačných vlastností - proto jedno pozorování či jedna zkušenost nemusí být podstatná.

Pozorovat je třeba pokud možno nezaujatě. Některé dítě se ti líbí, je usměvavé, ochotné, rychlé - a přisoudíš mu celou řadu dalších dobrých vlastností - považuješ je třeba i za spolehlivé, nadané a přemýšlíš o tom, že by to byl dobrý rádce - při tom se můžeš snadno zmýlit. Zjistíš třeba časem, že jiné dítě - nenápadné a zdánlivě nevýrazné - může být mnohem spolehlivější, ale právě pro jeho nenápadnost si to neuvědomíš včas.

Je-li kolem tebe hodně skautů, nemůžeš si všech detailně všimnout. Postřehneš pouze to, co je nápadné, a mnoho dalších skutečností ti unikne. Chlapec aktivní, živý, plný nápadů tě zaujme, zatímco jiný tichý, ale přemýšlivý unikne tvé pozornosti. Takové chybě se vyhneš tím, že si předem určíš, komu dnes věnuješ záměrně pozornost - třeba jedné družině nebo nováčkům či naopak starším chlapcům - a příště se zaměříš na jiné.

Všiměj si, jak děti reagují při neúspěchu - družina prohraje hru, zabloudí, špatně uvaří oběd či si vylosuje „špatnou dráhu“. Jsou to vždy poněkud jiné situace - v prvním případě působila závodivá motivace, v druhém se družina poškodila sama, ve třetím nesplnila zadaný úkol a ve čtvrtém zasáhla náhoda. Která situace byla obtížnější a jak reagovali jednotliví členové? Obdobně to platí i při úspěchu a opět si všimni, jak se družina i jednotlivci chovají.

Nepodceňuj ani zdánlivé maličkosti. I v malých obtížích a radostech se děti mohou projevit neočekávaně a to by ti nemělo uniknout. Všimni si každého - byť i nenápadného - dobrého činu! Musíš dát najevo svoji spokojenost a ocenit snahu. Stejně tak drobné dětské zlomyslnosti zaregistruj - snadno by se totiž mohly zvrhnout v šikanu.

Velkým pomocníkem by měl být tvůj zápisník, do kterého si zapisuj svá pozorování a zkušenosti. Zapiš si vše, co tě zaujalo, a to raději podrobněji, protože za čas mnohé zapomeneš. Rychle si pak uvědomíš, že někdo uniká tvé pozornosti a o druhém toho víš hodně. Také postřehneš, co se v oddíle často opakuje. Chlapce uvidíš plastičtěji a uvědomíš si jejich přednosti i slabiny. I pak tě mohou vždy znovu překvapit (tak jako i sám sebe občas překvapíš) a cesta k jejich poznávání bude stále otevřená. Čím více o nich budeš vědět, tím lépe budeš na ně působit - poznáš, koho spíše povzbuzovat, komu zadávat obtížné úkoly, u koho ocenit snahu a u koho spíše výkon atd.

Jinak řečeno: jde o to, abys v ruchu každodenního shonu nezapomínal, že výchovné působení je to nejdůležitější, ale také nejtěžší - a to je tvůj hlavní úkol jako skautského činovníka!

2.3 Základy vývojové psychologie

Věk předškolní - mezi 4. - 7. rokem vyrůstá z hravého dítěte školák schopný systematické výuky. Kolem 4. roku se objevuje až překvapivá pohyblivost. Dítě je neposedné a začíná ovládat i jednoduché nástroje (nůžky, knoflíky televize). Ovládá barvy, má již slušnou slovní zásobu, pozdraví, poděkuje, dovede zjednodušeně vypravovat pohádky, ale hlavně se ptá na vše možné (i nemožné).

Dětské myšlení je spjaté s konkrétními zkušenostmi. Snaží se přijít věcem na kloub, rozebírá, co se dá, staví a zase bourá. Rád kreslí a poslouchá pohádky. Převládající činností je hra. Děti si hrají ve skupinách, jejichž složení se ale často mění. Citový život bývá intenzivní, ale nestálý (chvíli smích, pak pláč). Sociální obzor se rozšiřuje, dítě objevuje kamarády, učí se spolupráci, přijímá i jednoduchá pravidla chování. Poznává, co je dobré a co zlé, a objevují se zárodky morálního chování, které by měly být výchovně podporovány co nejvíce a soustavně.

Vlče a světluška (věk přibližně 6 –11 let) – do jejich života vstupuje škola jako výrazný činitel. Vzniká trojúhelník dítě - rodič - učitel a k tomu přistupuje ještě vůdce smečky. Pohybové jsou vlčata velmi čilá, nevydrží dlouho v klidu, stále se něčím zabývají. Dovedou se soustředit po nepříliš dlouhou dobu na jednu činnost (10 - 15 minut). Po 9. roce dochází k jistému zklidnění, děti lépe koordinují pohyby, lákají je hry s míčem. Kolem 10. roku se prosazují kolektivní sportovní hry s pevnými pravidly. Při hrách se projevují vlastnosti dětí. V této věkové kategorii dochází k velkému rozvoji rozumových schopností a rozvíjí se paměť - mechanická a poté i logická. Kolem 9. roku začíná dítě posuzovat i své schopnosti. Velký význam mají hry, v nichž se řeší úsudkové příklady. Autority vlče přijímá, mnoho o nich ale neuvažuje a není ještě kritické. Prosazuje se četba, kterou bychom měli co nejvíce podporovat. Nejvýraznější vývoj se objevuje ve vztazích mezi dětmi navzájem - nadchází doba kolektivního života, potřeba být s ostatními je velmi silná. Skupiny chlapců a děvčat bývají oddělené. Mizí strach z pohádkových bytostí, ale objevuje se strach ze tmy, bolesti, zkoušek ve škole, směšnosti před ostatními. Vytvářejí se základy morálky, sílí přátelství a smysl pro čest. Je důležité, aby dítě rozumělo pravidlům a normám chování a chápalo je. Hra zůstává důležitým činitelem v osobnosti dítěte. Jedním z nejtěžších úkolů pro vůdce vlčat je učit děti hravou formou pracovat. Musíme jim ale zadávat úkoly, na které stačí. Velmi důležitá je pochvala za dobrou snahu.

Skaut a skautka (věk přibližně 11 - 14 let) - prochází 2 fázemi: prepubertou a pubertou. Dochází k nápadným změnám ve stavbě těla. Rozvíjí se schopnost soustavného sportovního tréninku, stoupá soutěživost, přednost mívají pohybové hry. Volní úsilí při dobré motivaci bývá velmi silné. Myšlení dostává dospělý charakter, ale pro nedostatek životních zkušeností bývá jednostranné. Reč je již zcela vyvinuta, do činnosti oddílu by mělo být nenásilně zařazováno i cvičení vyjadřovacích schopností. Objevují se impulsivní a prudké reakce, vzpurnost a kritičnost. Starší skauti a skautky se cítí do jisté míry již dospělí (po biologické stránce to platí) a touží po tom, aby se s nimi tak zacházelo. Bývají nedůtkliví k radám, nechtějí se nechat vést za ruku a být pod dohledem. Mívají silácké a halasné slovní projevy, nápadné chování, oblékání (okázalá nedbalost) a úpravu vlasů. Prosazují se sexuální zájmy (u dívek dříve). Vyhrocuje se mravní citění, objevuje se výrazný smysl pro čest a spravedlnost, kritičnost a bouření se proti autoritám. Stoupá popularita her v přírodě. Při nich je třeba využít organizačních talentů některých jedinců. Při mnoha činnostech nastává nenásilná příprava na vstup do světa práce - promyšlení, naplánování, příprava, zhotovení a zhodnocení výrobků aj.

Roveři - dospívající (adolescenti) neboli mladí lidé - již ne děti. Věková kategorie 15 - 21 let. Končí tělesný růst. V této době převládají tři oblasti potřeb - a) hledání svého místa ve světě, b) touha po „velkých výkonech“, c) vytváření názoru na sebe i na svět a výběr životního stylu.

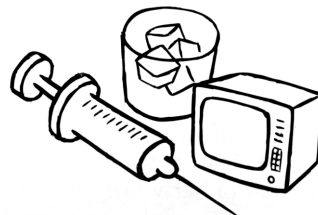
ad a) Hledání místa ve světě – v roverech se prosazuje touha být dospělým partnerem. Svět dospělých to ale často odmítá - konflikt s generací rodičů. Rodiče si neuvědomují, že jejich dítě vyspělo, chce mít vlastní názory, samostatnost a svobodu. Často pak dochází ke sporům kvůli nepodstatným věcem. Podobné konflikty mohou vznikat i ve škole s učiteli. Rizika: alkohol, drogy, kouření, sexuální nezdrženlivost, party, extrémní hnutí a sekty, kriminalita, sebevraždy. Situace v generačních rozporech rodiny se většinou tlumí kolem 20 let, může se ale přenést na pracoviště - vysoké sebevědomí, snaha vše reformovat. Mladší generace bývá vzdělanější než starší, ale také příliš kritická. Přesto hledá mladý člověk poučení a touží po učiteli. Může jím být i zkušený skautský vůdce. Rover hledá poučení v knihách, v televizi či u starších kamarádů a má potřebu debatovat. V debatách krystalizují jeho pohledy na svět, na lidské vztahy, na místo člověka ve světě a vznikají postoje i názory, kterých se mladí lidé drží mnohdy po celý život.

ad b) Touha po velkých výkonech; ve sportu, snaha o fyzicky náročné turistické výkony. Pobyt v přírodě, v sebrané a spolupracující skupině, společné prožitky, krása vztahů - to vše roverský kmen stmeluje. Rizikem činnosti je přeceňování vlastních sil. Příprava programu těchto akcí bývá častou činností roverského kme. Roveři se mohou realizovat i v hudbě - (zakládání kapel) či v různých kroužcích.

ad c) Vytváření životního názoru a stylu - roverský věk je obdobím, kdy se vytvářejí základní postoje ke světu, společnosti i k sobě samému. Odpovědi na „životní“ otázky hledá rover u vrstevníků, u starších lidí, v literatuře i v praktickém životě. Uznává přísné mravní hodnoty, klade na sebe i na druhé nejvyšší, až utopické požadavky, snaží se o naprostou dokonalost a důslednost jednání. Bývá přehnaně kritický a jen zvolna se propracovává k toleranci. Kritickým bodem je přechod od výchovy k sebevýchově. Vynořuje se intenzivní potřeba poznávat svět. Vytváří se síť sociálních vztahů. Vznikají pevné vztahy ve skupinách, které přežijí mnohdy desítky let a vytvářejí životní jistoty i pro období dospělosti až do stáří. Vzniká vědomí sounáležitosti a přátelství - nejdu sám, ale ve skupině, vzájemně se podporujeme a naše síly se množí. K vytváření životního stylu patří i vyhledávání sexuálních partnerů a vstup do světa práce. Důležité je uskutečňovat v praxi roverské heslo „sloužím“.

2.4 Rizika doby – alkohol, drogy, sekty, média apod.

CHlapci a děvčata jsou dnes ohrožováni řadou rizikových situací i složitých podmínek života. O první pomoci se dovíš již při plnění skautských stupňů, při přípravě k čekatelské zkoušce a pak i na zdravotnickém kurzu. O nebezpečích, která se mohou vyskytnout v běžném životě ve městě či v přírodě, pojednává knížka „Buď připraven“, kterou vydal Miloš Zapletal v edici Skautské prameny. Dočteš se v ní i o dalších nebezpečích, kterým se říká sociální rizika! I o těch musí být skautský činovník informován. Pokud jim někdo podlehně, bývá řešení obtížné a většinou je nezbytné vyhledat radu či pomoc odborníka (dětský lékař, psycholog, starší činovník, specializované poradny).

Jedná se o následující nebezpečí:

Agresivní chování vůči dětem. Bohužel existují děti, které jsou týrané či dokonce zneužívány - ať již doma v rodině či v okolí (násilnické party, které přepadávají jednotlivé děti, osoby úchylné aj.). Děti o svém trápení většinou nemluví, často se stydí, bojí se trestu, nechťejí si stěžovat na rodiče či příbuzné. Poznáš je podle toho, že se přestávají zajímat o oddíl, jsou náhle zamlklé, vyhýbají se styku s vůdcem (nedokáží se podívat do očí), při prudkém pohybu někoho v okolí udělají reflexivní krycí pohyb jakési obrany, vyhýbají se bojovým hrám apod. Pozoruješ-li něco podobného, buď obezřetný a opakuj-li se podobné projevy, vyhledej pomoc odborníka.

Šikanování dětí. Šikanování je nemocí skupinové demokracie. Objevuje se ve většině dětských kolektivů, bohužel většina vedoucích či učitelů si to nechce připustit. Mívá zákeřné podoby a očím vychovatele často uniká.

Šikana je, když někdo opakovaně bezdůvodně (často za spolupráce kumpánů) ubližuje druhému. Šikana není, když se dva chlapci poperou kvůli dívce (zjevný důvod). Podle současných výzkumů pociťuje 41% dětí školního věku na své kůži některou z forem šikany. Je třeba vědět, že šikana je dynamický jev, který se neustále vyvíjí. Začíná nenápadně zpravidla slovně (posměšky, nadávky) a pozvolna přerůstá do závažnějších fází. Nejlepší prevencí je systematické úsilí o vybudování tzv. bezpečného prostředí, které nevytváří vztahové stresové situace. Je potřeba mít se na pozoru před veřejným srovnáváním dětí, ironizováním, diktátorským vedením atd. Tyto způsoby vytvářejí vhodné prostředí pro růst vztahového napětí a následnou často nevhodnou ventilaci (agrese, šikanování). Měli bychom se soustředit na rozvoj dobrých kamarádských vztahů, provádět častou zpětnou vazbu, učit děti při hodnocení programu hovořit o svých pocitech. V případě, že zjistíme prvky šikany, nikdy bychom neměli vyšetřovat situaci veřejně. Je dobré sehnat si nenápadně několik spolehlivých svědků, porovnat jejich výpovědi, abychom měli představu, co se děje. Neměli bychom konfrontovat útočníka a oběť. Naopak oběti zajistit bezpečí, zjistit o situaci co nejvíce a poradit se se zkušenějším vůdcem o dalším postupu. Pokud zjistíme šikanu ve vážnějším stádiu, měli bychom se vždy obrátit na odborníka. Nevhodným řešením můžeme situaci ještě zhoršit.

Kouření. Do skautských oddílů nepatří špatné návyky. Kouření bývá často projevem falešného hledání cesty k dospělosti. Dlouhodobé následky jsou zdravotně závažné a pro dozrávající organismus velmi nebezpečné. Vznikající návyk na tabák poznáš obvykle podle řady příznaků: blednutí v obličeji, časté nevolnosti, bolesti hlavy, zhoršená výkonnost, „tajemné srazy“ kdesi za táborem aj. Varovat je třeba i před pasivním kuřáctvím, tj. častým pobyt v zakouřeném prostředí. Riziko kouření je i v tom, že u cigaret to nemusí končit, ale časem se přejde k alkoholu či užívání drog.

Alkohol je prastaré nebezpečí. Děti a mnohdy i rodiče si myslí, že jedna sklenička nemůže uškodit, ale netuší, že se snadno vyvine návyk, jehož se těžko zbavujeme. Opět: pro mladý organismus je nebezpečí zdravotního selhání mnohem větší než u dospělých. Toho, kdo požil alkohol, poznáš podle příznačného pachu z úst, zarudlých očí, zhoršené souhry pohybů, nejisté chůze, ospalosti, oslabení zábran, slovní i jiné agrese nebo zhoršené artikulace.

Drogy. Největším nebezpečím jsou dnes drogy. Marihuanu si vyzkouší vysoké procento dětí, zdánlivě je neškodná, ale při delším užívání má negativní důsledky pro zdraví. Podstatné však je, že se přejde na užívání látek mnohem nebezpečnějších

a cesta zpět je krajně obtížná. Děti se mohou setkat s osobami, které jim drogy nabízejí – zprvu často zdarma. Před nimi je třeba důrazně varovat. Objeví-li se podezření, že se u někoho vyvíjí návyk - často se to projeví úpadkem zájmu o oddíl i o nejrůznější zájmové činnosti, hlásáním podivných a zmatených myšlenek či silnou pasivitou - pak je svou povinností vyhledat odborníky i rodiče a poradit se o dalším postupu. Skauty je třeba naučit říkat „ne“, odmítat drogy a bránit se tlaku okolí, které se jim třeba i posmívá.

Gamblerství. Mnohé děti navštěvují herny s různými automaty. Zprvu to je zdánlivě neškodná a zajímavá hra, ale rychle se prohrávají peníze, dítě se marně pokouší vyhrát je zpět, kapesné se rozplyne, nové peníze si buď vypůjčuje, anebo začne s drobnými krádežemi doma či v okolí a cesta na šikmou plochu je otevřená. Z nevinné hry se stane nezvládnutelná vášně. Zjistíš-li, že si některé dítě půjčuje peníze, nevrací je, vyhýbá se věřitelům či celému oddílu, pak máš oprávněné podezření, že podléhá hrací vášni. Potřebuje znovu získat jistotu ve svém okolí. Nezávěřej před ním oddílové dveře, ale snaž se přilákat je zpět zajímavou činností.

Obrazovky. Ani dlouhodobé vysedávání u počítačových her či před televizí nebo videoprogramem není rozumné. Děti podléhají pasivitě, chybí jim pohyb na vzduchu a setkávání s kamarády. Mnoho her je agresivních a řada televizních programů je slaboduchých, plných násilí, ve kterých se nedají odlišit kladní hrdinové od padouchů. Oslabují se tvořivé schopnosti a mizí zájem o běžné hry. „Televizní“ dítě se špatně vyjadřuje, používá fráze okoukané z obrazovky a pokud televize nevysílá, nedovede se zabavit, podléhá reklamě, jeho školní prospěch se zhoršuje a ze schůzek často odbíhá před koncem, aby stihl televizní program. Při tom však i v televizi se najdou hodnotné programy, na ty děti upozorňujeme a povídejme si o nich.

Sex. Objevuje se i nebezpečí předčasného a nezralého života sexuálního. Děti dospívají biologicky dříve, ale jsou nezralé duševně a sociálně. Rizika předčasných intimních vztahů jsou značná: nechtěná těhotenství, nezralé vztahy, rizika nakažení pohlavními chorobami, z nichž nakažení virem HIV není dosud léčitelné. I když se ve škole děvčata a chlapci o pohlavním životě mnohé dovídají, je vhodné slovo vůdce ve správné chvíli (ve ztemnělé klubovně, večer u malého ohně apod.) velice potřebné a užitečné.

Neznámí lidé. Existují však nebezpečí ještě výraznější. Jsou bohužel známy případy únosů dětí a jejich těžkého zneužití - často smrtelného. Učte vlčata i skauty, aby nechodily s neznámými osobami - zvláště do ztemnělých zákoutí či parků, nevstupovali do aut, kam je zvou neznámí lidé, nepouštěli neznámé osoby do bytů, jsou-li samy doma apod. Když se s oddílem vracíte večer z náročného výletu vlakem domů, snadno se stane, že některé dítě se na nádraží opozdí a může být odlákáno někým neznámým. Stejně tak uvažujte, jak se budou večer vracet domů z kluboven a zda je třeba doprovázet je. Jsou to nebezpečí, která nesmíš podcenit, i když se třeba zdají nepravděpodobná.

Sekty. I na nebezpečí různých podivných organizací a sekt, které se zajímají o děti jako o své budoucí členy, je třeba upozornit. Jejich příslušníci se mohou objevovat v okolí kluboven, navazovat s nimi známosti, lákat je mezi sebe, imponovat jim zprvu vlídností a „pochopením“ jejich problémů. Děti jim mohou snadno „naletět“ a cesta zpět je obtížná. Opět je na místě včasné varování. Cizí osoby, které se zajímají o členy z oddílu, důrazně požádáme o vysvětlení, případně si vyžádáme pomoc rodičů nebo dalších činovníků.

Jakou máme obranu proti uvedeným rizikovým momentům: V prvé řadě to je zajímavý a pestrý program činnosti na schůzkách i pro volný čas. Vytváření přátelských vztahů a pevných vazeb mezi dětmi je další obranou. Příklad vůdců je na prostou nutností a tvá odpovědnost je i v tomto směru nezbytná. Často se třeba budeš muset obrátit s prosbou o radu na starší činovníky či na odborníky – neváhej to udělat. Lepší je planý poplach než zanedbání vznikajícího nebezpečí. Děti je třeba učit vyhýbat se nebezpečí, učit se říkat „ne“ různým lákadlům, bránit se pokušením a špatným příkladům. Celková fyzická a duševní odolnost, přátelské vztahy a zahánění nudy jsou nejlepšími zbraněmi, které máme k dispozici při ochraně našich členů před sociálně rizikovými situacemi.

Musíš-li rodičům sdělit něco nepříjemného o chování jejich dítěte, je nutný nejen takt, ale i odpovídající taktika, s níž rodičům vše sděluješ. Jdi se do rodiny spíše poradit, jak postupovat, co pro dívku či chlapce udělat. Upozorni na nežádoucí projevy, které pozoruješ v jejich chování, snaž se při tom užít takových slov, abys nevyvolal spor. Jde přece o hledání společného postupu v příští době. Musí být zřejmé, že nechceš dítě zatratit, ale pomoci mu.

Máš-li dojem, že v rodině je něco v nepořádku – rodiče se rozvádějí, dítě je příliš tvrdě trestáno apod. – vzniká pro tebe složitá situace. Pokud máš přiměřeně reagovat, musíš nejprve odhadnout, zda je zásah opravdu nezbytný a je-li v tvých silách zasáhnout ve prospěch dítěte. Je třeba si vše dobře promyslet, předem si připravit argumenty a být připraven na nejrůznější reakce rodičů. Rozhodně neuděláš chybu, když se nejdříve poradíš se starším činovníkem nebo odborníkem.

Ale znovu opakuji: bez spolupráce s rodiči se neobejdeš!

Literatura:

Skauské putování po stezce životem, V. Břicháček, FONS, Praha 1995

Jak ochránit své dítě, Michele Elliotová, Portál, Praha 1995

Agresivita mezi dětmi, Pavel Říčan, Portál, Praha 1995

Hry pro život I, II, Soňa Hermochová, Portál, Praha 1993

Práce s rizikovou mládeží, Oldřich Matoušek, Portál, Praha 1996

Jak si nenechat ublížit, Jane Goldmanová, Portál, Praha 1995

Nenič své chytré tělo, Claire Raynerová, Sonus, Praha 1995

Vaše děti a návykové látky, Karel Nešpor, portál, Praha, 2001

Bolest šikanování, Michal Kolář, Portál, Praha, 2000

KONTAKTY:

Drop in 222 221 431

Linka bezpečí 800 155 555

Dětské krizové centrum 241 484 149

Růžová linka 272 736 263

Vlče nováček (62 Kč)**(vlčácký slabikář)**

Průvodce vlčete od vstupu do oddílu ke složení nováčkovské zkoušky a slibu. Rozvíjí požadavky na splnění Nováčkovské zkoušky a mnoha ilustracemi se snaží vlčáčkům jejich učení zpříjemnit.

Stříbrnou a zlatou stopou (56 Kč)

Pokračování knihy Vlče Nováček provází vlčata při dalším životě ve smečce, při plnění Stříbrné a Zlaté stopy, při přípravě na přechod ke starším, do oddílu skautů.

Cestíčkou světlušek 1 (40 Kč)

Průručka pro světlušky pomůže nováčkům zvládnout první krůčky po skautské stezce. Kreslit a psát do knížky je nejen dovoleno, ale přímo vybízeno. Autorky počítaly s prostorem na vlastní obrázky, vpisky a ponechaly místo pro odpovědi na řadu otázek.

Při rozumné podpoře rodičů a vedoucích dostávají světlušky výbornou pomocku pro jejich všestranný rozvoj.

Cestíčkou světlušek 2 (40 Kč)

2. díl průručky pomůže zkušenějším světluškám i žabičkám zvládnout další krůčky po skautské stezce. Čmárat a psát do knihy dovoleno, autorky počítaly s prostorem na vlastní obrázky, vpisky a odpovědi na otázky.

Vlčci a světýlka (32 Kč)

Knihka popisuje 56 odznaků vlčků a světýlek. Obsahuje kolonky na vyplňování jednotlivých splněných bodů.

Publikace zakoupíte na www.skaut.cz/obchod.

3. METODIKA SKAUTSKÉ VÝCHOVY

V první kapitole této knížečky jsme si povídali o cílech skautské výchovy. Pokud je shrneme do jedné věty, můžeme říci, že cílem skautingu je učit se a svěřené děti žít podle skautských zásad - tedy zákona a slibu. Nejenom však, aby tímto žily z pouhého zvyku, nýbrž nadchnout je, aby chápaly, proč je to v dnešním světě dobré, a chtěly a uměly tak žít.

Skautská metodika se snaží ukazovat cestu k naplňování tohoto cíle tím, že

- a) hledá vhodné a účinné metody (způsoby, postupy), jak sestavit a realizovat program, aby byl lákavý, pestrý, ale zároveň také vyvážený a aby někam směřoval
- b) přemýšlí nad vhodnou motivací, tedy postupem, jak pro věc nadchnout, vzbudit vnitřní síly člověka, aby sám chtěl.

Skautská metodika má více rozměrů, ke kterým se prokoušeš třeba později. Zatím si povíme, co vlastně očekáváme od čkatele (z metodického hlediska):

1. bude schopen sestavit a realizovat kvalitní program příslušné akce (družinová schůzka, oddílovka, vycházka, výprava...) dle dohody s vůdcem
2. bude schopen tyto znalosti a dovednosti předávat dál, spolupracovat s rádci, podílet se na jejich výcviku
3. bude se pravidelně podílet na plánování činnosti oddílu a realizaci některých akcí.

3.1 Slib a zákon

Skauting můžeme vnímat jako celoživotní hledání správné cesty. Na této cestě jsou nám výbornými pomocníky skautské zásady. Jsou pro nás výzvou, abychom jimi poměřovali své každodenní přemýšlení a konání. Žijeme v souladu? Selháváme? Snažíme se je naplňovat, nebo je bereme jako pouhou slovní dekoraci? Pro všechny, co vedou mládež, jsou dvojnásobnou výzvou. Směrem k sobě samému a směrem ke svěřeným dětem.

V současné době jsme stále více konfrontováni s některými nedobrymi trendy ve společnosti. Některé jsou dokonce v přímém protikladu se skautskými zásadami. Např. svět reklam tlačící člověka k co největší spotřebě a obměně věcí v protikladu ke skautské šetrnosti, ochraně přírody, schopnosti vystačit s málem, a přesto zažít úžasné věci.

Čekatel si tak musí klást otázku, jak by mohl on (tedy řekněme již vyšší vývojová forma druhu homo skautus) žít podle skautských zásad?

Pokusíme se naznačit některé možné cesty:

1. nepřejímat skautské zákony jako pouhý zákaz (nelámej větvičky), ale jako výzvu k aktivnímu chování (zasad strom). Nestačí zákon neporušit, je třeba jej naplňovat.
2. Reflexe dne. Pravidelně se zamýšlet nad plynutím života, vracet se k jednotlivým událostem. Mohu se znovu radovat z toho, co se mi povedlo a přemýšlet

nad chybami, které jsem spáchal. A co na to skautské zákony a slib? Jak jsem se cítil já při jednání s ostatními, jak oni při jednání se mnou? Tato malá večerní vigilie by mohla končit třeba závazkem - co příště udělám znovu a čeho se vyvaruji.

3. Rozšiřovat si svůj obzor chápání světa a mého vztahu k němu:

- a) čtením, studiem různých náboženských směrů, filozofií, sledováním příslušných pořadů,
- b) debatováním s ostatními, nasloucháním a snahou o jasné formulování vlastních myšlenek a názorů,
- c) přemýšlením nad chodem událostí a jejich zapadání do mého obrazu smyslu světa.

4. Sebepřekonávání posiluje tělo i ducha, učí vnitřní kázni, schopnosti snášet útrapy, jít proti větru. To vše budeme v životě potřebovat. Pokud zkoušku zvládneme, zaplaví nás vnitřní radost, rosteme, když podlehneme, učíme se pokoře. Nemůžeme prostě zvládnout všechno.

Příklady:

- a) odřeknutí si něčeho na určitou dobu (bez jídla, sladkostí, masa, televize, počítače, mluvení...)
- b) provozováním nějaké činnosti (pravidelné běhání, mytí studenou vodou, spaní na zemi...)

To je tedy několik možností, jak pracovat na sobě ve vztahu ke skautským zásadám. určitě najdeš mnoho jiných cest. Důležité je vydat se po některých z nich. potom můžeme předstoupit před děti a říci pojďte, půjdeme společně.

Práce se zákony ve vztahu k dětem

a) Práce s jednotlivými body zákona

Zákony si rozdělme tak, abychom se každému věnovali do hloubky (třeba 10 skautských zákonů - každému 1 měsíc)

1. Nejprve seznámte děti s textem zákona (Družina běhá po lese a sbírá očíslované kartičky s písmeny, rádce je trefuje míčkem, zasažený musí oběhnout vzdálenou metu a pak se může vrátit do hry. Potom družina sestaví z kartiček zprávu - text 1. zákona.)
2. Vysvětlení obsahu zákona - nejlépe formou příběhů, divadelní scénky, pantomimy, debaty atd.
3. Příležitost k vlastnímu vyzkoušení - rozdáme dětem např. „štítý pravdomluvnosti“ - natištěné štíty se sedmi okénky, během následujícího týdne mají za úkol každý večer vybarvit jedno políčko, pokud neporušily 1. zákon.
4. Přijetí zásady za svou, snaha žít podle ní je možným výsledkem vašeho snažení, ale vůbec ne samozřejmostí.

b) Práce se zákonem jako celkem

- zapamatování a pochopení - ukazování na prstech, pantomima + hádání, co bylo předváděno, kartičky s nalepenými obrázky vyjadřujícími význam jednotlivých bodů zákona, vytváření koláží a zobrazování daného zákona, debaty, příběhy (a hádejte, o kterém zákonu byla řeč). časté kladení otázek - co bylo na jednání někoho (z reálného života, filmu, knížky...) dobré, co špatné.

Slib

Pokud jsme se důkladně seznámili se skautským zákonem, můžeme přistoupit k práci se slibem.

Nejprve musíme dobře rozumět jednotlivým pojmům, abychom mohli podle nich poměřovat chování dětí a nabízet jim možnosti aktivního naplňování slibu.

Nejvyšší pravda a láska

a) vysvětlení, porozumění - Pravda a Láska jsou dvě nejvyšší hodnoty.

Pravdu vnímáme jako

- pravdomluvnost,
- schopnost dodržovat pravidla (her, oddílu...),
- pravdivost k sobě (nenamlouvám si něco),
- schopnost pro pravdu přinášet oběti, snášet nepříjemnosti, posměch (třeba spolužáků...).

Lásku chápeme jako

- přátelství,
- hluboký pozitivní vztah k lidem a přírodě.

Určitě bychom mohli hledat a nacházet další rozměry tohoto sousloví. Vždyť věřící sestry a bratři si pod nejvyšší Pravdou a Láskou mohou určitě představit Boha.

b) poměřování: je třeba, abychom průběžně sledovali oddíl (družinu) a poměřovali chování a jednání dětí ve vztahu ke skautským zásadám. Potom bychom měli jednotlivé situace rozebírat. Zpravidla na závěr akce, ať schůzky nebo výpravy, si sednout do kroužku a nechat děti, aby zhodnotily, co se jim líbilo na programu, chování ostatních, co se jim naopak nelíbilo. Doplnit své postřehy, poptat se, proč kdo jednal tak, jak jednal.

c) Je třeba často s družinou a oddílem hovořit na téma, co je a není správné, co je a není v souladu se skautským zákonem a slibem. Pozor však na manipulaci. Své názory neprohlašujeme za pravdu, nýbrž za příspěvek do diskuse. Vyjadřujeme se raději v otázkách než v jednoznačných odpovědích. V konkrétní rovině sledujeme: dochvilnost, pořádnost, dodržování pravidel při hrách, připravenost (věci na schůzku, výpravu), schopnost kamarádsky vyjít s ostatními, schopnost samostatně (bez přímého dohledu starších) splnit řádně úkol (zadanou práci) atd.

To jsou všechna kritéria, která vám jednak ukazují efektivitu vaší práce, jednak vám prozrazují skautskou zralost členů družin, jejich připravenost ke složení slibu atd.

Je nutné, aby děti věděly, že taková kritéria jsou „u skautů“ důležitá.

Další pojmy u slibu

vlast = místo, kde žijí, obec, rodný kraj, naše země i Země. Pro menší děti je Česká republika možná trochu abstraktní pojem, proto začneme s vlastí jako místem, kde žijí. Které máme prozkoumané, vážíme si jej a něco o něm víme. Později si obzor rozšiřujeme.

bližní = kdokoliv, kdo je nám nablízku, může potřebovat naši pomoc a my jsme schopni mu ji poskytnout

d) Nabídky k aktivitě

nestačí dětem skautské zásady vysvětlit. Je třeba sledovat jejich chvání a projevy a často s nimi o tom hovořit. I to je však málo, pokud se naplňováním zákonů a slibu nebudeme zabývat aktivně:

společně v rámci družiny (oddílu) např. sázení stromků, čištění potoka, besídka pro postižení děti, akce pro veřejnost, humanitární sbírka atd.

nabídka pro jednotlivce mimo schůzky - zkoušky sebeovládání, pátrání po pamětihodnostech, návštěvy odlskautů a starých lidí, třídění odpadu, sportování, vycházky do přírody, četba atd.

Motivujeme děti k takovým činnostem, chvalme ty, kteří se pokusí být aktivní.

3.2 Družinový systém

Model oddílu, který se skládá z několika relativně samostatně pracujících družin, odpovídá na jedné straně přirozené dětské touze po sdružování v malých skupinkách a zároveň je výborným výchovným prostředkem. Vůdce a jeho spolupracovníci pomáhají rádcům družin, cvičí je, dodávají jim inspiraci, ale poskytují také dostatek prostoru k realizaci vlastních nápadů při vedení družiny. Tomu se říká pravidlo přenášené odpovědnosti. Vyžaduje, aby se konaly pravidelné oddílové rady, jejichž obsahem není jen řešení organizačních záležitostí, nýbrž také inspirace, nácvik nových dovedností, společné plánování i nápady a rady, jak postupovat při realizaci jednotlivých programů.

Druhým výrazným rysem družinového systému je vrstevnické vedení. Členové družiny na sebe navzájem působí, učí se od sebe, starší pomáhají mladším a méně zkušeným. Jako velmi důležitou chápeme skutečnost, aby členové družiny měli mezi sebou přátelské vztahy, byli dobrými kamarády, vyhovovali si navzájem. I když to nelze zařídit vždy, měli bychom k tomu přihlížet při sestavování družin a začleňování nováčků. Stmelenost družin posilují společné akce, mezidružinové soutěže i společné vytváření tradice - předáváním pokřiku, vlajky, kroniky, hesla i znaku, apod.

3.3 Příprava programu

Máme velké ideály, máme se snažit je uskutečňovat. Jak? Dobrým programem, který děti zaujme a někam je povede. Dobrý program je takový, který má hlavu a patu. Proto bychom měli naši činnost plánovat. Dobrý skautský plán činnosti vychází ze skautské stezky a promítá se tedy do jednotlivých schůzek. Pokusíme se naznačit možné schéma družinové schůzky:

1. Zahájení rituálem (např. pokřik, nástup atd.)
2. Důležité informace (nejbližší výprava + stručně podrobnosti)
3. Pohybová hra (uvolní napětí, vybití energie)
4. Hlavní téma (něco ze skautské teorie, praxe)
5. Hra na rozptýlení
6. Druhé téma (většinou formou hry či soutěže opakujeme to, co jsme se naučili dříve)

7. Řádivá hra
8. Úklid
9. hodnocení
10. Připomenutí důležitých informací
11. Rituál na zakončení

Toto schéma berme, prosím, jako jednu z možností. Není to závazný předpis. Důležité je, abychom střídali jednotlivé druhy činností (sedavá x pohybová), aby každá schůzka měla své hlavní téma, aby každá (většina) schůzka obsahovala praktické činnosti i práci se skautskými ideály.

Oddílová schůzka má podobnou kostru, základní rozdíl však spočívá v tom, že není ani tak výcvikově zaměřená, jako spíše kontrolně. Chceme zjistit, jak uplynulý měsíc družiny pracovaly, co se naučily atd. Zařazujeme proto různé mezidružinové soutěže. Druhým rysem oddílovek je snaha o seznámení se všemi členy oddílu. Některé prvky programu tak záměrně půjdou napříč družinami. Třetí důvod je projednávání záležitostí, u kterých by měl být celý oddíl.

Další pravidla pro sestavování programu:

- Při každé činnosti - ať je to hra, nácvik nějaké dovednosti, plnění bodů skautské stezky - uvažuj o tom, jaký cíl jejím zařazením sleduješ.
  - Jednotlivé body programu jsou „stavební cihly“ a za nimi bys měl vidět celý dům, který buduješ.
  - Žádný bod skautského programu ani žádná hra nejsou tak dobré, abys je mohl bez uvažování kdykoliv zařadit a počítat s úspěchem.
  - Uvažuj o současné náladě, vnějších okolnostech, o tom, co předcházelo a co bude následovat - a pak se rozhodni, co uděláš.
- V nejlepším přestaň. Jestliže děti žadoní o pokračování ve hře, máš připravenou motivaci pro příště a naopak program, kterého se „přesytí“, přestane lákat.
- Každá schůzka i výlet by měly mít svůj rytmus i spád. Nemusí a ani nemají být vždy stejné - naopak moment překvapení bývá zajímavý.
  - Nezapomínej na věk dětí. Čím jsou mladší, tím musí být program proměnlivější a v kratších blocích.
  - Vše má svůj čas, ale také všeho s mírou. Je čas na „řádění“ ve hře a je čas na soustředění či na nácvik nových dovedností.
  - Čas věnovaný přípravě se ti bohatě vyplatí.
  - Někdy musíš improvizovat - změní se počasí, přijde méně dětí a musíš se přizpůsobit.
  - Nejde jen o to, aby se program dětem líbil, ale aby je podněcoval k další samostatné činnosti.
  - Vyzkoušené programy můžeš opakovat, ale hledej i nové nápady i metody práce.
  - Překvapení má vždy silný účinek. Neočekávaně vyhlášená hra vyvolá větší zájem.
  - Trocha nejistoty také bývá dobrým prostředkem a zvyšuje napětí.
  - Učit se musíš neustále. Konec skautského činovníka by byl tehdy, kdyby si řekl „Už vše umím - a nemusím se dále připravovat!“

3.4 Výchova dětí navzájem

Tato myšlenka patří k velkému přínosu skautingu i do obecné výchovy. Víš dobře, že od kamaráda se čas-to naučíš více než od učitele - pozoruješ jeho dovednosti, všímáš si jeho názorů, myšlenkových pochodů i jazykových obrátů. V družině starší dítě připravuje nového člena k nováčkovské zkoušce, sám je veden rádcem, aby si osvojil nové zkušenosti tábornické, pracovní či rukodělné. Výchova však není jednosměrná. I rádce se mnohé naučí od své družiny i od ostatních rádců, od jednoho třeba vytrvalosti, druhého napodobuje ve vystupování, od jiného si půjčuje knížky. Vzájemný výchovný i sebevýchovný proces probíhá v každém oddíle neustále a zcela přirozeně. Nikdo jej příliš neorganizuje a tvým úkolem bude stát v pozadí, vše pozorovat a zasahovat jen tehdy, když se něco nedaří. I pro tebe však platí, že právě od jednotlivých rádců i dětí se můžeš mnohé naučit - jen mít oči otevřené a nebát se přiznat své vlastní slabiny. Čili nebudeš jen neomylným vůdcem, ale mnohem spíše pokorným průvodcem na skautské cestě, který je spíše starším kamarádem než neomylným „šéfem“.

3.5 Učení aktivní činností a práce s hrou

Děti jsou dnes u nás zavaleni teorií. Ve škole získávají spoustu poznatků, ale málo dovedností. Nedostatečná aktivita hrozí i některým skautským oddílům, které tráví většinu času v klubovně. Naučí se např. znát topoznačky, odlévat stopy, ale v přírodě tyto znalosti nepoužijí. Může to být i proto, že vůdce sám ledaco neumí, nebo proto, že do přírody chodíme jen málo. Mladá generace trpí sedavým způsobem života a chlapci a děvčata přicházejí do oddílů plni nevybité energie. Jedna z hlavních zásad teorie učení říká, že nejvíce a také nejvytrvaleji se naučíme tomu, co sami děláme. Děti si potřebují všechno vyzkoušet. Z toho vyplývá - co nejméně sedavého zaměstnání, co nejméně řečí, co nejvíce aktivit. Na vůdce a rádce tato zásada klade velké nároky, ale musí se jí řídit.

Jedním z nejdůležitějších výchovných prostředků je hra. Rozvíjí fantazii i představivost, umožňuje výcvik a uplatnění znalostí i různých dovedností... Hru do programu nezařazujeme jen tak, pro hru samotnou, nýbrž jí sledujeme nějaký cíl (což ovšem členové oddílu nevědí): tu pohyb, tu procvičení něčeho ze skautské praxe, tu cvičení logického uvažování či řešení náročnějších situací nebo jindy zábavu a uvolnění. Měli bychom si ujasnit, proč jsme tu kterou konkrétní hru do programu zařadili. Měli bychom vědět, kam sáhnout pro inspiraci (např. Zapletalovy Encyklopedie her). Vyplatí se zavést si zápisník, kde si poznamenáváme úspěšné hry podle zaměření. Mnohé hry si můžeme vymyslet nebo přetvořit podle vlastní fantazie. Dávejme pozor, abychom dobře odhadli přiměřenost věku a potřebám dětí. Je chyba, když si vyplácáme hry určené pro skauty a skautky již u vlčat a světlušek a až dorostou, nebudeme je mít čím zaujmout.

Na oddílových i družinových podnicích musí být všichni přiměřeně zaměstnáni. Nepracuje dobře družina, kde všechno udělá rádce. Při hodnocení výsledků čin-

nosti dětí nezapomeneme ocenit snahu a nápady - nezávisle na výsledku. Je potřeba co nejvíce podporovat spolupráci, solidaritu, vytváření přátelských vztahů, tvořivost a originalitu při práci i při hře. Zájem dětí podporujeme tím, že všechno připravíme tak, aby bezprostředně viděly výsledky svého úsilí.

Dalším prvkem aktivního učení je zvládání svízelných a náročných situací - pod vlivem únavy, za špatného počasí, při nedostatku času nebo tehdy, když prohráváme a nic se nám nedaří. Ve složitých, stresových okolnostech se projeví skutečné síly i opravdová motivace. K metodice skautského výcviku tedy patří: praktické vytváření mnoha dovedností a návyků, možnost bezprostředně vidět výsledky činnosti, poučit se z chyb, užívat dříve získané dovednosti a znalosti v nových, obtížných podmínkách, hledat nová, nezvyklá řešení.

Existuje ještě jeden typ učení, který si většinou neuvědomujeme - učení latentní. Skaut pozoruje starší chlapce, rádce a vedoucí a napodobuje jejich chování. Projeví se to třeba až po dlouhé době. Každý vůdce má v paměti hry, poznatky, praktiky, které před časem získal bez vědomého učení od svého předchůdce, z knížeček nebo jinde. A při vhodné příležitosti je použije. Ani neví, odkud se nápad vzal. Je to další důkaz, jak je vůdce odpovědný za všechny své výroky i za každý bod programu. Děti jej sledují a je jim neustále vzorem.

Postupné a podněcující programy

Skautský program je jakási vzestupná cesta od vlčete přes skautský a roverský program až po výchovu a vzdělávání dospělých. Odpovídá přirozeným vývojovým potřebám a usnadňuje postupný a harmonický vývoj mladých lidí. Pomáhá tomu soustava různých zkoušek, stupňů zdatnosti, odborek a později lesních kurzů. Ideálním prostředím je příroda a život pod širým nebem v malých skupinách. Právě zde se získávají dovednosti i znalosti, které bychom nemohli získat v přeorganizovaném světě velkých měst a pasivitu vyvolávající televize. Jestliže k tomu přidáme i užitečné dovednosti při službě společnosti, budeme na nejlepší cestě k tomu, aby skautský program plnil své výchovné poslání.

3. 6 Charakteristika skautského vůdce

Výchovný optimismus. Děti považujeme v jádru za dobré a vychovatelné. V každém jedinci jsou skryty velké možnosti rozvoje tělesného, duševního i duchovního. Každý se může plně rozvíjet, když k tomu vytvoříme vhodné podmínky v přátelském prostředí. Je to také předpoklad pro rozvoj duševního zdraví, životní spokojenosti, nacházení smyslu života i celkové existence, která je důstojná pro člověka žijícího na prahu třetího tisíciletí. Povedeš-li tímto směrem děti v oddíle, dokáží se později lépe orientovat ve složitém světě, svobodně se rozhodovat a přijímat povinnosti i odpovědnost za sebe i za druhé. Je to náš příspěvek k rozvoji demokracie a občanské společnosti.

Úcta a vřelost. Přistupuje k dětem s respektem a starostlivě pečuje o důstojnost každého jedince. Ctí „lidskou dimenzi v dítěti“ již od nováčka.

Empatie či porozumění a vcítění do duševního života dětí. Je to neustálá snaha pochopit to, co dítě prožívá, jak přemýšlí i hodnotí svůj život. Zároveň to je opora pro děti, které se cítí bezpečněji a jistěji.

Opravdovost. Vůdce se chová zcela přirozeně a upřímně a nestylizuje se do role moudrého a neomylného supermana. Vznikají přirozené a přátelské vztahy mezi ním a dětmi.

Pokora. Vůdce slouží dětem, je jim průvodcem a starším kamarádem a necítí se ve své roli povýšen či vyznamenán.

Dílčí pravidla skautské metodiky:

Dobrovolnost, která je základním principem vstupu do oddílu a setrvávání v něm.

Hravost. Většinu vážných činností provádíme hravou formou a tím také udržujeme zájem i motivaci dětí.

Soutěživost. Soutěže dodávají na zajímavosti i každodenním všedním úkolům (třeba bodování denní služby aj.).

Vzor. Děti potřebují kladné vzory a ochotně je napodobují. Vůdce oddílu, rádce i starší skaut je příkladem mladším, tím je dána velká odpovědnost každého skauta ve vztahu k mladším či méně zkušeným.

Samostatnost. Vše ukážeme, poradíme, ale „nevodíme za ručičku“ a umožňujeme získávat vlastní zkušenosti.

Poučení z chyb. Chybám se nikdo nevyhne, ale je třeba se z nich naučit, jak příště postupovat lépe.

Činnost přiměřená věku a vyspělosti dětí. Je to těžký úkol tam, kde v oddílech jsou současně vlčata i skauti. Program se musí často dělit a přizpůsobovat - jinak nebude pro všechny zajímavý.

Podpora tvůrčích schopností při řešení nových a nepředvídaných situací, které si vyžadují neobvyklé postupy.

Podpora slovních projevů dětí. Většina dětí se špatně vyjadřuje, a proto občasné diskuse, debaty o vlastních plánech či o postupu při plnění úkolů jsou velmi žádoucí. Ovšem i ty se musíš trénovat v praktické rétorice.

Perspektivní cíle. Hovoříme s dětmi o jejich budoucnosti - ať již v oddíle, či o tom, co budou jednou dělat, až dokončí školu, jaké povolání je láká i jak by chtěly jednou působit ve společnosti.

Podobných pravidel bychom našli celou řadu - zkus sám některá další vymyslet s využitím vlastní skautské zkušenosti nebo z četby.

3. 7 Odměny a tresty

Na setkání skautských činovníků se často přetřásá otázka:

Jak trestat? V každém oddíle se občas přihodí něco nedobrého. Poruší se pravidla, neuposlechne se příkaz a vznikne nebezpečí úrazu atd. Debata o trestech je téma věčně opakované - na rozdíl od odměn, na které často zapomínáme. Uvedeme si několik obecnějších pravidel:

Odměny i tresty by měly být přiměřené věku dětí a jejich vyspělosti. S postupujícím věkem ztrácejí na účinku odměny, spojené s bezprostředními tělesnými pocity (sladkosti apod.) a oceňuje se spíše pochvala, projev

uspokojení, či naopak pokárání a domluva. Dostane-li malý skaut za odměnu knížku, které nerozumí, je to menší dar než obyčejná kudla, kterou může ihned použít.

Odměna i trest musí být srozumitelné. Je-li někdo trestán za tajemnou vinu (třeba za slovo, kterému ani nerozumí), pak se to mívá účinkem (po případě si vyvodí, že to slovo nemá říkat nahlas...). Nesmíš říkat „Jdi pryč, nechci tě vidět.“ - a což když to chlapec vezme doslovně?

Důslednost, počítaje v to i přisnost k sobě samému. Vydáš-li nějaký příkaz, musíš jej pravidelně kontrolovat, ale také sám dodržovat. Jestliže něco slíbíš - třeba odměnu či trest - pak musíš slib dodržet. Jinak si děti vyloží vše po svém a tvá autorita mizí.

Nepřehánět! Příliš tvrdé tresty či odměny bývají ve skutečnosti málo účinné a v případě trestů vedou spíše ke vzdoru či naopak k pasivitě. V každém případě se důsledně vyvaruj všeho, co se blíží k šikanování.

Výběr odměn, pochval i trestů by měl být široký. Jestliže za každou chybu je „černá skříňka“, přestane to být účinné a ty pak podleheš chybnému dojmu, že "ti kluci si dnes z ničeho nic nedělají".

Několik heslovitých poznámek:

- Přestupek, před kterým jsi nevaroval, nemůžeš trestat.
- Přílišné tresty podlamují sebedůvěru.
- Křik není ani výchovný prostředek, ani trest.
- Nevyvolávej strach z trestu.
- Trest není pomsta.
- Netrestej v hněvu.
- Uložíš-li trest nespravedlivý, přiznej to a neváhej se omluvit - tím autoritu neztratíš.
- Netrestej příliš často a stále stejné jedince (známé šmudly při ranní prohlídce, děti pomalé aj.).
- Kde můžeš pochválit, chval.
- Dávej pozor, abys neodměňoval stále stejné skauty.
- Pochvala bývá mnohem účinnější než trest.
- Vždy musí být jasné, zač chválíš či trestáš.

Varujme se před dvěma extrémami. Nic neodpouštět znamená jednat nelidsky, bez citu a zamezit si cestu k dítěti. Ztrácíš tak možnost dobré výchovy. Vše odpouštět naopak znamená ztrácet autoritu a možnosti dalšího působení. Mezi těmito dvěma extrémami se musíš pohybovat a snad právě tady platí pravidlo o zlaté střední cestě. Obecně však platí, že výchova „po dobrém“ je mnohem účinnější než „po zlém“. To si můžeš ověřit i sám na sobě v denním životě.

A na závěr ještě citát: „*Trestem se nevychová a nevychovalo. Vychovávají lze jen dobrotou a láskou.*“ (T. G. Masaryk)

Symbyly a symbolika

Ve 12. století se symbyly začaly používat k rozlišování jednotlivých rodů a jejich bojovníků při křižáckých výpravách. I dnes nám usnadňují život, i když si to možná neuvědomujeme. Vždyť mezi symbyly patří například i semafor, dopravní značky, označení zá-

chodků, především však výsostné znaky států a znaky organizací, tedy i naší.

Nejvýznamnějšími skautskými symboly jsou lilie a trojlístek. Skautská lilie je převzatá z námořních map, kde vždy směřovala k severu. I nám má ukazovat správný směr. Ten kterým mají naše kroky životem směřovat. Lilie je stylizovaný květ kosatce, takže nám připomíná i náš vztah k přírodě. Znakem skautek je jetelový trojlístek. Symbol, který je stejně jako lilie starým heraldickým znamením. Trojlístek nám symbolizuje vycházející slunce a s ním začínající den. V trojlístku je umístěna střelka, která je zde jako symbol skautské lilie. Dvě pětihraté hvězdy nám připomínají skautské desatero. Plameny pod trojlístkem vyjadřují naši víru a přátelství. Českým prvkem je hlava psa na erbu v lilii. Ta byla přejata z Jiráskova díla Psohlavci, kde byla mylně dosazena do znaku Chodů. To ale nic nemění na tom, že nám připomíná odvahu a statečnost lidí, kteří byli celý život na stráži a hlídali naše západní hranice. Nejlépe pochopitelným a přijatelným symbolem pro dětské chápání je zcela určitě oddílová vlajka. Ta má většinou stejný poměr stran, jako státní vlajka 2 : 3. Na rubu bývá česká lilie se skautským heslem „Buď připraven“, na líci pak znak města (nebo oddílu) s nápisem prozrazujícím název oddílu (např. 2. smečka Kobylek). Dalšími oddílovými symboly jsou pak znak oddílu, znaky družin, popřípadě družinové vlajky. Ty jsou ve tvaru gotického erbu, kde je na lícové straně zvíře, či květina (vždy natočeny k žerdi) a na rubové bývá skautská lilie, nebo znak oddílu.

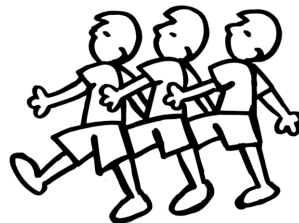
Měli bychom si vážit symbolů, které někdo ctí a má je za vlastní. Je již jedno, zda se jedná o státní vlajku, které si snad váží každý občan republiky, nebo zda se jedná o symbol družiny, která se snaží pod tímto „praporem“ dobýt cenného vítězství v celoroční hře stejně jako středověcí rytíři v bitvě.

A ani mi bychom nikdy neměli zapomenout na ty chvíle, kdy jsme tu „svou“ lilii dostali. Nezapomínejme, že ona nám připomíná naše závazky, naši cestu, a nezáleží ani tak na ní, ale především na nás, jakou cestou se budou naše kroky v životě ubírat.

Neopomeňme ani to, že i my si tvoříme symboly (ať to jsou pamětní lístečky na významnou výpravu) a že se stejnou myšlenkou a vůlí vznikaly symboly předchozí, pamatujme na to, že za každým symbolem se skrývají myšlenky, nikoliv kousek plíšku na našem kroji.

3. 9 Práce se skautskou stezkou

Skautský výchovný program je sestaven jako vztupná cesta za zdokonalováním a rozvojem dětí různého věku. Je tvořen řadou prvků, které spolu souvisejí a vzájemně na sebe navazují. Najdeš ho popsaný v základní příručce Skautskou stezkou, kterou vydalo TDC v roce 1998 a 2001. Heslovitě je zachycen ve Skautské stezce, kterou má každý skaut. Jsou v ní naznačeny jednotlivé body, které by měl zvládnout během 3 - 4 let působení v oddíle. Pro děti je Skautská stezka přehledem úkolů a zároveň potvrzením toho, co už dobře zvládají. Pro vůdce to je jedna z pomůcek k přípravě programů pro družiny i oddíl a zároveň to je pomůcka pro hodnocení jednotlivých skautů.

Nebudeme se dnes zabývat náplní jednotlivých bodů stezky ani metodikou výcviku. V čekatelské zkoušce nám jde o její využívání jako důkazu získaných znalostí a dovedností dětí. Jsou vůdci, kteří vyhlásí určitý den na táboře či vyhradí část schůzky k tomu, aby se plnily jednotlivé body stezky. Trochu to připomíná školu. V jiných oddílech přicházejí děti samy za vůdcem a žádají o „přezkoušení“ či o potvrzení některého bodu. Jsou i oddíly, kde se o stezku příliš nestarají a program připravují sami podle sebe. Jak tedy postupovat? Nejlepší asi je ověřovat znalosti či dovednosti trochu neočekávaně a přímo při běžné činnosti. Někde po cestě na výpravě se snažíme rozpoznávat stromy podle siluety nebo listů, poznávat květiny na louce, stopy na sněhu, sledujeme rozdělávání ohně při polním vaření apod. Všiměj si, kdo již něco umí nebo zvládl některou dovednost a potvrď mu výsledek do stezky. Má to mnoho významů:

- bezprostředně oceníš výkon (a nečekáš, až jednou na táboře...)
- ostatní skauti vidí výsledek a to je motivuje k úsilí
- vše probíhá v klidu a v přirozeném prostředí bez „pocitu zkoušení“
- snadno povzbudíš i méně aktivní děti
- všichni se učíme nejen teoreticky, ale účinněji hlavně praxí

3.10 Práce s literaturou a tiskem

„Knihy sehrály při vzniku skautského hnutí hlavní úlohu. Teprve když E. Th. Seton uložil své nápady a zkušenosti do Knihy lesní moudrosti a Svitku březové kůry, teprve když Robert Baden-Powell napsal *Scouting for Boys*, začal se skauting rychle šířit světem. A když profesor Antonín Benjamin Svojsík vydal monumentální dílo o sedmi stech stranách *Základy junáctví*, pronikl skauting do všech končin Čech, Moravy a dokonce i na Slovensko, které v té době patřilo k Uhrám. Kdyby nebylo těchto knih, skauting by se nestal tak populárním a možná že by toto nové hnutí mládeže vůbec nevzniklo.

I mnozí z nás vdčíme knihám za to, že jsme se dostali do skautského oddílu. Podnětem ke vstupu byly romány, které barvitě popisovaly táboření, výpravy do přírody i činnost skautů v klubovně...“ (M. Zapletal)

V současné době najdete na trhu celou řadu literatury, a nejen skautské, která vám může významně pomoci při vaší práci s družinou nebo oddílem. Je jen na vás, jak ji využijete. Pro snazší orientaci si ji teď rozdělíme do několika okruhů.

Sborníky her

Potřebujeme vyplnit mezeru v programu, procvičit, co jsme se naučili, nebo zpříjemnit čekání na vlak... Někdo má to štěstí, že z něho nápady na nové hry padají jeden za druhým, ostatní zase velice rádi sáhnou po knize, kam své zkušenosti vložil již někdo před nimi.

Metodické příručky

Ať už skautské či neskauské, neobsahují přímo hry, zato spoustu chytrých nápadů a námětů. Pomáhají při plánování činnosti – nevím, jak naučit to a to, jak

zvládnout ten a ten problém. V jedné se dozvíme, co s hyperaktivním dítětem, v jiné, jak postavit stan.

Literatura obecně

Do tohoto okruhu můžeme zařadit jak beletrii, naučnou literaturu, tak i noviny a časopisy. Ve všech těchto médiích při trochu pozornějším čtení získáme mnoho podnětů – ke hrám, k zajímavé činnosti. Jeden příklad za všechny – celotáborová hra připravovaná třeba podle knihy J. R. R. Tolkiena *Hobit*.

Právě se připravujete ke složení čekatelské zkoušky. Kromě této příručky, která obsahuje skutečně jen to nejzákladnější, vám mnohem lépe pomůže literatura, která je uvedena na konci každé kapitoly. Autoři jednotlivých příspěvků vybrali knihy, v nichž najdete vše, co je dobré vědět a znát a na co se vás můžou při zkouškách zeptat. Není nutné přečíst danou příručku celou, většinou postačí najít si v obsahu kapitoly, které mají souvislost s tématem, a jim pak věnovat svoji pozornost. Pro snazší orientaci v textu při opakovaném čtení si můžete místa důležitá nebo nejasná označit, zatrhnout - zvýraznit.

Je dobré mít fungující střediskovou knihovničku, kde si mimo nejružnější skautské i neskautské literatury (od dobrodružných románů přes sborníky her, Skautské prameny až po odbornější pedagogickou a psychologickou literaturu) můžete půjčit i svázané starší ročníky Světýlka, Skauta-Junáka, Skautingu a Kmene, případně i dalších (regionálních) časopisů.

Časopisy sami používejte při schůzce. Je výborné si čas od času něco společně přečíst, zahrát si nějakou hru nebo se pustit do aktivity, o níž se v časopise píše. Také je vhodné brát s sebou časopis na výpravy, čtení před spaním, na tábor apod. Hodnoťte s dětmi časopis společně. Nechte je mluvit a dělejte si poznámky. Nezasahujte příliš do jejich nazírání. Časopis je pro ně, ne pro vás. Redakce vám pak za tyto postřehy budou nesmírně vděčné, pomohou dalšímu rozvoji časopisů.

Středisková knihovnička ale nemusí sloužit jenom činovníkům. Podporujte v dětech zájem o knihy a o četbu. Začít se dá u časopisů, knížek, které máte v klubovně, a pokračovat třeba oddílovými soutěžemi ve znalostech knih, návštěvou místní knihovny a účastí na besedách se spisovateli. Vedte děti ke čtenářství, k lásce ke knihám.

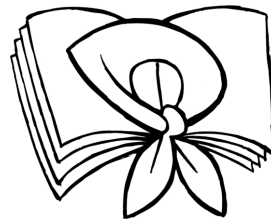
3.11 Družinové a oddílové písemnosti výchovného charakteru

Co všechno jsou družinové a oddílové písemnosti? Kroniky, deníky, časopisy, nástěnky a vývěsky.

Deníky. Prohlédnete-li je a občas pochválíte, bude děti bavit je psát.. Deník skauta nebo skautky je věcí dobrovolnou, některé děti jej budou mít takový, až budete překvapení, jiní jej prostě nepovedou, je jim to vzdálené.

Rádce však musí mít svůj zápisník, tam má mnohé důležité záznamy, bez kterých nemůže řádně plnit svoji úlohu.

Další formou skautské písemnosti je samozřejmě oddílová nebo družinová kronika. Ta má již vyšší nároky, už nejde jen o sloh a úpravu, nastupuje spolupráce, chcete-li koordinace - kdo, co atd. Ideální je vybrat si kronikáře – člověka, který bu-

de dohlížet, zda jsou opravdu zapsány všechny akce, které zapsané být mají. Co nejvíce chvalte, děti (a nejen je) to potěší a povzbudí. Netrapte je pravopisem (úměrně k jejich věku!). Některé oddíly nenašly kronikáře, ale mají dobré fotografie, pak je tedy důležité alespoň pravidelné vedení fotokroniky. Zde jsou bezpodmínečně nutné popisky. Fotokroniky se uplatní i při různých výstavách a po letech při zpracovávání vlastní historie.

Do publikační oblasti patří také nástěnky a vývěsky, i těm věnujte náležitou pozornost - jsou zrcadlem na očích veřejnosti jak na ulici, tak všem, kteří zavítají do vaší klubovny. Důležité je, aby je dělaly přímo děti. Na nástěnkách a vývěskách se nejvíce uplatní různé tabulky či bodování, docházky, přehledy pravidelných akcí, přehledy odborek atd.

Vydávání oddílového, družinového nebo střediskového časopisu je již vyšší forma zpravodajské činnosti. Tvorba časopisu sama o sobě je výchovný prostředek, pokud do ní přímo zapojíte děti. Dospělí zde působí spíše jako poradci, koordinátoři, pomohou s technickým zajištěním časopisu, ale podíl dětské práce by měl být co největší. Učte je spíše z povzdálí, tak jak se ve skautingu má - aby měly pocit, že to vše dokázaly vlastně samy. Hnacím motorem je úspěch časopisu, jeho ocenění. Vy budete první, kteří budou chválit!

Dnes nejčastější formou regionálních časopisů je časopis oddílový, který někdy nahrazuje kroniku. Je zrcadlem oddílu i střediska, proti kronice má výhodu v širším záběru, objevují se zde i převzaté povídky, praktické a naučné texty s obrazovým doprovodem, humor, křížovky, kvízy apod.

Na co je třeba dávat pozor:

- na posloupnost (úvodník, kam povídku, kam zprávy z oddílu a střediska, kam oddechovou část)
- na estetickou úroveň
- na umění se vyjadřovat, korektury provádějte citlivě, vždy s autorem a s vysvětlením, proč mu to měníte, nezapomínejte, že autorem výsledku je stále dítě, jistá kostrbatost či neohrabanost v písemném či grafickém projevu naopak dává výsledku tu správnou patinu
- dítě se brzo pro něco nadchne, ale brzo zase uteče. Dokažte jim, že je třeba vytrvat.
- časopis má mít i dokumentární funkci (kdo vydává, kdy, kde, náklad, cena), vše, co není obsaženo v hlavičce.

Literatura:

Skautský oddíl I, V. Břicháček, Skautské prameny, Skauting, Liberec 1992

Skautský oddíl II, V. Břicháček, Skautské prameny, Skauting, Liberec 1993

Skautský oddíl III, V. Břicháček, Skautské prameny, Skauting, Liberec 1996

Skauting, Skautské prameny, Skauting, Liberec 1995

Rádce skautské družiny, TDC, Praha 2002

Skautská družina, Skautské prameny, Skauting, Liberec 1997

 Skautskou stezkou, TDC, Praha 2001

 Metodika, Edice Vůdcovská zkouška, TDC, Praha 1998

 Družinový systém, Ondřej Kupka, TDC, Praha 2005

 Nikdy nekončící dobrodružství, Jiří Zajíc a kol., TDC, Praha 2006

 Tichou poštou, Věra Voňavková a kol., TDC, Praha 2006

4. BEZPEČNOST

Nebezpečí při činnosti oddílu

Každou činnost, která je spojena s pohybovou aktivitou a technickou činností provází i určité riziko vzniku krizových situací, které mohou končit škodami nejen na majetku, ale i na zdraví zúčastněných osob. Ze zkušenosti je známo, že tato rizika nelze nikdy zcela vyloučit (i přes všechna opatření se občas něco stane). Jde tedy o to, snížit tato rizika na nejmenší možnou míru s přihlédnutím k účelně vynaloženým nákladům a společenské únosnosti. Následkům se snažíme předejít tím, že:

1. neprovozujeme činnosti, u nichž užitek jednoznačně nepřevažuje nad mírou rizika
2. činnost musí být dobře připravena a zabezpečena (znalost prostředí, náročnost úměrná schopnostem účastníků, organizace činnosti, dovednost pro provádění činnosti, rozvaha jak řešit možné mimořádné situace, zabezpečení materiálem a zajištění bezpečnosti stanovením pravidel i pomůckami).

Příčiny krizového děje mohou být objektivní. Ty nelze ovlivnit vůlí ani jakýmkoli úsilím zúčastněných. Obranou je předvídaní a vyhýbání se jim. Technickými prostředky a výcvikem lze v některých případech jejich následky zmírnit. Subjektivní příčiny tkví především v nesprávné činnosti zúčastněných, ale i cizích osob.

Zásady bezpečné činnosti

V klubovně a místnosti

- Dodržovat řád klubovny, nebo pokyny majitele (správce).
- Otvírání oken, přemisťování inventáře apod. jen se souhlasem nebo na pokyn vedoucího akce (rádce, vůdce, ...).
- Při pohybových aktivitách odstranit nebo krýt nebezpečné předměty (rohy nábytku, topná tělesa, klouzající koberec, poškozená podlaha, vratké nebo rozbitné věci ...).
- Při výstupu do výšky používat pouze pomůcky pevné a nerozviklané, štafle musí být opatřeny řetízkem nebo pevným provázkem a rozkročeny do jeho natažení, žebřík musí být přidržován. Nepoužívat např. židli postavenou na stole apod.
- Udržovat pořádek během činnosti, před opuštěním místnosti uklidit.
- Při opuštění místnosti zavřít vodu, nechat vyhasnout a uzavřít kamna na tuhá paliva, spotřebiče s trvalým nebo pohotovostním provozem nastavit na stanovený režim (topidla na kapalná paliva, plyn a elektřinu, ohřívače vody, ...), zavřít okna, vypnout el. spotřebiče a zhasnout osvětlení, uzamknout.

V tělocvičně a při sportu

- Dodržovat řád tělocvičny nebo sportovního zařízení.
- Používat vhodný sportovní oděv a obuv (zejména do tělocvičny).

- Před vlastní sportovní činností provést rozcvičení.
- Činnost mimo tělocvičnu přizpůsobit povětrnostním podmínkám.
- V přírodě vymezit prostor a zajistit spojení mezi účastníky (na sjezdovce, ...)
- Cvičení na nářadí pod dozorem cvičitele, dávat záchranu.
- Předem zkontrolovat nářadí, používat jen bezvadné.
- Při míčových hrách se přesvědčit o neporušenosti ochrany oken a svítidel (drátěné sítě).
- Používat ochranné pomůcky při některých sportech (např.: lukostřelba - chrániče prstů a předloktí).
- Dodržovat bezpečnostní zásady pro daný sport.
- Dbát, aby nedošlo k přetěžování nebo jednostranné zátěži u dětí (zátěžové normy). Děti by měly posilovat pouze se zátěží vlastního těla.
- Náročnější sporty (vodní, horolezectví, střelba, ...) provozovat jen se zkušeným dospělým vedoucím a při dodržení zprůsvětlených bezpečnostních opatření (kázeň, plovací vesty, přilby, jištění shora, ...).

Na akcích (hry, výpravy, tábory, ...)

- Každou akci je potřeba organizačně připravit: promyslet program, zvolit místo konání, zařídit dopravu, ubytování, stravování, materiál, personál a zdravotní zajištění.
- Všechny akce začínají i končí v předem stanovenou dobu na určeném místě (i schůzky). Je vhodné, aby si vedoucí opatřil od rodičů předem generální souhlas, že se děti mohou po ukončení akcí za daných podmínek vrátet samy domů. Věčta většinou předáváme rodičům, stejně tak i všechny děti při změně ukončení akce.
- Účastníci akce jsou předem informováni o její povaze, místě konání a potřebné výbavě.
- Každé akce by se měli zúčastnit nejméně tři lidé schopní samostatné činnosti.
- Při plánování akce přihlídnout k době slunečního svitu v daném ročním období. Doba trvání terénní hry je stejná až trojnásobná k době přípravy (podle situace a vyspělosti účastníků). Neprohlupejme, když budeme počítat alespoň s dvojnásobkem.
- Účastníci musí být především dobře oblečení a mít případně převlečení a doplňky s ohledem na roční dobu, počasí (i takové, které může nastat) a předpokládanou činnost. Před akcí si zjistíme předpověď počasí a připravíme se na možné eventuality.
- Je zakázáno vstupovat na obdělávané pozemky a do uzavřených prostorů podniků i soukromých uživatelů bez souhlasu vlastníků, na železniční tratě, silnice pro motorová vozidla a dálnice, na různá technická zařízení (například sloupky elektrického vedení a podobné věci).
- Respektujeme příkazy a zákazy dopravních značek, majitelů objektů, pozemků a veřejné správy sdělované ústně, vyhláškami a nápisy.

- V blízkosti nebezpečných míst zvýšíme opatrnost (skály, srázy, opuštěné lomy, štol, výkopy, suťoviště, bažiny, ruiny, ...)
- Je zakázáno házet jakékoli předměty s výšky (se skal, mostů, věží, do propastí, ...).
- Vyvarujeme se nebezpečných her a činností (šiškovka, tenký led, ...).
- Při hrách (zejména terénních) předem vymezíme prostor, upozorníme na nebezpečná místa a stanovíme pravidla. Honičky pouze v místech bez dopravy (v městech na pěších zónách).
- Při práci v kuchyni dbát, aby nedošlo k popálení nebo opaření (bezpečný prostor kolem kamen nebo ohniště, zajištění stability nádob), ani poranění kuchyňskými nástroji (kráječ chleba, ...).
- Noční akce konat jen se souhlasem a podle pokynů vůdce.
- Registrovat poranění a příznaky nemoci. Poskytnout první pomoc, případně zajistit transport a odborné ošetření postiženého.
- Pozor na zvířata! Mohou nás poranit, nebo být nakažena vzteklinou. Zejména ta, která se chovají nepřírozně (volně žijící zvířata, která ztratila obvyklou plachost). Nedotýkáme se proto ani zdechlin. Pobodání hmyzem může být nebezpečné pro alergie.
- Pozor na rostliny! Některé jsou jedovaté při požití (nekonzumujeme proto žádné plody, houby ani části rostlin, které bezpečně neznáme), jiné jsou nebezpečné pouhým dotykem (bolševník). Alergici jsou ohroženi ještě více (mají mít s sebou svoje antialergikum, vedoucí akce by měl být předem informován i o způsobu první pomoci).
- Oheň lze rozdělat na bezpečném místě pouze tam, kde to není zakázáno, resp. na soukromém pozemku se souhlasem majitele. Je nutné oheň zabezpečit tak, aby nemohlo dojít k požáru. Případné následky jednoznačně padají na hlavu původce. Vařič na kapalné palivo nebo plyn musí být bezvadný a obsluhovat ho může poučená osoba starší 15 let.
- Vodu bereme jen ze spolehlivých zdrojů. Při sebemenší pochybnosti použijeme desinfekční prostředek (Sterilag, ...), nebo vodu důkladně převaříme. Nepožíváme potraviny zkažené, při zacházení s potravinami dodržujeme základní hygienická pravidla.
- Exkrementy přiměřeně likvidovat (při krátkodobém pobytu v přírodě alespoň zakopáním), odpadky nejlépe odnést zpět a uložit do komunálního odpadu.

Práce s nástroji

- Práci přidělovat s ohledem na věk, fyzickou dispozici a schopnosti jednotlivce.
- Pracovat na určeném místě, dodržovat pokyny.
- Přítomnost odpovědné osoby, k dispozici lékárnička.
- Před prací poučit účastníky o správném zacházení, bezpečnostních zásadách.
- Zajistit dostatečný pracovní prostor, aby nedošlo k vzájemnému omezování nebo ohrožení.
- Používat pouze bezvadné nástroje, řádně upevněné a ostré, s odstraněnými otřepy na hranách (kladiva, sekáče, ...), nástroje používat pouze k účelu, ke kterému jsou určeny.
- Nářadí podávat (neházet) ostřím (špicí) k zemi, po práci a nepoužívané nářadí

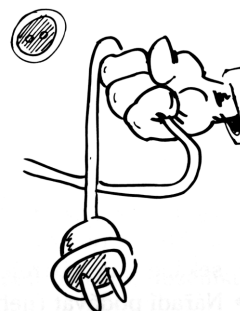
nářadí bezpečně uložit (pád otřesy, šlápnutí na hrábě, poškození nežádoucími vlivy).

- Při práci ve výšce (nad hloubkou) musí být nářadí zajištěno před pádem (přivázáním), práci může provádět pouze zajištěná osoba.
- Při práci používat ochranné pomůcky (např. rukavice a brýle při sekání dřev do zdi, brýle a respirátor při broušení laminátu, ochranné brýle při broušení nástrojů na el. brusce, ...).
- S ostrými nástroji pracovat směrem od těla (svého i kamarádova).
- Štípání dřeva pouze na špalku, osekávání klád na opačné straně než stojíme.
- Kácení provádějí dospělé osoby, děti mohou kácet pouze tyčovinu pod dohledem odpovědné osoby.
- Se stroji a ručními nástroji poháněnými elektřinou, spalovacím motorem, stlačeným vzduchem apod. mohou pracovat pouze dospělé osoby. Děti do 15 let mohou pracovat pod přímým dohledem odpovědné dospělé osoby pouze s el. vrtačkou do příkonu 600W včetně příslušenství (snad kromě okružní pily a zahradnických nůžek) a podobným nářadím, transformátorovou a odporovou páječkou do výkonu 150W. Mládež 15 - 18 let může pod přímým dohledem a na zodpovědnost dospělé osoby pracovat také s ruční okružní pilou (mafl), el. horkovzdušnou pistolí, nebo něčím podobným. Všechny tyto spotřebiče musí mít dvojitou izolaci. Spotřebiče, které nemohou mít dvojitou izolaci (nejčastěji tepelné), musí mít ochranu nulováním nebo zemněním. Ochranné kryty nesmí být odstraněny. Ostatní stroje (motorové pily, bourací kladiwa, ...) mohou děti pouze přenášet vypnuté (a odpojené od el. sítě) a opatřené ochrannými kryty.
- Výměnu nástrojů v elektrických strojích provádět jen při odpojení od sítě, stroje se spalovacím motorem nesmí mít motor v chodu.
- S jedy, výbušnými látkami, hořlavými (zejména zkapaletnými hořlavými plyny) mohou pracovat pouze dospělé osoby, děti nesmějí pracovat rovněž s těkavými látkami. Při těchto pracích nejíme a nepoužíváme otevřený oheň ani horké věci.

Používání elektrických a plynových zařízení

- Elektrická instalace a všechny používané spotřebiče musí být v bezvadném stavu (pojistky, nepoškozené kryty, přírodní šňůry, vidlice, ...).
- Při zjištění závady vyřadit zařízení z provozu a označit je jako vadné. Požádat o opravu.
- Všechny spotřebiče musí být obsluhovány v souladu s návodem výrobce.
- Na akce je možné přinášet soukromé el. spotřebiče pouze se souhlasem nebo na žádost vedoucího. Musí být bezvadné. Obsluhuje je majitel nebo ten, kdo je při-

nesl. Není-li to možné (z bezpečnostních nebo organizačních důvodů), ten, koho se souhlasem majitele vedoucí pověří.

- Děti mohou samostatně zapínat a vypínat pouze jednoduché spotřebiče (osvětlení, ventilátor, spotřební elektronika, ...), nebo spotřebiče, které se samočinně přepínají do provozního stavu (průtokový ohřívač při otevření vody).
- Zapínat a vypínat ostatní spotřebiče s trvalým provozem, velkého příkonu, nebo speciálního použití, smí jen odpovědná dospělá osoba, obsluhovat elektrický a plynový vaříč a nastavovat režim spotřebičů v trvalém provozu (ohřívač vody, topidlo, ...) smí poučená osoba starší 15 let.
- Při výměně žárovky nebo odpojování vadného spotřebiče nejdříve vypnout proud v příslušném okruhu (vypnutí jističe nebo vyšroubování pojistek).
- Při mimořádné události (požár, netěsnost potrubí, probíjení vodičů, ...) vypnout hlavní vypínač el. proudu a uzavřít plyn (smí to udělat kdokoli). Opětovné zapnutí potom provede dospělá osoba, která se předem přesvědčí, že již nehrozí nebezpečí, nedošlo k poškození instalace a že všechny spotřebiče jsou odpojeny nebo vypnuty.
- Pohyblivé přírady (prodlužovačky) rozvinujeme a svinujeme odpojené od elektrického proudu.

Koupání

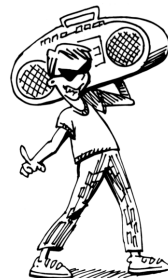
- Nutný dozor odpovědného dospělého s kvalifikací zdravotníka.
- Při koupání v přírodě místo předem prohlédne dobrý plavec, který vyznačí překážky pod vodou a vymezí prostor pro koupání a zvlášť pro neplavce, všichni mají boty do vody.
- Potápění a skoky do vody provádět v oddělených bezpečných prostorech pod samostatným dohledem, každý se před skokem přesvědčí, že je prostor doskoku volný.
- Koupání nejméně 1h po jídle nebo tělesné námaze.
- Min. teplota vody má být 18°C, optimální 24 °C, dbát, aby nedošlo k prochladnutí.
- Do vody po skupinách o max. 10 dětech rozdělených do dvojic (navzájem na sebe dávají pozor).
- Ze břehu je střeží dva dobří plavci.
- K dispozici záchranná pomůcka (házecí pytlík, míč, podkova, ...), v proudící vodě loďka.
- Při plavání na větší vzdálenost doprovod v loďce pro každého plavce (konat jen výjimečně).
- Děti do 15 let se mohou, s předchozím souhlasem vůdce, samostatně koupat pouze na veřejné plovárně.
- Koupání je zakázáno v plavební dráze, 100 m od mostů, jezů, přístavišť, vjezdů, ve vyhrazených vodních plochách, které nejsou určeny ke koupání, v požárních a chovných nádržích, u míst odběru pitné vody. Je zakázáno přibližovat se k plavidlům, lézt na plavební znaky apod.

Doprava (pěšky, na kole, vlak, bus, auto)

pěšky

- Seznámit účastníky se směrem a cílem pochodu, domluvit předem zastávky a místa srazů, dát instrukce pro případ zabloudění.
- Dbát, aby nebyly překročeny zátěžové normy.
- Na všechny opozdilce (z jakéhokoli důvodu) počkat, zejména v orientačně obtížném terénu (krasové planiny, ...).
- Přizpůsobit zastávky a odpočinek nejslabšímu účastníku.
- Při přechodu překážek (potok, suťoviště, ...) poskytnout dětem pomoc.
- Za snížené viditelnosti (mlha) udržovat stálý kontakt se všemi účastníky.
- Na veřejné komunikaci jdeme zásadně po chodníku nebo po levé krajnici (Větší skupina za sebou po pravé krajnici).
- Vozovku přecházet vždy kolmo, nejlépe na vyznačeném přechodu, vedoucí dětského kolektivu má právo zastavit vozidla.
- V noci svítit (v terénu upozorníme myslivce, že nejsme lovná zvěř, na silnici řidiče), možná by bylo dobré opatřit batohy vzadu a na rameních popruzích vpředu reflexními nášivkami.
- Při túrách v horách a na běžkách zanechat ve výchozím místě informace o směru a cíli túry, na postupových stanovištích zanechávat zápisy v knížkách (na vrcholech, v chatách a útulnách, ...). Při ukončení túry nebo změně trasy (především neplánovaném) oznámíme to na výchozí místo, abychom nebyli zbytečně hledáni.
- Při sestupu nebo výstupu suťovištěm postupujeme v serpentínách tak, že celé družstvo čeká v úvratí na posledního, aby nedošlo k vzájemnému ohrožení uvolněnými kameny.
- Průstupy ledovcovými nebo sněhovými poli, lezeckým terénem, podzemím apod. konáme pouze tehdy, máme-li vybavení a zkušenost s touto činností.
- Jednotlivého člověka s výstrojí unese kompaktní led silný alespoň 8 cm, který není rozlámán na kry. Pro bruslení je potřeba nejméně 12 cm. Tloušťku ledu je nutné ověřit sondou. Pozor, při břehu a nad místy s proudící vodou bývá led slabší.

jízdní kolo

- Účastníci cyklistické akce umějí dobře jezdit na kole.
- Kola všech účastníků musí být v dobrém technickém stavu.
- Trasa je předem stanovena (s ohledem na schopnosti účastníků), účastníci mají instrukce pro daný úsek a znají místo příští zastávky.
- Při jízdě po veřejných komunikacích dodržujeme dopravní předpisy.
- Všichni mají cyklistickou helmu a vhodný oděv.
- K dispozici je nářadí a pomůcky pro jednoduché opravy.
- První jede zástupce, pověřený vedoucím, vedoucí jede poslední.
- Dělají se pravidelné zastávky na předem domluvených místech.

malá plavidla bez vlastního pohonu (lodičky)

- Nutný dozor odpovědného dospělého, všichni dodržují jeho pokyny.
- Lodě v dobrém stavu, zajištěné proti potopení, opatřené vyvazovacím lankem 5 m dlouhým a vylévačkou.
- Účastníci mají plovací vesty a boty do vody. V každém případě musí mít plovací vesty děti a mládež do 18 let a neplavci. Použití plovacích vest je nutné při plavbě v plavební dráze, na rozlehlých vodních plochách, v peřejích od WWII a při sjíždění propustí. Z jejich použití lze slevit, na osobní zodpovědnost vůdce, při plavbě spojené s koupáním nebo jednoduchou činností na klidné a mělké vodě. Při plavbě na obtížnějším terénu používat helmy. Plovací vestu má mít samozřejmě i dospělý, který v případě nutnosti musí pomáhat ostatním a neměl by tedy mít problémy sám se sebou. V pohotovosti by měla být záchranná pomůcka - házečí pytlík.
- Při plavbě více lodí hlídat dozadu.
- Všechny předměty v lodi spolehlivě přípevněny. Věci, které se nemají namočit uzavřené v lodním pytli nebo barelu.
- Dodržovat ustanovení „Řádu plavební bezpečnosti“, zejména zákaz plutí ve vyhrazených vodních plochách, zákaz křížení dráhy plavidla, které není malé ve vzdálenosti méně než 200 m, nepřibližovat se k takovým plavidlům, abychom nebyli ohroženi jejich vlnobitím a sáním, nepřibližovat se k plavci na méně než 3 m, neplout mezi plavcem a nejbližším břehem.
- Vedoucí musí předem zvážit, zda jeho schopnosti i schopnosti účastníků vodácké akce odpovídají náročnosti terénu a povětrnostní situaci. Pro plavbu na vodách obtížnosti WW je nutná znalost plavání. Výcvik začátečníků provádět na vodách obtížnosti ZW za příhodných povětrnostních podmínek.
- Vodácký tábor by měl vést vůdce s „Kapitánskou zkouškou VS“ nebo „Vedoucí vodní turistiky KČT“.

veřejné dopravní prostředky

- Zjistit možnosti spojení (jízdní řád, přestupy, jízdné, slevy) i pro případ náhradní (nestihnutí spojů). Pozor na zastávky na znamení (jsou již i na železnici na místních tratích). Je třeba dát včas znamení nebo informovat průvodčího!
- Předem zvážit možnosti přepravy (kapacitu dopravních prostředků). Při větších nárocích zajistit místenky nebo přistavení zvl. vagónu.
- Dodržovat ustanovení přepravního řádu, zejména aby nedošlo k narušení provozu, poškození věcí a obtěžování spolucestujících, dbát pokynů pracovníků dopravce.
- Celá organizovaná skupina (oddíl, družina) cestuje v jednom voze.
- Vedoucí nastupuje a vystupuje poslední a dbá, aby nikde nezůstalo dítě ani věci.
- Zástupce pověřený vedoucím nastupuje a vystupuje první, vyhledává volná místa a dbá o pořádek.

- Děti se nevyklánějí z oken, nestojí u dveří. Vyhazování jakýchkoli předmětů z okna je zakázáno.
- Na nádražích a v blízkosti tratí nedáváme žádné světelné, zvukové, nebo posunkové signály.

automobil

- Dodržujeme pokyny majitele vozidla a řidiče.
- Do vozidla se nastupuje na pokyn řidiče před odjezdem, nikdo nevysedává v odstaveném vozidle.
- Na všech místech opatřených bezpečnostními pásy musí být cestující připoutáni.
- Nikdo se nevyklání z oken, ani nic nevyhazuje.
- Při vystupování každý zavře a zajistí okénko u svého sedadla.
- O použití rádia nebo přehrávače rozhoduje řidič.

Chování v krizových situacích

Obecně:

1. V krizové situaci zásadně platí, že především zachraňuje každý sám sebe, potom ostatní lidi a nakonec materiál.
2. Každý má mít přehled o ostatních členech družiny, posádky, oddílu a podle okolností jim poskytne nebo alespoň zprostředkuje pomoc.
3. V případě mimořádné události jsme připraveni poskytnout pomoc podle svých schopností.

Přivolání pomoci:

1. O pomoc požádáme slušně ale rozhodně v nejbližším stavení (telefon, odvoz autem, ...).
2. Zastavení auta provedeme tak, aby naše počínání nebudilo dojem auto-stopu a zároveň dáme pozor, aby nás auto, které nehodlá zastavit nepřejelo.
3. V horách signalizujeme píšťalkou nebo světlem do údolí, nebo pažemi (posádce vrtulníku).
4. Ve výjimečných případech zastavením vlaku (návěst „Stůj, zastavte všemi prostředky“).

Při oznamování případu policii, záchranné službě nebo hasičům oznámíme:

- a) kdo volá
- b) odkud volá (číslo telefonu)
- c) co se stalo
- d) kde se to stalo
- e) další údaje (stanoviště spojky, číslo stanoviště záchranné služby v lese, podrobnosti o ději nebo situaci, ...)

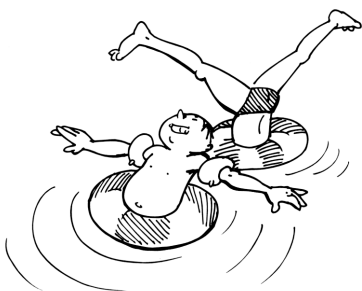

skrčenýma k bradě. Jsme samozřejmě hodně nadechnuti. V obou polohách můžeme masírováním a ohýbáním kloubů odstraňovat případnou křeč.

Dopomoc unavenému plavci: poskytujeme v případě, že plavec již umdlévá. Situaci samozřejmě nenecháme vyhrotit do stadia topení. Unaveného plavce uklidníme několika slovy a necháme ho, aby se rukama zavěsil na naše ramena. Plaveme prsa k nejbližšímu břehu nebo loďce. Vlečený může podle svých schopností pomáhat nohama. Je-li pomocníků víc, mohou s postiženým udělat „most“ nebo „letku“.

Záchrana tonoucího: tonutí většinou probíhá v několika fázích. Nejprve tonoucí bojuje o život. Přitom se obvykle nadměrně vysiluje voláním o pomoc. Zdviháním paží nad hladinu ztrácí vztlak a jeho situace se tak výrazně zhoršuje. V další fázi se již pro vysílení neudrží na hladině a ponoří se. Instinktivně zadrží dech. Díky tomu neklesá do hloubky, ale pluje těsně pod hladinou. Po určité době ovšem nevydrží zadržení dechu a vypustí vzduch z plic. Tento okamžik je kritický, protože dojde ke ztrátě vztlaku a postižený začne klesat ke dnu. Následuje vdechnutí vody. Od tohoto okamžiku se naděje na vylovení a záchranu postiženého prudce snižuje. Je potřeba si uvědomit, že přímým zásahem může netrénovaný plavec zachránit

jen tonoucího, který je výrazně slabší a lehčí než on. Pro záchranu je nejlépe, když je k dispozici loďka (pramíčka, raft, surfový plovák). Kanoe nebo kajak mohou vzít do vleku zachránce s postiženým. Není-li loďka, nezbývá než k tonoucímu doplovat. Do vody vstoupíme bezpečnostním skokem a plaveme prsa, především proto, abychom si zachovali přehled o situaci. Tonoucímu s výhodou podáme nějakou záchrannou pomůcku (kruh, plovací vestu, míč, nafukovací lehátko nebo alespoň

kus oděvu), abychom se vyhnuli přímého kontaktu s ním. Nemáme-li nic podobného a tonoucí se chová zběsile, chvíli počkáme v bezpečné vzdálenosti, než se unaví a „zvláční“, my si zatím srovnáme myšlenky a připravíme se k zásahu. Ve vhodném okamžiku se nadechneme a doplaveme pod vodou k tonoucímu, uchopíme ho za lýtka a trhnutím otočíme zády k sobě. Potom přeručkujeme po jeho těle tak, abychom ho přidržovali za ramena a hýždě a tlačíme ho k hladině. Vynoříme se za ním a uchopíme za bradu. Plaváním na znak (nohy dělají prsařská tempa) ho vlečeme do bezpečí. Jestliže nás tonoucí uchopí, je možné se vyprostit některým předem nacvičeným chvatem, pomůže také ponoření, tonoucí se zpravidla v takovém případě pustí.

převržení lodi:

S uzavřenou lodí se pokusíme o eskymácký obrat. Když se to nepovede a vykrysíme, udržujeme loď dnem vzhůru, aby byla nadnášena vzduchem v ní. Správný vodák nepustí pádlo. Každý se přesvědčí, že ostatní členové posádky plavou, tonoucí nebo bezvědomý se sám nepřihlásí. Plaveme-li v proudu, přidržují nejšlachovitější členové posádky loď za špičku obrácenou proti proudu a snaží se doplovat ke břehu nebo vmanévrovat loď do vracáku. Ostatní zachraňují sebe a uplavané věci. Splouváme plaváním na znak s nohama napřed. Jedinou výjimkou

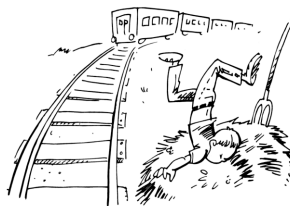
je padlý strom, na který naplaveme prsa, aby nás proud nestáhl pod něj, kde bychom mohli uváznout ve větvích.

bouřka:

S ohrožením při bouřce musíme počítat vždy, když je bouřka blíží než 10 km (méně než 30 s mezi bleskem a zahřměním). Ukryjeme se ve stavení (s hromosvodem), ve vagónu, autě. Bezpečná zóna je kolem objektů s hromosvodem do vzdálenosti rovné jejich výšce, u objektů bez hromosvodu vyšších než 30 m je bezpečná zóna do vzdálenosti 30 m. V horách opustíme vrcholy a hřebeny a zejména vystrojené turistické cesty. V otevřeném terénu se posadíme na bobek nebo na batoh alespoň 2 m od všech předmětů (nízkých stromků) a 3 m od sebe navzájem. V žádném případě se nebudeme ukrývat pod (osamělým) stromem, seskupovat se do hloučku, nebo se dokonce držet za ruce.

doprava:

Na silnici: při poruše vozidla nebo dopravní nehodě samozřejmě poskytneme pomoc těm, kteří to potřebují. Stojí-li vozidlo na silnici nebo odstavném pruhu, všichni vystoupí (za jakéhokoli počasí i denní doby) a zdržují se mimo komunikaci. V žádném případě nikdo nestojí před ani za vozidlem. Podle pokynů spolupracujeme při označení vozidla, přivolání pomoci nebo policie.

Na železnici: při vypadnutí cestujícího, nebezpečné závady a požáru ve voze, nebo při rozjetí vlaku dříve, než byl ukončen nástup či výstup, použijeme záchranou brzdu. Stane-li se něco mimořádného na trati, musíme se ovšem okamžitě rozhodnout, jestli není lepší nechat dojet vlak na příhodnější místo nebo do nejbližší stanice (když zastaví hořící vagón v tunelu nebo na mostě, není to žádná výhra)

požár:

Snažíme se oheň uhasit, nebo alespoň bránit jeho šíření. Zdržujeme se na návětrné straně. Pamatujeme, že elektrická zařízení a hořlavé kapaliny nesmíme hasit vodou ani vodními hasicími přístroji. Při použití halonových přístrojů vzniká jedovatý fosgen, nelze je proto použít v uzavřených prostorech. K hašení elektrických zařízení, kapalin i všeho ostatního je vhodný přístroj „sněhový“ s CO₂. Pozor ale při styku „sněhu“ s pokožkou, způsobuje omrzliny. Naprosto univerzální a poměrně neškodný je přístroj práškový. Při požáru vozidel je potřeba počítat s velmi rychlým hořením. Je proto nutné co nejrychleji zastavit a opustit vozidlo. Při vyprošťování lidí z hořícího auta se nestavíme proti hrdlu nádrže, odkud může vytrysknout proud paliva. Výbuchu se nemusíme obávat (auta sice občas hoří, ale vybuchují pouze ta, kterým byla podstrčena bomba).

podchlazení:

Jde o závažné ohrožení zdraví a života. V důsledku podchlazení tělesného jádra postiženého může dojít k selhání důležitých funkcí organismu, především krevní-

ho oběhu. K podchlazení může dojít dlouhým pobytem v chladné vodě (již při teplotě vody 20°C a nižší jsou ztráty ochlazováním větší, než je produkce tepla organismem), při zasypání v závěji nebo lavině, za chladného počasí při nedostatečném oblečení, ale i u zraněného, který leží na zemi. Prochlazení čelíme tepelnou izolací ohroženého (položení na izolační podložku - karimatku, tepelná izolace oblečením, dalšími prostředky - deky, spacák, isofolie). Léčení již existujícího podchlazení provádíme zahříváním. Pasivní zahřívání postačuje v případě, že teplota tělesného jádra postiženého neklesla pod 27 °C. Postiženého tepelně izolujeme a umístíme v místnosti s teplotou 25-32 °C a normální vlhkostí vzduchu. Za těchto podmínek je organismus schopen vyprodukovat dost tepla, aby se zotavil bez dalšího přísunu tepla. Aktivní zahřívání je jednak vnitřní (podávání teplých sladkých nápojů, ne alkohol, jen osobám při vědomí), jednak vnější. Vnější aktivní zahřívání provádíme

- tělesným teplem zachránce
- přikládáním termoforů nebo silné vrstvy látky, polité teplou vodou na tělo
- vložením postiženého do horké lázně 40-42 °C, je-li oblečen pak 45-46 °C (jen pro zdravé dospělé)

Prohříváme pouze trup postiženého, v žádném případě ne končetiny, při vyjímání z lázně neohybáme klouby dolních končetin, postiženého přenášíme vleže s hlavou trochu níž než tělo a končetiny.

Ochranné (bezpečnostní a záchranné) pomůcky:

Jsou určeny k prevenci před úrazem za běžných nebo předvídatelných podmínek. Jejich použití bývá stanovené bezpečnostními předpisy. Řada těchto pomůcek podléhá povinnému schvalování. Jsou to například:

- Ochranné pomůcky slouží při běžných podmínkách činnosti. Sem je možné zařadit například pracovní rukavice, ochranné brýle, přilba speleologa o patřičné obuvi a oblečení nemluvě.
- Bezpečnostní pomůcky slouží pro snížení nebo odvrácení rizika při předvídatelných situacích. Sem patří plovací vesta vodáka, přilba a jisticí pomůcky horolezce, cyklistická a motoristická helma, bezpečnostní pásy v autě atd.
- Záchranné pomůcky použijeme když je krizová situace již rozvinuta pro záchranu postižených nebo omezení škod. Jsou to všechny hasicí pomůcky (přístroje), házeací pytlík a podobné věci na vodě, vyprošťovací pomůcky, lékárnička a další prostředky první pomoci, ...

Literatura:

Bud' připraven, Skautské prameny, Skauting, Liberec 1998

Stezka zdatnosti, Skautské prameny, Skauting, Liberec 1995

1.5 ZDRAVOVĚDA

Umění léčit sebe i druhé není úplně jednoduché, není ale ani tak složité, jak by se na první pohled mohlo zdát.

Nenech se prvním dojmem odradit, každý začátek je těžký. S chutí do toho a až to budeš umět, budeš určitě rád. Uvidíš, že si budeš jistý i tam, kde ostatní ztrácí pevnou půdu pod nohama a zůstávají bezradně stát. Zkus nebýt jako oni.

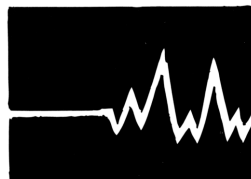
Není možné ani účelné v této knížce popsat úplně všechno. Než se z tebe stane táborový zdravotník, budeš muset absolvovat zdravotnický kurz, kde se dozvíš z první pomoci vše, co bys mohl potřebovat. Prozatím vystačíme s první pomocí v situacích, které bezprostředně ohrožují lidský život, a tudíž správná a rychlá první pomoc je skutečně nezbytná a měl by ji perfektně ovládat každý z nás. Dále se podíváme na případy, kdy bychom ošetření měli zcela jistě přenechat odborníkům, lékařům, a zaměříme se tedy především na schopnost tyto případy rozpoznat. A nakonec si připomeneme poranění, se kterými se asi nejčastěji setkáváme na schůzkách, výpravách a táborech, zkrátka v běžném skautském životě.

5.1 ŽIVOT ZACHRAŇUJÍCÍ ÚKONY

Jak již z názvu vyplývá, jedná se o činnosti, jejichž provedením postiženému zachráníme život nebo, chcete-li, jsou to úkony, které, pokud bychom neudělali, dotýčný by zcela jistě zemřel. Jedná se tedy o poranění velmi vážná a je naprosto nezbytné, aby byl postižený vždy dopraven co nejrychleji do nemocnice. To ovšem neznamená, že je naše první pomoc k ničemu – právě naopak, je to první krůček, základ na jehož pevnosti a kvalitě závisí úspěch další léčby. Tak tedy začněme.

NEODKLADNÁ RESUSCITACE

se provádí u postižených, kteří nedýchají a nepracuje jim srdce. Naším cílem je zajistit přívod kyslíku do plic, odkud je krví rozváděn dále do těla, především do mozku. K tomu, abychom plice postiženého zásobily kyslíkem, používáme umělé dýchání. Postiženého položíme na záda na pevnou podložku, zakloníme mu hlavu, pokud má nějaké hrubé nečistoty (př. bahno nebo vodní řasy u topících se lidí) v puse, vyndáme je, ucpeme nos, aby vzduch, který postiženému pracně nafoukáme do pusy, nevycházel nosem ven, zhluboka se nadechneme a nyní už je vše připraveno k nejdůležitějšímu kroku – zahájíme dýchání dvěma hlubokými vdechy do úst postiženého. Je velmi pravděpodobné, že již nyní postižený začne znovu sám dýchat, proto zkontrolujeme, zda tomu tak není. Pohledem na zdvihaající se hrudník nebo přiložením tváře nebo ucha k ústům a nosu postiženého. Pokud necítíme dech, pokračujeme s umělým dýcháním. Rychlost by měla být stejná jako běžné dýchání, tj. asi 12 - 18 dechů za minutu, objem vdechovaného vzduchu bychom měli přizpůsobit velikosti a síle člověka, kterého zachraňujeme, všeobecně se dá říci, že do stejně velkých a silných lidí dýcháme, co nejvíc můžeme, do menších

a slabších úměrně méně, do kojenců a batolat jen obsah svých úst. Pochopitelně průběžně sledujeme, zda postižený už dýchá sám.

Pokud postižený nejen nedýchá, ale ani mu netepe srdce, přistupujeme i k umělé masáži srdce. Tímto úkonem tlačíme na srdce, které tím vytlačí krev do těla. Postižený opět leží na zádech na tvrdé podložce, klekneme si na zem vedle jeho hrudníku, vyhmatáme spodní konec hrudní kosti a odměříme 2 prsty směrem nahoru - a to je to správné místo pro nepřímou srdeční masáž. Položíme hranu dlaně na zvolené místo, mírně se nakloníme nad postiženého a napnutýma rukama zahájíme stlačování hrudníku.. Počet stlačení by měl být asi 80 za minutu. A nyní, jak obě činnosti správně propojit dohromady.

1. položit postiženého
2. vyčistit ústa, zaklonit hlavu, ucpat nos
3. dva hluboké vdechy
4. umělé dýchání a srdeční masáž v poměru 1:5 (pro dva záchránce) 2:15 (jeden záchránce)
5. průběžně kontrolujeme stav dechu a krevního oběhu

S resuscitací končíme, když přijede lékař a postiženého převezme nebo pokud postižený začne sám dýchat a začne mu tlouct srdce, pak ho musíme kontrolovat až do příjezdu lékaře.

KRVÁCENÍ

Určitě umíš ošetřit krvácení z nosu. Zástava velkého krvácení, které ohrožuje lidský život, není o moc složitější. Chce to jen neleknout se, nezmatkovat a zachovat si klidnou hlavu. Při poranění velkých cév vytéká nebo stříká z rány velké množství krve, naším úkolem je co nejrychleji krvácení zastavit, aby ztráta krve byla co nejmenší. Postižený musí sedět nebo ležet, aby nezkolaboval a nezpůsobil si při pádu další poranění, postiženou končetinu zdvihne do výše, tím omezíme přísun krve do poraněné oblasti, dále stlačíme několika prsty ránu, aby krev nevytékala a připravíme si materiál na obvaz rány. Tzv. tlakový obvaz vyrobíme jednoduše ze dvou sterilních obvazů nebo improvizovaně ze šátku a složené savé vrstvy. Ránu ovážeme několika otáčkami obvazem, přiložíme tlakovou vrstvu (smotaný obvaz, složené šátky, ...) a pevně uchytime dalšími otáčkami obvazem. S poraněnou končetinou nehýbeme. Pokud savá tlaková vrstva prosákne, přiložíme další.

BEZVĚDOMÍ

je život ohrožující stav, který se přidružuje k těžkým poraněním a úrazům. Naším úkolem je především ošetřit poranění, která bezvědomí doprovází a zajistit příjezd lékaře. Postiženého v bezvědomí, který dostatečně dýchá a pracuje mu srdce, ukládáme do polohy na zádech a neustále kontrolujeme jeho stav nebo do stabilizované polohy na boku.

ŠOK

Je rovněž doprovodným stavem k těžkým poraněním. Příčinou šoku jsou velké ztráty tekutin, tyto ztráty mohou být absolutní (př. při krvácení) nebo relativní

(kdy objem krve zůstává stejný, ale zvětší se objem krevního řečiště). Nejčastějšími příčinami šoku jsou vnitřní zranění, krvácení, zlomeniny, popáleniny, těžké stresy. Šokovými příznaky jsou především zrychlený tep, rychlé, ale povrchní dýchání a dále studený lepkavý pot, pomatenost, únava, bledost, pocit žízně. Ošetříme všechna zranění, která šok zapříčinila, postiženého uklidňujeme, svlažujeme rty, v lehčích případech a pokud příčinou šoku není vnitřní zranění, můžeme podat i vlažný čaj, postiženému zajistíme tepelný komfort, klid a rychlý převoz do nemocnice.

Těžká alergická (anafylaktická) reakce

Je mimořádně vystupňovaný případ alergie. Při alergii se organismus brání proti určité látce nepřiměřeným způsobem. Alergie má různé podoby. Kožní vyrážku (kopřivku), ekzém, astma, otoky. Nejtěžší stupeň alergické reakce představuje těžká alergická reakce nebo též (jen jiným názvem) anafylaktický šok. Je to naštěstí velmi vzácné onemocnění, ale přesto o něm musíš vědět.

Příčiny: Nejčastěji bodnutí hmyzem (vosy, včely, sršně), požití potravin (exotické ovoce, arašidy) nebo léků. Alergici většinou mají své alergen (látku, na něž různě prudce reaguje jejich organismus). Ale může se stát, že anafylaktický šok (včetně otoků a dušení) nastane u silného jedince po požití jahod, které do jeho 22 let nikdy žádnou takovou reakci nezpůsobily.

Průběh: Je velmi rychlý a velmi závažný. Na počátku (několik minut po štípnutí) je neklid, zmatenost postiženého. Za dalších několik minut přistupují kožní příznaky - stěhující se červené skvrny nebo přímo zarudlost celého povrchu těla. Zároveň dochází k otoku hrtanu. Postižený těžce dýchá, později se začíná dusit. Díky roztažení cév bledne, klesá tlak krve, může trpět závratí nebo upadá do bezvědomí. Bez dostatečné a včasné lékařské pomoci hrozí smrt. Celý průběh trvá jen asi 20-30 minut!

Pomoc: Je-li to možné, pokusíme se zpomalit vstřebávání vyvolávající látky. (U bodnutí hmyzem do končetiny tuto mírně zaškrtíme). V úvodních fázích podáme lék ze skupiny antihistaminik (např. Dithiaden 1 tbl. dětem a 2 tbl. dospělým). Je možné podat studený obklad na krk (zmenší otok dýchacích cest) a pokusit se udržet dýchací cesty průchodné. Především je ale nutné postiženého co nejrychleji dopravit k lékaři. Laická první pomoc je v tomto případě málo účinná, je potřeba lékařská pomoc. Celý průběh je velmi rychlý, a proto spěchej!

Tvým úkolem v případě těžké alergické reakce je především tento stav poznat a postiženého co nejrychleji dopravit k odborné lékařské pomoci.

Pamatuj! Těžká alergická (anafylaktická) reakce vzniká mnohem častěji u těch, kteří ji již někdy v životě měli. A nejčastější příčina je vosí nebo včelí štípnutí.

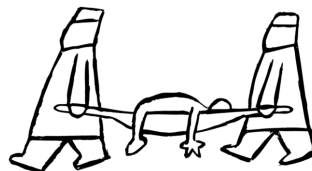
Je to naštěstí velmi vzácná reakce. Ale protože je tak závažná, musíš vědět, že existuje, a co máš dělat.

Případy, kdy je nutné vyšetření lékařem

(i když příznaky závažné nemoci chybějí)

Poznat, kdy je nutné dát postiženého vyšetřit a kdy může jít s klidným svědomím domů, je mnohdy nelehké. Čím více budeš o zdravotvědě vědět, tím lépe se ti bude rozhodovat. Pro začátek přijmi alespoň pár doporučení.

Úrazy hlavy

Při jakémkoli pádu na hlavu nebo úrazu hlavy může dojít k poškození mozku. Záleží na okolnostech. Někdy ani velký úraz poškození nezpůsobí, naopak někdy stačí malý pád. Po úrazu hlavy své svěřence sleduj. Postižený patří do rukou lékaře, jestliže po úrazu hlavy zvrací, hlava ho neobvykle bolí, chová se nezvykle (např. zmateně) a nebo byl-li krátkou dobu v bezvědomí (a to i když se probral k plnému vědomí a zdá se, že mu nic není).

Zdravý člověk má oční zorničky stejně velké. Pokud má po úraze hlavy jednu zorničku širší, patří na vyšetření k lékaři. Ze všeho nejlepší je však na hlavu nepadat.

Tonutí

Každý člověk, který se prokazatelně topil, patří do nemocnice na pozorování. Komplikace mohou přijít později.

Otravy

Máš-li podezření na otravu, pokus se vždy vyvolat zvracení, zbavit tělo škodlivé látky. Nejsi-li si jist závažností stavu nebo nevíš-li podrobnosti o požité látce, jdi se s lékařem poradit. Nezapomeň, že otrava nastává i po požití léků, nenechávej proto svou lékárnu kdekoli a komukoli přístupnou.

Úrazy elektrickým proudem

Každý, kdo byl zasažen elektrickým proudem vyšší intenzity, patří na vyšetření a někdy i na krátkou dobu do nemocnice na pozorování.

Pokousání zvířetem

Zvířata mohou přenášet různé choroby. Nejnebezpečnější pro člověka je vztekli- na. Nejčastěji ji přenášejí lišky a zdivočelí psi, ale ostatní zvířata jí mohou trpět také. Proto dojde-li k pokousání člověka zvířetem, patří postižený do rukou lékaře. Ten už rozhodne dále. Nezapomeň, že vztekli- na je ještě dnes smrtelná choroba, není-li včas zahájena léčba. Uhynulých zvířat se nedotýkej! I ty mohly zajít na vzteklinu a zárodky jsou na jejich těle stále!

Bolesti břicha

Bolesti břicha je třeba vždy velmi pečlivě sledovat. Všímej si všech známek, kde a kdy bolest začala, kam se stěhuje, kam vystřeluje, nezapomeň na doprovodné

příznaky (průjem, krvácení). Bolest břicha trvající několik hodin bez úlevy patří vždy do rukou lékaře, a to i v neděli nebo v noci!

Pamatuj! Bolesti břicha se netlumí! To znamená, že se nedávají žádné léky proti bolesti. Síla a charakter bolesti je totiž cenný příznak, podle kterého se chirurg rozhoduje, kdy a co má operovat.

Bolesti na hrudi

Děti většinou na hrudi nebolí. Týká se to spíš tvých prarodičů, možná rodičů. Ale měl bys vědět, že krutá bolest na hrudi trvající více než 20-30 minut patří do rukou lékaře.

Klubovna, výpravy, tábor

Je to prostředí, které důvěrně znáš. Přesto přijmi několik rad.

Klubovna

Máte v klubovně lékárníčku? A víš, kde je a co v ní je? Víš, kde je u klubovny nejblíží telefon, který je vždy dostupný? Víš, kde je nejblíží pohotovostní služba, kam bys šel v případě malého úrazu? A vědí tohle všechno také rádcové tvých družin, když vedou družinové schůzky?

Výpravy

Zvrtnutý kotník - většinou dojde „jen“ k natažení či natržení vazů při neobvyklém pohybu v kloubu. I to může být nepříjemné a hojí se to dlouho. Ale stejným mechanismem může dojít ke zlomenině - ulomí se nebo se nalomí zevní nebo vnitřní kotník - ten kostěný výběžek na vnitřní nebo vnější straně nohy - tzv. kostěný kotník. Ty to bezpečně asi nepoznáš, ale je-li výron velký a bolest ještě větší, mohlo by se jednat o zlomeninu. Máš-li podezření, snaž se na nohu již nedošlapovat a dostav se na vyšetření a na rentgen k lékaři ještě ten den (nejlépe) nebo nejpozději den poté. Ten, kdo v nedávné době měl kotník zvrtnutý, má vazy povolené a hrozí mu totéž znovu. Proto by měl vazy posílit obinadlem nebo jiným zpevňovacím prostředkem při zátěži (zvláště při sportu).

Cizí těleso v oku - často to spraví jen důkladná prohlídka oka a nečistotu, kterou vidíš, odstraníš cípem čistého (čistého!!!) kapesníku. Když nečistotu nevidíš, vypláchni oko čistou vodou nebo borovou vodou. Pokud ani to nepomůže, věz, že nečistota může být ukryta i pod horním víčkem. A víš, jak se odstraní? Říká se tomu everze neboli otočení horního víčka. Není to těžké, ale chce to cvik a cit.

Jedeš-li na výlet sám, vezmi si, pro mě za mě, místo lékárny třeba zaječí pacičku. Ale jedeš-li s dětmi, i když jenom na jeden den, musíš s sebou nezbytnou malou lékárnu mít.

Na výpravách není třeba chodit v dvojstupu ani zatáčky otáčet na povel píšťalky. Veverkám v lese by se to možná líbilo, tvým dětem, myslím, méně. Nech jim svo-

bodů, ale dej také jasně znát, že legrace končí na silnici, na kolejích na nádraží, v metru, ve městech, zkrátka všude tam, kde se mohou přihodit nepříjemnosti.

Tábor

Léto. Prázdniny. Žádná škola. Kamarádi a kamarádky. Svoboda. Nádhera. Spousta báječných zážitků. Zkrátka - tábor. Jsou však i zážitky, kterým je lépe se vyhnout.

Koupání s dětmi má pevná pravidla. Víš jaká? Zajímej se o ně a dodržuj je!

Roura od kamen mimořádně láká k opření. A to zvlášť v době, kdy je nejvíc rozžhavená. To už tak nějak je a ty to asi nezměníš. Popálená dlaň nebude moci dlouho pracovat a to je škoda (a taky s ní budou medicínské starosti). Zkus proto předem udělat něco, aby práce schopnost tvých táborníků zůstala zachována.

Ten, kdo si na počátku tábora při stavbě vrazí hřebík do nohy nebo si pořeže bosou nohu o pilu ležící na zemi, kulhá často až do půli tábora. Na ta kulhající individua není zvlášť příjemný pohled. Od té doby, co stavíme tábor v pevných pohorkách, u nás nikdo nekulhá.

I dnes, ve 21. století, se mezi námi vyskytují úctyhodní jedinci, kteří ještě ovládají umění kosit kosou. Zdar jim! Ale ten, kdo nechá ležet kosu na zemi, by měl být bez okolků zastřelen!

Napichování lidí na kůly ponech lidojedům. Snaž se nebýt jako oni a dřív, než necháš své svěřence skákat do vody, opravdu dobře se ujisti, je-li to bezpečné a jak vypadá dno. A nezapomeň, že hloupost lidská a zlomyslnost přírodních sil je bez hranic a dno rybníka se může změnit ze dne na den!

V táborové kuchyni se občas pospíchá, služba nestíhá, oběd už měl být. Voda je horká a je třeba ji rychle odstavit. Ale ještě víc je třeba přitom nikoho neopařit!

O dřevorubeckých pomníčcích v hlubokých lesích se dobře čte. Ale je jich už dost, a tak ty nezapomeň a věnuj kousek drahocenného času první den tábora instruktáži o kácení soušek. Platí to i pro starší. Opakování je matka moudrosti!

Nech děti dobře vyspat a v plánování programu buď rozumný. Není chyba naplánovat program, který se nedá stačit, ale je chyba jej nezrušit, když vidíš, že jeho náročnost ruší tvé táborníky. Unavený človíček se snáze zraní, snáze podlehně nemocem.

Nezapomeň, že ty nejhorší úrazy většinou nevzniknou v programu, ale v době tzv. volna. Je dobré i ve chvílích volna dělat malý program - čist o poledním klidu dohromady knihu, něco malého vyrábět.

Závěr:

A to je zatím všechno. Zdravověda není těžká, ale žádný učený z nebe nespadl. A tak se uč. Ale nejvíc ze všeho přemýšlej o tom, co by se mohlo stát. Mysli dopředu!

Nejchytřejší šaman je totiž ten, který všechno léčit umí, ale nic léčit nemusí.

Literatura:

První pomoc, Dvořáček, Hrabovský, Academia, Praha 1986

Buď připraven, Skautské prameny, Skauting, Liberec 1998

Příručka první pomoci, Příroda - ČČK, Bratislava 2001

První pomoc, Bydžovský J., Grada, Praha 2001

První pomoc, Zeman M., Galén, Praha 1998

Skaut (250 Kč/rok)

Časopis pro starší vlčata a světlušky a mladší skauty a skautky. Je orientován na jednotlivce a na podporu oddílové činnosti. Každý měsíc přináší 36 stran barevného zábavného, poučného, zajímavého a chytrého čtení. Časopis si můžeš prohlédnout i předplatit na www.skaut.cz/casopisy.

Odborné zkoušky skautek a skautů (83 Kč)

Odborné zkoušky skautek a skautů jsou inovovanou publikací TDC. Netradiční forma s volnými listy obsahuje skautské odborné zkoušky. Sada obsahuje podmínky plnění všech odborek a odborností, včetně zapisovacích tabulek, sešit s „návodem k použití“ a příklady plnění nebo návrhy na diplomky. Tento soubor je vhodný především pro rádce a vedoucí, kterým mohou pomoci motivovat členy družiny k dalšímu rozvoji.

Skautskou stezkou (199 Kč)

Plnobarevná, čtyři sta stránková příručka pro všechny skauty a skautky se věnuje nejen znalostem a dovednostem potřebným pro plnění jednotlivých bodů stezky, ale přináší řadu dalších zajímavých nápadů a námětů, které využijete při práci s oddílem, na družinových schůzkách nebo sami doma. Kniha, která je opravdovým průvodcem po skautských cestách, by neměla chybět v žádné knihovničce.

Kalendářík Skauta Junáka (39 Kč)

Půvabná barevná knížečka, která by všem svým majitelům měla pomoci uspořádat si čas a na nic nezapomínat. Kalendárium nemá vepsaná data - jeho použití tedy není omezeno žádným rokem. Publikace se věnuje především dobrým skutkům a obsahuje mnoho praktických návodů k jejich konání - k pomoci lidem kolem sebe, které může využít jak družina tak i jednotlivec.

Moje Jamboree (34 Kč)

Tato publikace je další knihou edice Skautské deníky. Tentokrát jsme opustili skautské velikány a zaměřili se na historii vcelku nedávnou - na Jamboree, které se konalo v roce 1995 v Holandsku. Skauti i skautky tak mají jedinečnou příležitost „být při tom“ očima jedné z účastnic - tehdy patnáctileté Hanky Veckové z Prahy 9.

6. ORGANIZACE A PRÁVO

Předmluva

Kapitola Organizace a právo, jako součást čekatelské zkoušky, má za úkol uvést zájemce o čekatelskou zkoušku do problematiky zejména právního řádu České republiky, čemuž je věnována téměř celá kapitola.

Členění je zcela záměrné: nutně je potřeba položit základy poznání o právu obecně, dále prohloubit poznatky o právních normách (také o normách, které upravují práva dětí). Neméně závažnou je kapitola o právní odpovědnosti. Tato kapitola je nanejvýš důležitá právě v naší skautské praxi.

Kapitola o právní subjektivitě tvoří základ, který dále uchazeč využije zejména při studiu kapitoly Základy hospodaření.

Jedinou kapitolou, která se zabývá organizací, a to ještě částečně skrytě, je část věnovaná vnitřním předpisům naší organizace.

Obsah kapitoly je vytvořen úměrně dle osnov předmětu Občanská nauka, která je vyučována na základních školách na II. stupni a dále v prvních ročnících středních škol. Některé vyložené pojmy či použité výrazy jsou zjednodušeny pro lepší pochopení podstaty. Učební text má za úkol provést jednoduché rozkrytí vyučované problematiky.

Po zvládnutí celé kapitoly by uchazeč měl být schopen odpovědně přistupovat ke své skautské službě a rozhodně by měl mít dostatečný základ pro další studium (zejména pak pro vůdcovskou zkoušku).

Přeji mnoho úspěchu na skautské stezce, příznivý vítr a slunce.

Jan Stejskal - Johan

Osnova:

1. Systém práva a jeho definice
2. Úmluva o právech dítěte
3. Lesní zákon, Zákon o ochraně přírody
4. Trestně právní odpovědnost (pojem, vznik, oznamovací povinnost)
5. Právní subjektivita
6. Systém skautských předpisů

Prolog

Věšel jsem na oznamovatel táborový řád. Měl tři hustě popsané stránky. Táborových pravidel se za ty roky nashromáždila spousta:

- Nikdo nesmí opustit tábor bez svolení vůdce
- Do zásobáku smí jenom služba
- Rozdělávání ohně je možné jen se souhlasem vůdce nebo rádce a jen na mís tech k tomu určených
- Pijí se jenom nápoje připravené službou
- Do cizího stanu se smí jen se souhlasem jeho obyvatel
- ... atd., atd.

Puntá se na mě kouká, jak to tam všechno špendlím. Puntá je malý kluk, který je na táboře poprvé, a tak se mě ptá: „A k čemu to všechno je?“

Přemýšlím, z kterého konce začít. „To máš tak, Puntó. Když hrajete na družinovce foukanou, tak vám Racek nejdřív připomene pravidla, vid? Protože kdyby hrál každý podle jiných pravidel, tak byste si moc nezahráli. Foukaná je hodně jednoduchá hra, tak má hodně jednoduchá pravidla. Když jsme v květnu hráli Vyzvědače, tak už těch pravidel bylo mnohem víc. Taký je to hra o moc složitější a hráli jsme jí skoro celý den. Tábor je taky hra. Trvá tři týdny a děje se tu spousta věcí. A tak i pravidel má ta hra mnohem víc. Tohle jsou dokonce jenom ta nejdůležitější. Taková, která mají zajistit, abychom se vrátili z tábora všichni celí a se správným počtem prstů na rukách.“

Puntá si to chvíli převrací v hlavě a pak povídá: „Víš, co se mi nelíbí? Že je to samé, musíš, nesmíš“ a tak. Že tam není, že taky něco smím.“

„Když si to pořádně, Puntó, přečteš, tak tam určitě nějaká ‚smíš‘ a ‚můžeš‘ najdeš. A navíc - vezmi si třeba pravidlo o tom, že nesmíš bez dovolení do cizího stanu.“

„No vidíš: už zase je to ‚nesmíš‘.“

„Puntó, ale to přece také znamená, že do TVÉHO stanu smí někdo, jenom když mu to TY dovolíš. To pravidlo není pro tebe jenom ZÁKAZ, ale také tvoje PRÁVO!“

Nechme teď Puntů o tom přemýšlet a vraťme se k oboru „Organizace a právo“.

Skauting je také hra. Větší, než jenom jeden skautský tábor. Vždyť jenom v Junáku je nás nejméně tisíckrát tolik, co na běžném táboře. Tak i těch pravidel je mnohem více, než jich najdeme na táborovém oznamovateli. A navíc se ani všichni navzájem neznáme, a tak se moc nemůžeme spolehnout na nepsaná zažitá pravidla. Proto máme stanovy, řády, směrnice, pokyny a usnesení - tak nějak se všechna ta „pravidla hry“ jmenují.

V České republice nás je deset miliónů. To je hodně lidí. Mají spoustu různých zájmů a najdou se i - tu a tam - lidé nepoctiví, kterým není proti mysli pomoci si na úkor ostatních. Proto jsou pravidla téhle hry ještě mnohem složitější. A tak máme ústavu, zákony, nařízení vlády a vyhlášky.

Když je čteme, tak nám na první pohled připadá, že jich je hrozně moc a všechna nás nějak omezují. Ale každé to ‚musíš‘ nebo ‚nesmíš‘ zároveň někoho chrání. To, že nesmím rozdělovat oheň v lese, není jenom omezení mé osobní svobody, ale také přímý životní zájem támhle toho ježka, který se zavrtil do listů se slepou důvěrou, že mu nikdo nezapálí les nad hlavou. Protože nejen lidské bytosti zákon chrání...

1. Systém práva a jeho definice

Jestliže se chceme bavit o právu, měli bychom ho nejdřív nějak definovat. Existuje řada různých definic a způsobů dělení práva.

Jedním z mnoha dělení práva je dělení na **právo objektivní** a **právo subjektivní**. Subjektivní právo je zjednodušeně řečeno nějaký konkrétní nárok (vymezuje to, co můžete dělat a nikdo by vám v tom neměl bránit). Každý z vás si asi někdy postěžoval, že měl na něco právo. Například na to, aby se mohl svobodně vyjádřit nebo aby dostal stejně knedlíků jako ostatní. Právo, o kterém jste takto mluvili, bylo právo subjektivní.

O objektivním právu je naopak řeč, když mluvíme o pravidlech. **Objektivní právo je soubor pravidel, která upravují, organizují a řídí soužití lidí.**

Př.: Součástí objektivního práva je každý ze zákonů České republiky. Například občanský zákoník. Podle ustanovení občanského zákoníku má každý právo domáhat se (soudní) ochrany proti tomu, kdo poruší ustanovení zákona. Na základě objektivního práva (občanský zákoník) tak každému člověku vzniká subjektivní právo (na ochranu před tím, kdo se chová „protiprávně“)

Jednotlivá pravidla, v našem případě právní předpisy (=právní normy), tak tvoří základní kameny právního systému. Aby bylo možné společnost podle těchto pravidel organizovat a řídit, musí jednotlivé právní předpisy splňovat tyto podmínky:

- být všeobecně závazné (platí pro všechny na daném území nebo v dané komunitě)
- být vynutitelné (hlídá se dodržování těchto pravidel, při porušení je zajištěna náprava nebo potrestání)
- být předem dané (není možné potrestat člověka za něco, o čem předem nemohl vědět, že je to pro okolí a pro společnost špatné)

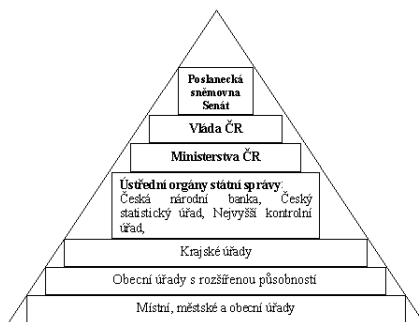
Právo bývá vázáno na stát a státní moc, neboť úkolem státu je zajistit bezpečné soužití obyvatel a státní moc umožňuje vynutitelnost práva. Právo příslušného státu je souhrn pravidel, která jsou všeobecně platná na území tohoto státu. Stát pomocí svých orgánů vydává právní předpisy (právní normy), která tato pravidla určují. Souhrn těchto předpisů se nazývá právní řád státu.

Všechny právní předpisy právního řádu České republiky musí být schváleny před tím, než se jimi musí člověk řídit a být zveřejněny v písemné podobě. Týkají se všech občanů České republiky a lidí, kteří se na území ČR pohybují. Pokud někdo z nich některý z předpisů poruší, existuje Policie, která daný přečin odhalí a soudy, které rozhodnou o trestu.

V případě některých (obvykle méně závažných) přečinů může o potrestání rozhodnout nějaký jiný orgán nebo činitel - přestupková komise, lesní stráž, vodní stráž apod.

PRÁVNÍ ŘÁD ČESKÉ REPUBLIKY

VŘEJNÁ SPRÁVA

Právní řád ČR je uspořádaný systém platných právních předpisů našeho státu a je členěn např. dle tzv. právní síly:

Ústava a ústavní zákony	§ ZÁKONNÉ PRÁVNÍ NORMY §
Běžné zákony	
Nariadení vlády, vyhlášky ministerstev	§ PODZÁKONNÉ PRÁVNÍ NORMY §
Vyhlášky krajů, měst a obcí	

Rozlišení dle právní síly neznamena, že např. zákon platí víc než pouhá vyhláška. Toto členění má pro nás význam ten, že právní normy (pravidla) nižší právní síly musí být v souladu s právními normami vyšší právní síly a nesmí být s nimi v rozporu. Zákonné právní normy má právo vydávat pouze ZÁKONODÁRNÝ orgán (Parlament ČR = Poslanecká sněmovna a Senát).

Aby se mohli lidé předpisy řídit, musí mít možnost se s nimi někde seznámit. Platné právní předpisy s nejvyšší právní silou najdeme ve Sbírce zákonů. Vycházejí zde zákony, nařízení vlády a některé vyhlášky a opatření ministerstev. Platnost těchto právních předpisů je celorepubliková. Vyhlášky obcí či krajů najdeme na úředních deskách v budovách sídel těchto úřadů. Platnost těchto vyhlášek je pouze místní (v území působnosti vydavatele).

Každá právní norma nemůže postihovat všechny problémy. O některých problémech se při přípravě zákona ještě neví. Až se tyto problémy projeví a je třeba je řešit, může k ní její vydavatel vydávat doplnění a opravy ve formě novel (doplňků) nebo vydá úplně nový předpis. Pokud se tedy někdo odkazuje na právní předpis, tak vždy za číslem a názvem zákona by měl uvést formulaci „ve znění pozdějších předpisů“, aby bylo přesně zřejmé, o kterou právní normu se jedná.

Pro snazší hledání jsou všechny právní předpisy uváděny ve formátu:

číslo právního předpisu/rok vydání Sbírky zákonů

Příklad:

- zákon č. 289/1995 Sb., o lesním porostu ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení) ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 64/1964 Sb., občanský zákon ve znění pozdějších předpisů

2. Úmluva o právech dítěte

Byla přijata Valným shromážděním OSN v roce 1959 jako několik bodů v deklaratorní formě (politický akt), která měla chránit dětská práva a zájmy. Postupem času se z několika bodů vytvořil několikastránkový předpis. Právní řád ČR převzal Úmluvu ve znění z 30. září 1990.

Obsahuje zásady, které upravují postavení dítěte ve společnosti. Její hlavní myšlenou je to, že dítě má právo na šťastné dětství, od toho se pak odvíjí práva dítěte obsažená v tomto mezinárodněprávním dokumentu.

Výňatek některých bodů z Úmluvy o právech dítěte:

- pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší 18 let

- státy se zavazují respektovat a zabezpečit práva stanovená touto smlouvou každému dítěti nacházejícímu se v jejich jurisdikci bez jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu, majetku, tělesné nebo duševní nezpůsobilosti
- zájmy dítěte musí vždy být předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dítěte
- státy uznávají, že každé dítě má přirozené právo na život
- státy zabezpečují dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech
- oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte
- dítě má právo na bezplatné a povinné základní vzdělání

3. Lesní zákon. Zákon o ochraně přírody a krajiny

zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění dalších zákonů (lesní zákon)

- upravuje obecné používání lesů. To znamená, že každý má právo do lesa volně vstupovat a volně se v něm pohybovat, sbírat pro svou potřebu lesní plody a volně položenou klest, to vše pochopitelně za předpokladu, že v lese nebude rušit zvěř, poškozovat porost atd. Sbírat silné větve nebo dokonce kácet i suché stromy je možné pouze s povolením.
- často se setkáváme s tím, že u mnohých lesů nacházíme cedule s nápisem „Soukromý pozemek - vstup zakázán!“ Takovéto cedule či jiné jsou právně neúčinné, stejně tak si majitel lesa nemůže les oplotit proto, aby mu tam nevstupoval nikdo jiný. Toto tvrzení však nemusí platit vždy.
- zakázat nebo omezit vstup do lesa může pouze úřad pověřené obce (resp. krajský úřad), např. z důvodu zvýšeného výskytu vztekliny apod. Rovněž tak obdobná pravidla platí např. v lesních školkách, oborách, v lesích, ve kterých je vojenské nebo vodárenské ochranné pásmo apod. V takový případech je nutné tyto zákazy a omezení respektovat.
- to však neznamená, že můžeme v lesích s dětmi volně tábořit, pořádat různé hry či závody. Na toto se totiž obecné užívání lesa, které je popsáno v předchozím textu, nevztahuje. V konkrétním případě je nutné se podívat do zákona a pokud tuto situaci neupravuje, dohodnout se s majitelem. Obecně platí, že hromadné akce (závody) byste měli nahlásit už 30 dnů předem.
- v lese a jeho blízkosti (do vzdálenosti 50m) nelze rozdělovat a udržovat otevřený oheň, výjimkou je rozdělování ohně na vyhrazeném místě (ohništi) nebo s povolením majitele lesa.

zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny

- tento zákon vychází z předpokladu, že chráněné jsou všechny druhy rostlin a živočichů vyjma případů stanovených zvláštními předpisy. Zákon dále vymezuje kategorie zvlášť chráněných území (např. národní parky, chráněné krajinné oblasti, přírodní rezervace aj.), pro které stanoví zvláštní režim
- pro nás je podstatné to, že v těchto zvlášť chráněných územích platí různá omezení, která bývají podrobně vymezena v návštěvních řádech

- pro mnohé činnosti v těchto zvláště chráněných územích je třeba povolení orgánu ochrany přírody
- prováděcí předpisy k zákonu vypočítávají všechny druhy rostlin a živočichů, které jsou zvláště chráněny a které nemůžeme např. volně trhat, přesazovat, hubit apod.
- porušení tohoto zákona je postiženo jako přestupek vysokou pokutou, v případě závažnějšího porušení může jít i o trestný čin.

4. Trestně právní odpovědnost

Tak jak jsme si uvedli již na začátku, existuje právní řád, který obsahuje ve svých jednotlivých částech pravidla chování, naše práva či povinnosti. Pokud se někdo neřídí těmito pravidly nebo je vědomě porušuje, pak se dopouští jednání, které může být pro celou společnost lidí nebezpečné.

Proto zákonodárci sepsali všechny možné varianty nebezpečného chování a rozdělili je podle jejich stupně (míry) nebezpečnosti pro společnost na:

a) přestupky

- jsou sepsány zejména v přestupkovém zákoně. Jedná se protiprávní chování, které je pro společnost méně nebezpečné než trestný čin (např. rušení nočního klidu, jízda na kole v pěší zóně atd.)
- za porušení následuje sankce převážně ve formě pokuty (řeší a ukládá např. Přestupková komise města, popř. orgán státní správy)

b) trestné činy

- trestný čin je přesně definován v trestním zákoně. Jedná se o takový čin, jehož znaky jsou v trestním zákoně popsány a který je pro společnost nebezpečný
- za trestný čin následuje sankce, která je stanovena zákonem (řeší a ukládá soud) - odnětí svobody, zákaz činnosti, pokuta, veřejně prospěšné práce, odejmutí věci atd.

c) jiná porušení zákona

- jedná se o porušení zákona, která jsou stanovena ve speciálních právních normách (většinou jde o porušení předpisů při podnikání či zanedbání povinnosti při styku s orgánem státní správy).
- porušení jsou postihována většinou pokutou (dle zákona)

Pro všechny tři skupiny platí, že porušení pravidel musí být výslovně v zákoně uvedeno, musí být stanoveny podmínky, za nichž dochází k porušení pravidel a stanoven orgán, který toto porušení bude řešit. Samozřejmostí je také ustanovení o postihu či sankci. Platí tedy, že není možné trestat někoho za něco, co není popsáno v zákoně. Výmluvně o tom praví jedno staré latinské přísloví: „Není zločinu bez zákona, není trestu bez zákona!“

Podle trestního zákona lze k trestní odpovědnosti povolát pouze osobu fyzickou - člověka. Naše trestní právo nezná trestání právnických osob. Právnické osoby lze pouze postihnout zvláštní sankcí (pokuta, zrušení, zákaz činnosti), nikoliv však trestem dle trestního zákona a není je možné ani trestně stíhat.

Trestně právní odpovědnost fyzických osob se liší dle jejich věku:

a) mladší než 15 let

- osobu mladší než 15 let nelze trestně stíhat

b) mladistvý ve věku od 15 do 18 let

- trestně odpovědným se člověk stává v den následující po dni patnáctých narozenin
- u této skupiny však hovoříme o tzv. snížené trestní odpovědnosti. Prakticky to znamená, že mladistvý je již trestně odpovědný za své chování před zákonem, ovšem vztahují se na něj zvláštní ujednání trestního zákona a ujednání zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Ty mu zajišťují v případě trestu odnětí svobody zpravidla poloviční sazby, které kromě výjimečných trestů nemohou přesáhnout pět let. U mladistvých se také s výjimkou vážných nebo opakovaných trestných činů doporučuje používat jiné tresty než tresty odnětí svobody.

c) člověk starší 18 let

- je plně odpovědný za své chování před zákonem

V trestním zákoně jsou uvedeny ještě další podmínky, které musí být splněny, aby protiprávní jednání mohlo být označeno za trestný čin a ten, kdo jej učinil, za pachatele.

K tomu, aby bylo protiprávní jednání označeno za trestný čin, vyžaduje zákon, aby bylo prokázáno zavinění.

Zavinění může být:

- a) úmyslné
- b) neúmyslné (nedbalostní)

V naší skautské praxi musí mít každý starší 15 let na vědomí, že nese odpovědnost za jemu svěřené osoby. Pokud se svěřenému dítěti na skautské akci něco stane a vedoucímu je prokázáno zavinění, může být vedoucí potrestán. Zavinění přitom může být i pouze nedbalostní, například zanedbáním nějaké povinnosti.

V případě, že se našim svěřencům něco stane, může za to trestně odpovídat vůdce oddílu nebo jiný dospělý činovník, kterému bylo vedení akce svěřeno. Odpovědnost ale může nést i nezletilý rádce nebo rover, který byl na akci pověřen nějakým úkolem, zajišťoval bezpečnost při části hry nebo se s částí výpravy oddělil od ostatních. Míra jeho odpovědnosti může být různá, vždy záleží na konkrétních okolnostech.

Je nutné, aby vůdce oddílu vždy schválil program družinovky či výletu. Jinými slovy je nepřipustné, aby rádce uspořádal nějakou akci (družinovku, výpravu) načerno! V takovém případě by totiž trestní odpovědnost mohla být pouze na rádci, vůdce by s tím však měl mnoho nepříjemností a navíc takováto akce načerno jistě nepřidá na pověsti žádného skautského oddílu.

Co by rádce neměl nikdy dělat bez dozoru vůdce oddílu nebo jiného dospělého činovníka? Nikdy by neměl sám vést vícedenní nebo jednodenní výpravu, byť by šlo o výpravu družinovou a nesmí se bez dozoru se svými svěřenci koupat. Při těchto akcích je totiž nebezpečí úrazu vyšší, a proto je nutno, aby na nich byl s rádcem ještě někdo plnoletý (musí znát bezpečnostní předpisy pro konání spe-

ciálních činností, kterou bezesporu koupání je), byť by tam působil pouze jako dozor a do vlastního průběhu akce nijak nezasahoval.

V každém případě je na všech oddílových akcích zakázáno požívání alkoholických nápojů. Alkohol je totiž přítěžující okolností!

Občansko-právní odpovědnost

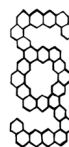
I za skutek, který není trestným činem nebo přestupkem, nese člověk odpovědnost. Pokud někdo svým jednáním způsobí jinému (právníké i fyzické osobě) nějakou škodu, musí tuto škodu nahradit, i když se při jejím vzniku nedopustil trestného činu ani přestupku.

Vedle trestně právní odpovědnosti existuje ještě odpovědnost občansko právní, která se v plné míře projevuje od 18 let. Pokud někdo způsobí někomu druhému škodu, musí tuto škodu napravit nebo uhradit. Tato odpovědnost se v omezené míře týká i osob mladších 18 let (zde žádná hranice 15 let neexistuje, určitou odpovědnost má tak i třináctiletý skaut). Pokud se odpovědnost u osoby mladší osmnácti let neprokáže, bude za zaviněnou škodu odpovědný zákonný zástupce nebo právníká či fyzická osoba, které bylo dítě svěřeno. Za řadu škod způsobených dítětem na oddílových akcích odpovídá středisko, které může žádat náhradu na vedoucím, který zanedbal své povinnosti.

5. Právní subjektivita

Fyzická a právníká osoba

Fyzickou osobou je každý člověk. **Právníká osoba** je uměle vytvořený subjekt, který může vystupovat v právních vztazích a mít práva a povinnosti podobně jako fyzické osoby. Příkladem právníké osoby je třeba vaše středisko nebo společnost, ve které pracují vaši rodiče.

Při právních úkonech je právníká osoba zastupována fyzickou osobou (nebo osobami). Jménem právníké osoby má právo jednat její (předem stanovený) **statutární orgán**, nebo někdo, kdo k tomu získal jeho svolení (=plnou moc). Členům nebo zaměstnancům právníké osoby je zákonem umožněno v omezené míře jednat jménem této právníké osoby.

Statutárním orgánem junáckého střediska je vedoucí střediska. Vedoucí střediska může jménem tohoto střediska zakoupit pozemek na tábořiště nebo pronajmout na celý rok klubovnu jinému středisku. Vedoucí oddílu není statutárním orgánem oddílu (oddíl nemá právní subjektivitu) ani střediska, může ale za středisko provádět některé právní úkony, které odpovídají jeho postavení vedoucího oddílu. Může tak například uzavřít nájemní smlouvu na víkendové ubytování oddílu v chatkách nebo si na oddílový výlet pronajmout jménem střediska autobus. Rádce družiny může jménem střediska nakoupit pastelky.

Abyste pochopili, proč může někdo jednat jménem společnosti a co umožňuje právníké osobě vlastnit majetek, přečtěte si další odstavec.

Právní subjektivita a způsobilost k právním úkonům

Právní subjektivita je chápána jako způsobilost mít práva a povinnosti, být účastníkem právního vztahu. Fyzická nebo právníká osoba může díky právní

subjektivitě uplatňovat svá jednotlivá subjektivní práva což je například schopnost vlastnit majetek, dědit nebo být obdarován.

Příklad: Skautské středisko může vlastnit klubovnu; kdokoli z vás může zdědit například dům po dědečkovi.

Způsobilost k právním úkonům je způsobilost nabývat práv a brát na sebe povinnosti. Fyzické nebo právnické osobě umožní způsobilost k právním úkonům aktivní jednání v právních vztazích, například uzavírání smluv.

Příklad: Středisko si může pronajmout louku na tábor; kdokoli z vás se může zavázat, že někomu natře plot.

Všimněte si v odstavci o právní subjektivitě slova mít a v odstavci o způsobilosti k právním úkonům slov nabývat a brát. V případě právní subjektivity se jedná o to, že právnická nebo fyzická osoba má nějaké právo nebo povinnost, které jí vyplývají například ze zákona. Způsobilost k právním úkonům znamená, že se právnická osoba může vlastním rozhodnutím zavázat k dalším povinnostem a získat další práva. Například tím, že s někým uzavře smlouvu, ze které jí vyplývá nějaká povinnost.

Právní subjektivitu získává právnická osoba dnem vzniku (bez ní by vůbec nemohla jako právní subjekt existovat) a ztrácí ji svým zánikem. Fyzická osoba získává právní subjektivitu dnem narození. **Způsobilost k právním úkonům** vzniká u fyzické osoby v plném rozsahu dovršením osmnáctého roku života. Před dosažením této hranice má fyzická osoba způsobilost pouze k takovým právním úkonům, které jsou svou povahou přiměřené rozumové a volní vyspělosti jejího věku. Právnická osoba získává způsobilost k právním úkonům dnem účinnosti jejího zápisu do příslušného rejstříku (například obchodního). V obou případech znamená smrt, resp. zánik, zároveň ztrátu způsobilosti k právním úkonům. Soudům je navíc umožněno omezovat způsobilost k právním úkonům nebo jí úplně zbavovat.

Pokud byste se s partou kamarádů rozhodli koupit domek na klubovnu, musel by kupní smlouvu podepsat každý z vás a každému by potom patřila také jenom část domku. Je to z toho důvodu, že parta nemá právní subjektivitu a tudíž nemůže vlastnit majetek a nemá ani způsobilost k právním úkonům, aby mohla uzavřít kupní smlouvu. Když kupuje klubovnu skautské středisko, stává se domek jeho majetkem (nikoliv majetkem jeho členů) a smlouvu podepisuje jménem tohoto střediska jen osoba, která je oprávněna jménem střediska jednat. Skautské středisko vlastnit domek může, protože má právní subjektivitu a smlouva může být jeho jménem podepsána proto, že je způsobilé k tomuto právnímu úkonu.

To, že vy můžete jako fyzické osoby podepsat kupní smlouvu na domek, je dáno tím, že máte od osmnácti let způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu. Kdyby vám bylo 6 let, smlouva by mohla být prohlášena za neplatnou, protože si šestileté dítě neuvědomuje hodnotu takového množství vydaných peněz a smysl svého počínání - tedy není způsobilé k takovému právnímu úkonu. Na druhou stranu si může šestileté dítě koupit třeba kopeček zmrzliny. Je dostatečně rozumově vyspělé, aby chápalo smysl svého počínání a je tedy způsobilé k uzavření ústní kupní smlouvy o nákupu zmrzliny.

Skautský oddíl nemá právní subjektivitu a není právnickou osobou. Nemůže proto vlastnit žádný majetek a nemůže vstupovat do právních vztahů. Majetek, o kterém se říká, že patří oddílu, patří ve skutečnosti středisku nebo jednomu či více členům oddílu.

6. Systém skautských předpisů

Obdobně jako ČR má svůj právní řád, dle kterého se každý občan řídí, tak i Junák má svůj systém skautských předpisů. Tyto nejsou obecně závazné pro každého občana, ale jsou závazné pro každého člena Junáka - svazu skautů a skautek ČR.

Poměrně zásadní změnu v systému skautských předpisů přinesl X. Valný sněm Junáka ve Vsetíně, který proběhl v říjnu roku 2001. Ten přijal nové znění Stanov a ty v hlavě sedmé "Usnášení, závazné předpisy a rozhodnutí pro činnost" právě stanovují systém skautských předpisů.

Zjednodušená struktura vnitřních předpisů Junáka dle jejich právní síly od nejvyššího po nejnižší:

- a) Stanovy Junáka
- b) Řády Junáka
- c) Směrnice Junáka
- d) Pokyny a rozhodnutí zpravodajů Výkonné rady Junáka
- e) Vyhlášky, usnesení a rozhodnutí orgánů organizačních jednotek v rozsahu jejich působnosti

Stanovy Junáka - svazu skautů a skautek ČR

- jsou nejvyšším předpisem
- definují postavení našeho hnutí jako dobrovolného, občanského sdružení
- vymezují poslání, principy Junáka, práva a povinnosti jeho členů, členství v Junáku, organizační síť Junáka, postavení orgánů Junáka a jeho jmění
- tyto stanovy jsou registrovány Ministerstvem vnitra (viz kapitola o právní subjektivitě)

Řády

- dlouhodobě platné předpisy, které navazují na Stanovy a určují hlavní úkoly, práva a povinnosti členů, jednotek a orgánů Junáka
- vydává a schvaluje je Náčelnictvo Junáka
- mají obecnou působnost a závaznost
- příklad: Hospodářský řád Junáka, Revizní řád Junáka, Řád pro výchovu činovnic a činovníků Junáka

Směrnice

- předpis, který blíže rozpracovává určitou pasáž řádu
- vydává je zejména Výkonná rada Junáka
- má přímo omezenou působnost, tzn., že zavazuje určitou skupinu lidí (př. hospodáře) nebo je časově omezena
- příklad: Směrnice k proplácení cestovních náhrad, Směrnice k proplácení telekomunikačních náhrad, Směrnice k registraci

Pokyny

- předpis, který konkrétně určuje pravidla a postupy výkonu a výkladu směrnic
- vydává je příslušný zpravodaj Výkonné rady Junáka

- obsahuje přesné částky, termíny a konkrétní postupy většinou s platností v konkrétním roce
- příklad: pokyn k registraci 2006, pokyn k táborům 2006, pokyn k dotacím pro organizační jednotky v roce 2006

Vyhlášky, usnesení a rozhodnutí orgánů organizačních jednotek

- také orgány vašeho střediska (střediskový sněm, středisková rada) mohou vydat předpis, který je pak závazný pro všechny členy střediska
- středisko si může například stanovit způsob vyúčtování oddílových výletů nebo výši ročních příspěvků
- podobně mohou vydat předpis i orgány junáckých krajů a okresů, ty jsou závazné pro všechny, kteří jsou registrováni ve střediscích spadajících pod příslušný kraj nebo okres

Doporučená literatura:

KOLEKTIV AUTORŮ. Právní minimum vedoucího dětského kolektivu. 1. vyd. Praha: Lenka Lišková 1995

KUTÝ J., Bezpečnostní pravidla činnosti s dětmi a mládeží. Praha: TDC a ČSOP, 2002. ISBN: 80-86109-90-9

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Stanovy Junáka - svazu skautů a skautek ČR (schválené znění X. Valným sněmem)

Autor předmluvy: RNDr. Tomáš Řehák

7. ZÁKLADY HOSPODAŘENÍ

Předmluva

Kapitola Základy hospodaření v rámci čekatelské zkoušky má za cíl poskytnout zájemci o čekatelskou zkoušku úplný a systemizovaný pohled na základ celé hospodářské problematiky, se kterou se jistě čekatelé v současné době setkávají. Jedná se zejména o problematiku systému hospodaření střediska, prvotních dokladů, vyhotovování druhotných dokladů a správy pokladni hotovosti. Nezanedbatelná pozornost je také věnována majetku střediska.

Ze zkušenosti mohou uvést, že absolventi čekatelské zkoušky, kteří se řádně připravili z oboru Základy hospodaření a přistupují k vůdcovské zkoušce, mají mnohem lepší výchozí pozici a nemají téměř žádné problémy složit vůdcovskou zkoušku z oboru Hospodaření. Je to díky tomu, že po sestudování tématu má čekatel dostatečně dlouhou dobu na zažití nabytých vědomostí a na jejich praktické vykoušení.

Právě u oboru hospodaření platí, že kdo řádně využívá nabytých vědomostí a zajímá se o současné dění, je dostatečně připraven se aktivně spolupodílet na vedení oddílu, popř. tábora.

V některých pasážích tohoto pojednání jsou záměrně užity zjednodušující definice, pojmy. Výklad nad rámec rozsahu tohoto textu je vynechán. Na toto téma totiž navazuje bezprostředně text k vůdcovské zkoušce, který z výrazné části vynechané či zjednodušené doplňuje.

Vám všem, kteří držíte knihu Čekatelská zkouška v ruce, přeji hodně štěstí a úspěchu na Vaší skautské stezce.

Jan Stejskal - Johan

Osnova:

1. Systém hospodaření oddílu a střediska
2. Vedení pokladny
3. Vyúčtování malé akce
4. Majetek střediska, inventář ve správě oddílu

Prolog

Končila předtáborová schůzka s rodiči. Ti se pomalu rozcházeli, jen pan Punťa (rozuměj tatínek našeho Puntí) se pořád přehraboval v aktovce, a mně bylo jasné, že se mnou chce kvůli něčemu mluvit mezi čtyřma očima. A taky že ano:

„Víte, mě dost zarazilo, že jste zvedli cenu tábora proti loňsku skoro o čtyři stovky. To je docela hodně a já bych chtěl vědět proč.“

„Vždyť přeci víte, že všechno je dražší. Nárůst cen energií, nájmy, inflace a tak...“

Podíval se na mě vysloveně nesouhlasně: „Pokud vím, tak jste říkali, že louka patří středisku, takže nájem neplatíte. A které energie na táboře využíváte? Elektřinu, plyn? Pokud vím, tak nikoliv.“ Začal jsem se potit. „A meziroční míra inflace je momentálně 6,8 %. Jenže vy jste zvedli cenu tábora skoro o třetinu.“

„No, asi budeme muset koupit nový vozejk. Praskla mu loni rukojeť.“

„To se dá svařit, ne?“

„No, oni nám to v družstvu svařili, ale co když to praskne znovu? Prostě potřebujeme nějakou rezervu na nepředpokládané události. A zvedli nám nájem na klubovnu. Skoro o polovinu.“

Pan Punťa na mě překvapeně zíral. „Jak prosím vás souvisí cena tábora s nájmem za klubovnu?“

„No, když zbudou nějaké peníze z tábora, tak je převedeme pak třeba na účet střediska...“

„Vy nemáte na tábor státní dotace? Máte? A jak můžete mít dotovanou akci ziskovou? Já neznám vaše skautské předpisy, ale pamatuji si, jak vypadalo vyúčtování grantů ve výzkumáku, kde jsem dřív dělal. Tam mi nesměla zůstat ani koruna. Jak můžete předložit přebytkový rozpočet na dotovanou akci?“

„No, rozpočet ještě tak úplně nemáme. On ho bude Kejta, náš střediskář, dělat někdy tenhle měsíc...“

Zdálo se, že pan Punťa chápe stále méně a méně. „Vy ještě nemáte rozpočet, ale už víte, že bude tábor dražší zrovna o 385 korun? Kde jste tedy tu částku sebrali?“

Ted' už jsem si připadal vysloveně trapně. Trochu jsem čekal, že se někdo ozve kvůli zvýšení ceny tábora, ale překvapilo mě, že zrovna pan Punťa. Tuším, že je ředitelem počítačové firmy, a soudě podle toho bavoráka, kterého zaparkoval před klubovnou, si neříká špatně.

Podíval se na mě, jako by mi četl myšlenky. „Asi víte, že mi nejde o ty čtyři stovky. To je opravdu částka, která v našem rodinném rozpočtu nehraje žádnou roli. Ale na prostá většina ostatních rodičů vydělává mnohem méně. Já jich řadu znám z rodičovských schůzek ve škole a jako sousedy. Někteří jsou už dost dlouho bez práce. Pro ně jsou čtyři stovky opravdu hodně peněz. A vy jim ani neumíte říct, k čemu je vlastně potřebujete. Podívejte, mně se moc líbí, co s těma klukama děláte. Na Pavlovi to je za ten rok, co k vám chodí, už docela vidět. Chystal jsem se, že zajdu za společníky ve firmě a dohodnu se s nimi, že bychom s vámi navázali nějakou partnerskou spolupráci a trochu vaši činnost podpořili. Ale takhle ... nezlobte se na mě, ale první, co budou chtít vidět, je jasné, průhledné, řádně vedené a úsporné hospodaření. Takhle s tím za nimi přijít prostě nemůžu. Navíc - i v tomhle jste těm klukům příkladem. V dobrém i zlém. Když jel Pavel v březnu na školu v přírodě, řekl si o tisícovku. Připadalo mi to trochu moc a začal jsem se zajímat. Vysvětlil mi, že učitelka řekla pět set, a ten zbytek je 'bezpečnostní koeficient'. Ptal jsem se, kde to sebral, když ani neví, co to znamená. Na minulou výpravu jste vybírali dvě stovky, ale dopředu jste jim řekli, že si mají vzít tři. A pak jste jim řekli, že to byl bezpečnostní koeficient. Kdyby si všechno pamatoval takhle dobře, tak nemá čtyřku z dějepisu.“ Stál jsem tam jako opařený a věděl jsem, že jsem něco hodně, ale opravdu hodně pohnojil...

1. Systém hospodaření oddílu a střediska

Hospodaření Junáka je podobné jako hospodaření s financemi každého z nás. Představme si tuto zjednodušenou situaci:

Rádce dostává kapesné na začátku měsíce, a tak mu vzniká základní finanční

zdroj pro financování jeho činnosti (záliby, vzdělání, odívání apod.). Musí samozřejmě uvažovat, zda si bude moci koupit nové tričko hned na začátku měsíce či až ke konci a nebo si jej nekoupí vůbec, zda má dostatek hotovosti v peněžence a nebo zda musí sáhnout do úspor. Tyto úvahy jsou základními úvahami financování určité činnosti. Proto, aby si mohl koupit, co by rád, musí umět hospodařit se svými prostředky tak efektivně, aby mohl zakoupit nejn nutnější věci například do školy, zaplatit stravu v jídelně a aby mu zbylo na to zmíněné tričko. Musí umět rozoznat věci nutné od věcí méně nutných až nepotřebných. Když se mu nedostávají peníze (zdroje), musí se poohlédnout po nějaké např. letní brigádě, která by mu pomohla zlepšit situaci v peněžence.

Musí samozřejmě počítat i s tím, že se během měsíce může objevit případ, kdy bude potřeba zaplatit nějaký neplánovaný nákup, se kterým ve svém finančním plánování nepočítal (příkladně zapomněl na to, že jeho maminka má narozeniny na konci měsíce a je třeba koupit alespoň kytici růží!). Toto je mimořádný výdaj a může být hrazen z tak zvané rezervy, kterou každý dobrý hospodář má.

Vraťme se ale zpět k naší organizaci a konkrétně k systému hospodaření oddílu a střediska.

Středisko je samostatný hospodářský a právní subjekt (má právní subjektivitu), který má finanční prostředky a majetek, se kterými hospodaří. Stejně jako rádce v našem případě musí středisko hospodařit obezřetně, efektivně a účelně tak, aby v každém okamžiku bylo schopno financovat svou činnost. Na jedné straně má středisko určité zdroje, z kterých peníze získává, a na druhé straně má potřeby, které musí uspokojovat. Mezi potřebami, které má středisko, si můžeme představit například potřebu zajistit:

- klubovnu pro činnost oddílů, elektřinu, vodu a teplo v klubovně
- běžnou nutnou administrativu
- materiál pro činnost oddílů
- spravování skautské základny a mnoho dalších.

Rádci z naší ukázky stačí ke sledování jeho peněz vlastní paměť a neděravá kapsa. Pokud by byl hodně pečlivý, mohl by si ke sledování udělat například tabulku v excelu v počítači. Je však jasné, že pro středisko by tento způsob nebyl příliš vhodný. Aby se činovníci střediska mohli správně rozhodovat, jak hospodařit letos, co se koupí a aby mohli příkladně rodičům ukázat, jak hospodařili na táboře, a bylo možné kontrolovat, zda se neztrácí vybavení oddílů, je třeba sledovat jednotlivé příjmy a výdaje a vést přehled veškerého majetku a závazků střediska.

Pravidla pro sledování majetku a závazků, správně nazývané **účetnictví**, stanoví zákon o účetnictví. Důležité je, aby všichni, kteří vedou účetnictví, dodržovali tyto zásady, které vyplývají ze zákona o účetnictví:

- a) pravdivost (to, co je napsáno v účetnictví, musí odpovídat skutečnosti)
- b) úplnost (do účetnictví nemůže být zapsána jen část hospodaření)
- c) včasnost (změna ve výši majetku musí být zapsána do účetnictví tak, aby účetnictví odpovídalo skutečnosti v každém okamžiku)
- d) přehlednost (účetnictví nemůže být jeden velký zmatek - musí se v něm vyznat každý účetní i z jiné účetní jednotky, natož pak finanční úředník).

Zatím jsme mluvili o středisku. Jak je to ale u oddílů, smeček a rojů (tedy výchovných jednotek)? Zde je třeba si uvědomit, že výchovné jednotky nejsou

právním subjektem (nemají právní subjektivitu) a tedy samostatně nehospodaří.

Výchovné jednotky mohou nakládat s finančními prostředky či pouze majetkem jen tehdy, dá-li jim k tomu středisko souhlas. Zde myslíme například situaci, kdy oddílový vedoucí zaplatí jízdenky na výpravu nebo nakoupí fotbalový míč.

2. Vedení pokladny

Jak již bylo řečeno v předchozí kapitole, může středisko dát souhlas s tím, aby oddíl nakládal s finančními prostředky například na táboře. Už jsme si řekli, že paměť hospodáře nestačí, a proto bude muset použít jinou formu evidence.

K takové evidenci může být použita ručně připravená tabulka nebo nalinkovaný sešit, který můžeme nazvat např. „Evidence příjmů a výdajů tábora Na Dynčáku“. Do evidence se zapisují výdaje a příjmy v časové posloupnosti tak, abychom měli obraz o našem nakládání s penězi.

Do evidence však nemůžeme napsat, že jsme na schůzku koupili 2x barvy jen zápisem: 2x temperové barvy á 50,- .... celkem 100,-Kč.

Jak bychom dokázali, že jsme skutečně koupili dvoje barvy a ne jenom jedny? A že jsme si neoprávněně nevzali z pokladny 50,-Kč navíc?

Aby mohly být vyplaceny peníze z pokladny, musíme tento výdaj doložit určitým dokladem potvrzujícím nákup. Tomuto dokladu se říká PRVOTNÍ DOKLAD. Jedná se o všem dobře známý paragon, stvrzenku, fakturu či jiné potvrzení o nákupu, ovšem, který splňuje zákonné náležitosti. Bez těchto náležitostí není doklad správný a není možné peníze z pokladny vyplatit.

Náležitosti prvotních dokladů:

- 1) označení prodávajícího obchodním jménem (u fyzických osob jméno a příjmení), sídlo (u fyzických osob bydliště nebo místo podnikání)
- 2) obsah dodávky zboží nebo služeb (co jsme koupili rozepsané na jednotlivé druhy a kusy!)
- 3) datum vystavení dokladu (resp. okamžik)
- 4) podpis osoby, která doklad vystavila (resp. podpisový záznam)
- 5) cena, kterou jsme zaplatili celkem (buď formou počet kusů a cena za kus, nebo počet kusů a celková cena zaplacená).

Častým problémem je otisk razítka na prvotních dokladech. Ze zákona lze odvodit, že prvotní doklad by měl obsahovat výše uvedené náležitosti. O razítko není nikde ani zmínka. Razítko se užívá jako zjednodušující prvek, který má usnadnit práci, protože na něm jsou uvedeny některé povinné údaje a ty prodávající jednoduše na doklad vytiskne jedním stisknutím razítka. Máme-li však doklad vytištěný např. z kontrolní pokladny a na dokladu jsou všechny náležitosti, není razítko vůbec třeba. Pokud však i přesto je na dokladu otištěno, není na škodu.

Při přijímání prvotního dokladu si vždy pečlivě zkontrolujte těch nejdůležitějších pět náležitostí. Na prvotním dokladu musí být podpis v originálu, což mnohdy nebývá!

Pokud nakupujeme na fakturu, pak je nutné, aby obchodník zapsal do kolonky odběratel celý název subjektu, který nákup provádí. Protože právní subjektivitu má vždy středisko, musí odběratel (středisko) být identifikován přesně, např.:

Junák – svaz skautů a skautek ČR
středisko Dolní Rousínov
Jan Drda,
Marxova 4,
123 45 Horní Planá

Faktura, která nebude mít posloupnost v identifikaci odběratele stejnou, jako v našem ukázkovém případě, nemůže být uznána jako prvotní (potažmo účetní) doklad pro junácké středisko. Základním pochybením je upřednostnění jména před názvem subjektu. Př.:

Jan Drda
junácké středisko Dolní Rousínov
Marxova 4
123 45 Horní Planá

Účetní doklady

Protože se zaměřujeme pouze na pokladní hotovost, budeme si i v této kapitole povídat pouze o účetních dokladech, které se vztahují k pokladně.

Existuje nesčetné množství různých potvrzení, dokladů, stvrzenek, typů paragonů atd. a liší se dle toho, kdo je jejich výrobcem a také strukturou náležitostí. Prakticky to znamená, že na některém prvotním dokladu jsou některé údaje navíc a jiné tam chybí a musí být dodatečně doplněny.

Stát prostřednictvím zákona stanovil, že každý prvotní doklad, který nesplňuje zákonné náležitosti musí být doplněn ještě tzv. DRUHOTNÝM (KRYCÍM) dokladem. Spojením prvotního a druhotného (krycího) dokladu nám vzniká ÚČETNÍ doklad, který musí splňovat zákonné náležitosti.

Účetní doklady dokazují, že jsme manipulovali s penězi v pokladně oprávněně. Tyto doklady jsou doplněny o určité náležitosti, které jsou nutné pro vnitřní organizaci účetních dokladů. Používají se pro záznam do účetních knih v souladu se zákonem. To však za Vás dělá Váš hospodář střediska a popis jeho práce je nad rámec našeho studia.

Zákon o účetnictví říká, že každý účetní doklad musí mít tyto náležitosti:

- a) označení účetního dokladu
- b) datum vyhotovení účetního dokladu (resp. okamžik)
- c) označení účastníků obchodu (adresy, jména, případně IČO)
- d) peněžní částku (údaj musí být zapsán nezaměnitelným způsobem, a to číslem a slovy, přičemž při sporech vždy rozhoduje částka psaná slovy)
- e) slovní vyjádření účelu platby
- f) podpis pokladníka (resp. podpisový záznam)
- g) podpis příjemce, zejména na výdajovém dokladu; (resp. podpisový záznam)
- h) podpis osoby, která je pověřena schvalováním oprávněností výdaje; většinou statutární orgán, (resp. podpisový záznam)
- i) datum a podpis účtovatele (resp. okamžik)

Za účetní doklad se považuje originální písemnost, stejnopis a průpis. Účetní doklady jsou většinou vyhotovovány dle přiložených prvotních dokladů.

V rámci našeho okruhu studia se naučíme rozlišovat základní dva druhy účetních dokladů. Jsou jimi:

- a) příjmový pokladní doklad (PPD)
- b) výdajový pokladní doklad (VPD)

Číslování

Každý doklad se nějakým způsobem musí číslovat vzhledem k vyžadované přehlednosti a pro jejich jednoznačnou identifikaci. Existuje několik možností, jak doklady číslovat.

Varianty jsou např.:

- a) jedna číselná řada na všechny pokladní doklady (VPD i PPD)
- b) dvě samostatné číselné řady - VPD zvlášť a PPD zvlášť

Obecně platí, že výpisy z účtu a faktury jsou číslovány zvláštní řadou. Dále platí, že číslo dokladu je jeho jednoznačným identifikátorem, a proto nelze označit první příjmový doklad číslem 1 a první výdajový doklad opět číslem 1.

Příklad:

Výdajový pokladní doklad V23/01

Příjmový pokladní doklad P34/01

Evidence pokladní hotovosti

Jak jsme si již řekli dříve, prvotní doklady slouží jako potvrzení o vydání peněžních prostředků. Na různých akcích však potřebujeme vědět, kolik nám ještě zbývá peněz na další útratu.

Evidence pokladní hotovosti může mít například tyto základní náležitosti:

- a) název „Evidence pokladní hotovosti“
- b) období, za které je pokladna vedena
- c) označení akce nebo důvodu, proč se evidence vede
- d) jméno toho, kdo evidenci vede
- e) dělení do sloupců (datum změny / pořadové číslo dokladu / text / příjmy / výdaje / zůstatek)

EVIDENCE POKLADNÍ HOTOVOSTI

list -2-

Datum	Doklad	Text	Příjem	Výdaj	Zůstatek
12.3.01	V 44/01	Nákup papíru		1000,-	19000,-
13.3.01	V 45/01	Cestovné		2500,-	16500,-
13.3.01	V 46/01	Kancelářské potřeby		300,-	16200,-
14.3.01	P 66/01	Účastnický poplatek Novák	2000,-		18200,-

Je logické, že když můžeme peníze z pokladničky (pokladnička = krabička na peníze) vydávat, můžeme je i přijímat (na táboře např. účastnický poplatek). V tomto případě je třeba se dobře dohodnout s hospodářem střediska, který Vám sdělí vše potřebné.

V pokladničce nikdy nesmíme dojít k zápornému zůstatku. Tento není fakticky možný, protože nelze vydat něco, co v ní není. Tím bychom porušili všechna pravidla, o kterých si tedy celou dobu povídáme.

Opravy v účetních dokladech

Tak jak mistr tesař se může utnout, tak i my se můžeme splést při vypisování pokladních dokladů či při zapisování do evidence v pokladničce. Chybný údaj samozřejmě opravíme, ale nesmíme používat opravný lak, opravnou pásku a podobné vymoženosti moderní doby. Jejich použitím by došlo k neprůkaznosti - nebylo by vidět, co bylo opraveno.

Oprava se provádí:

- a) chybný údaj se škrtně jednou čarou
- b) nadepíše se správný údaj
- c) připojí se poznámka o tom, kdo opravil a kdy (tedy datum a jméno)

3. Vyúčtování malých akce

Malou akci rozumíme akci, kde příjmy ani výdaje v celkové částce nepřevýší 10 000,- Kč nebo akce netrvá déle než 6 dní. Podle Hospodářského řádu Junáka musí každé středisko stanovit pravidla pro pořádání malých (i velkých) akcí. Proto doporučuji se po těchto pravidlech pít.

Příprava akce

Před akcí je třeba:

- stanovit si cíl akce
- určit osoby zodpovědné za pořádání a provedení akce
- sepsat potřebné materiálně technické zabezpečení
- spočítat finanční náročnost k zabezpečení akce

Finanční náročností akce se myslí, kolik nás akce bude stát, a musíme naplánovat, kde na to vezmeme.

Uvedme si běžnou skladbu příjmů a výdajů. Výjimky nejsou vyloučeny.

Příjmy:

- a) účastnické poplatky
- b) příspěvek střediska
- c) dotace
- d) dar

Výdaje:

- a) cestovné
- b) vstupné

c) stravování

d) provozně technické zabezpečení (papír, fáborky atd.)

Velmi častým problémem je stanovení účastnického poplatku dětí na výletě.

Praktická ukázka výpočtu účastnického poplatku:

akce se zúčastní 10 dětí

*výdaje na akci: vstupné 200,-; cestovné 150,-; technické zabezpečení: 150,-
příspěvek střediska 100,-*

výdaje celkem:

příjmy celkem:

vstupné 200,-

od účastníků ???

cestovné 150,-

od střediska 100,-

materiál 150,-

=====

rezerva 100,-

Celkem 600,-

=====

Celkem 600,-

Účastnické poplatky se dopočítají a na místo otazníků se doplní 500,-. Poplatek na jednoho účastníka se zjistí vydělením počtem účastníků. Tedy každé dítě zaplatí 50,-Kč.

V praktické ukázce je proveden tzv. ROZPOČET akce, který je z finančního hlediska tím nejdůležitějším. Na rozpočtu může akce zkrachovat! Před jeho sestavením potřebuji znát některé údaje, které lze někdy zjistit přesně (vstupné či cestovné vlakem) a některé je třeba odhadnout (stravné).

Po akci je třeba:

- provést vyúčtování akce dle skutečných výsledků
- předat vyúčtování hospodáři střediska
- vrátit případný přeplatek nebo vyžádat případné doplatky

Opět praktická ukázka:

Po akci jsme zjistili tyto výsledky:

výdaje celkem:

příjmy celkem:

vstupné 150,-

od účastníků 450,-

cestovné 200,-

od střediska 100,-

materiál 100,-

=====

stravné 50,-

Celkem 550,-

=====

Celkem 500,-

Výsledek hospodaření akce je +50,- Kč (PŘEBYTEK).

Na začátku kapitoly jsme se zmínili o pravidlech, která stanoví pro pořádání ma-

lých akcí středisko. V těchto pravidlech byste se měli také dočíst, jakým výsledkem (rozdíl příjmů a výdajů) by měly akce končit.

Většinou by se strana příjmů a výdajů měla rovnat. V našem případě tomu tak není.

Řešení vzniklé situace:

a) rozdíl 50,- vrátit účastníkům zpět

b) rozdíl ponechat v pokladně oddílu (resp. střediska)

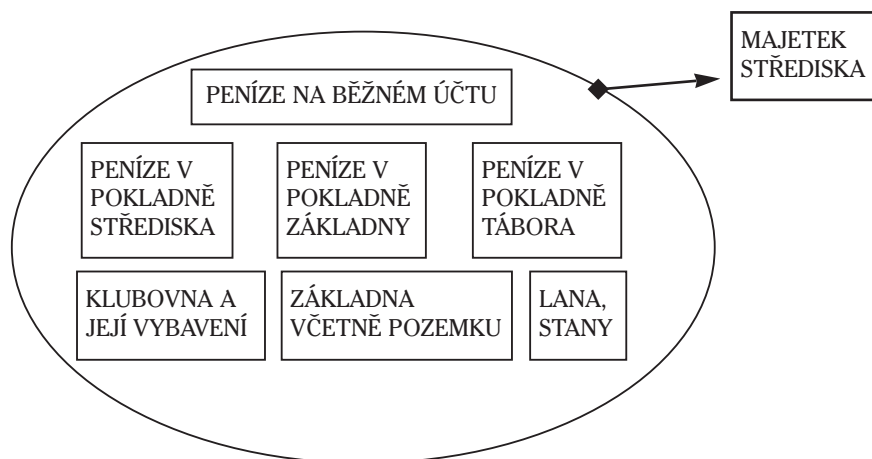
4. Majetek střediska, inventář ve správě oddílu

Každé středisko má ve svém vlastnictví různý majetek, tj. peníze v pokladně (peníze skautské základny, peníze u hospodáře, peníze tábora), peníze na běžném účtu, budovy (klubovna), pozemky (pozemek na táboření), stroje (sekačka na trávu, motorová pila) nebo drobné vybavení (tee-pee, stany, nářadí) a další inventář. Tento majetek představuje nějakou užitnou hodnotu, kterou můžeme vyčíslit.

Každé středisko (účetní jednotka) je povinno se starat o svůj o majetek s pečlivostí řádného hospodáře a majetek evidovat.

Oddíl může také používat určitý majetek, který však nemá ve vlastnictví. Protože výchovné jednotky jsou součástí střediska, mohou majetek užívat dle rozhodnutí střediska, ale nikoliv jej vlastnit. Majetek v užívání oddílů je tedy v důsledku součástí majetku střediska (viz schéma).

Schéma: Příklad skladby majetku střediska

Za inventář se počítají drobné věci, které mají dobu životnosti delší než 1 rok a svou pořizovací cenou převyšují hodnotu nízkou. Pro nás je to hodnota 3000,-, ale každá jednotka (středisko) si může sama stanovit, že tuto hodnotu sníží například na 500,- Kč.

Inventář se musí evidovat. Evidence se provádí na inventárních seznamech na základě inventárních čísel.

Evidence majetku je důležitým nástrojem pro hospodaření. Umožňuje sledovat výši majetku a jeho pohyb. V evidenci bychom měli nalézt informaci o současném umístění majetku, případné výpůjčce, sledování jeho užívání.

INVENTÁRNÍ SEZNAM MAJETKU V UŽÍVÁNÍ I. ODDÍLU

list -1-

INV číslo	Text	Datum pořízení	Cena pořízení	Množství
9901954	Sekera malá	1. 4. 1998	200,-	5
9901955	Sekera velká	3. 5. 1997	369,-	3
9901956	Stanový dílec A	8. 7. 1999	1230,-	2
9901957	Stan HudyS09	10. 3. 1995	4099,-	1

Veškerý majetek se musí alespoň jednou ročně zkontrolovat a zjistit, zda něco nechybí nebo nepřebývá a zda souhlasí účetní evidence se skutečným stavem. Tuto kontrolu můžeme nazvat inventarizací. K jejímu provedení je vždy zřízena inventarizační komise.

V rámci pojednání o majetku nelze vynechat zmínku o jeho ošetřování. Existuje mnoho zásad, které hovoří o tom, jak se o majetek starat, pečovat a udržovat. Jsou to například tyto zásady:

- každý majetek má své vlastní „pevné“ místo
- ihned po užívání se musí majetek ošetřit tak, aby při dalším užívání mohl sloužit (umýt, naimpregnovat, natřít, zašít...)
- majetek by měl ošetřovat ten, kdo jej vrací
- skladování je nutné provádět na suchém, čistém místě
- sklad majetku musí být chráněn proti vlhkosti, vniknutí hlodavců, hmyzu a zabezpečen proti zcizení, požáru a poničení velkou vodou!

Doporučená literatura:

Časopis Skauting, TDC - vycházející články s obecnou i odborně zaměřenou hospodářskou tematikou (autoři: Bořek Slunéčko, Jan Stejskal)

Autor prologu: RNDr. Tomáš Řehák

Recenzenti: Bořek Slunéčko
Ing. Martin Paul

PŘÍJMOVÝ POKLADNÍ DOKLAD č. P24 ze dne **14. 3. 2001**

Firma: **RAZIŤKO**

Cena bez DPH **—**
+ .....% DPH **—**
Celkem Kč **= 1800,—**

Slovy **jednicemístecem**

Přijato od **paní Jan Věky, na příkaz v 6. patře 4**

DIČ **—**

Účel platby **registrace poplatky I. odd.**

Přijal: **Mamul**

Tisk bednářů, s.r.o., Tel./ fax 0007 00 42 001

Příklad 1 Jednoduchý příjmový účetní doklad

VÝDAJOVÝ POKLADNÍ DOKLAD č. V45 ze dne **13. 3. 2001**

Firma: **RAZIŤKO**

Cena bez DPH **—**
+ .....% DPH **—**
Celkem Kč **= 285,20**

Slovy **dvěstěmádvaceti Kč 20/100**

Vyplaceno komu **Kuře Benisova, Republiky 63**

hladce Kvalové DIČ **—**

Účel platby **vedení dův. příkazů**

Vydal: **Mamul** Přijal: **Beni**

Tisk bednářů, s.r.o., Tel./ fax 0007 00 42 001

Příklad 2 Jednoduchý výdajový účetní doklad

PŘÍJMOVÝ POKLADNÍ DOKLAD

Organizace - firma **RAZIŤKO**

Datum vyjavení **12. 3. 2001** Přílohy **—**

Přijato od **pan Věky, na příkaz v 6. patře 4**

Celkem Kč **= 2000,—** slovy Kč **dvěstěmístecem**

Účel **registrace poplatky I. odd.**

Účtovací předpis (Dai-čen) **—** Kč **h**

Schvála **Mamul**

Podpis pokladníka **Mamul**

DPH % **—** DPH Kč **—** Bez daně Kč **—** Převzal **Mamul**

Dne **13. 3. 01**

Tisk OPYS, s.r.o., OPWA, tel. 0003 / 21 07 97, 777 333, fax 0003 / 21 70 08
HTTP://WWW.OPYS.cz © OPYS 1998

Příklad 3 Složený příjmový účetní doklad

VÝDAJOVÝ POKLADNÍ DOKLAD

Organizace - firma **RAZIŤKO**

Číslo **V45** ze dne **13. 3. 2001** Přílohy **1**

Vyplaceno: **Mamul, Benisova, Republiky 63**

Příkaz, tožnost **EK 45678** Celkem Kč **= 112,5** h **80**

Slovy **jednicemístecem dvěstěmístecem 20/100**

Účel platby **registrace poplatky I. odd.**

Schvála **Mamul**

Podpis pokladníka **Mamul**

ÚČETNÍ DOKLAD ze dne **13. 3. 01** čísl. **45**

Text **—** Účtovací předpis (Dai-čen) **—** Kč **h**

Mamul, na příkaz v 6. patře 4

registrace poplatky I. odd.

DPH % **—** DPH Kč **—** Bez daně Kč **—** Převzal **Mamul**

Dne **13. 3. 2001**

Tisk OPYS, s.r.o., OPWA, tel. 0003 / 21 07 97, 777 333, fax 0003 / 21 70 08
HTTP://WWW.OPYS.cz © OPYS 1998

Příklad 4 Složený výdajový účetní doklad

Příklad 5 Faktura přijatá (prvotní doklad)

FAKTURA - DAŇOVÝ DOKLAD

Lukavická papírna a. s.
 Náměstí generála Píky 45
 110 00 Praha 1

Číslo faktury: 20013323
 Kons.symbol: 0308
 HS - objedn.: -
 Ze dne: 2/11/2001
 Druh objednávky: Fax

IČO: 701 200 21
 DIČ: 012-70120021
 Banka: Česká spořitelna, a.s.
 Číslo účtu: 1365987745/0800
 Var. symbol: 20013323
 Spec. symbol: 16
 Příjemce: Ing. Jaroslav Novák
 Adresa: Západní 16, Praha 189 52
 Způsob dopravy:
 Místo určení:

Junák-svaz skautů a skautek ČR
 Středisko 001-99 Soptík
 U Hřiště 2002/12
 189 52 Praha

IČO: 40523684
 DIČ: --
 Dodací a platební podmínky: na dobírku
 Datum splatnosti: 31/11/2001
 Forma úhrady: převodem
 Den vystavení faktury: 13/11/2001
 Den skut. zdanit. plnění: --

zápis v OR u Městského soudu v Praze, oddíl B., vložka 69

Fakturujeme Vám níže uvedený odběr našich výrobků:

1. Xeroxový papír (č.v. 80233659)	15	2500,--
2. Psací papír (č.v. 80233660)	10	1120,--
3. Pořadač zelený matný (č.v. 80244125)	30	1980,--

Včetně 22% DPH.

K úhradě 5600,--

Lukavická papírna
 a. s.
 oddělení fakturace
 Praha

Karel Měsík
 razítko a podpis

Přílohou a nedílnou součástí faktury je dodací list č. 20013323.

Čekatelská zkouška

Autoři: Václav Břicháček, Pavel Česák, Tomáš Kluh, Pavel Kosek, Václav Nosek, Jan Stejskal, Roman Šantora, Tomáš Řehák, Tomáš Vodička, Daniel Vychodil, Jiří Zajíc, Věra Voňavková, Jakub Procházka, Jana Čenovská

Ilustrace: Martin Vavera

Grafická úprava a DTP: Pavel Komárek

Vydal:

Junák - svaz skautů a skautek ČR
Tiskové a distribuční centrum
Senovážné nám. 24
116 47 Praha 1

jako svou 120. publikaci
Praha, 2006

Editor: Michaela Čákrťová

Náklad: 1000 výtisků
Čtvrté opravené a doplněné vydání

Tato publikace byla vydána s podporou MŠMT.